

กลุ่มงานปณิกสงเคราะห์เพื่อสวัสดิการชุมชน
: กรณีศึกษาบ้านสะพานไม้แก่น ตำบลสะพานไม้แก่น
อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา

กาญจนา จันทร์เสนาะ

วิทยานิพนธ์นี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการพัฒนาท้องถิ่นแบบบูรณาการ

บัณฑิตศึกษา สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน

ปีการศึกษา 2563

ลิขสิทธิ์ของสถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน

กลุ่มงานปณิกสงเคราะห์เพื่อสวัสดิการชุมชน
: กรณีศึกษาบ้านสะพานไม้แก่น ตำบลสะพานไม้แก่น
อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา

กาญจนา จันทร์เสนาะ

วิทยานิพนธ์นี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาท้องถิ่นแบบบูรณาการ
บัณฑิตศึกษา สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน
ปีการศึกษา 2563

**FUNERAL WELFARE GROUP FOR COMMUNITY WELFARE
:CASE STUDY OF BAN SAPHAN MAI KAEN SAPHAN MAI KAEN
SUB-DISTRICT,CHANA DISTRICT,SONGKHLA PROVINCE**

BY

KANJANA CHANSENA

**THE THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT
OF THE DEGREE OF MASTER OF ARTS
IN THE PROGRAM OF
INTEGRATED LOCAL DEVELOPMENT
FACULTY OF GRADUATE STUDY
LEARNING INSTITUTE FOR EVERYONE (LIFE)**

2020

วิทยานิพนธ์เรื่อง (Title)	กลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์เพื่อสวัสดิการชุมชน กรณีศึกษาบ้านสะพานไม้แก่น ตำบลสะพานไม้แก่น อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา
ผู้วิจัย	กาญจนา จันทน์เสนาะ
สาขาวิชา	การพัฒนาท้องถิ่นแบบบูรณาการ
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก	ผศ.ดร.วนิดา ตรีสวัสดิ์
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม	อาจารย์ ดร. ไมตรี อินทรีย์ยะ

คณะกรรมการการสอบวิทยานิพนธ์

ลงชื่อ..... ประธานกรรมการสอบ
(อาจารย์ ดร.สุชาติ ศรียารัตนย)

ลงชื่อ..... กรรมการ (ผู้ทรงคุณวุฒิ)
(อาจารย์ ดร.มนัสนันท์ น้ำสมบูรณ์)

ลงชื่อ..... กรรมการ (อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก)
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วนิดา ตรีสวัสดิ์)

ลงชื่อ..... กรรมการ (อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม)
(อาจารย์ ดร.ไมตรี อินทรีย์ยะ)

ลงชื่อ..... กรรมการ (ผู้แทนบัณฑิตศึกษา)
(รองศาสตราจารย์ ดร.ศุภการ สิริไพศาล)

ลงชื่อ..... เลขานุการ
(อาจารย์อัญมณี ชุมณี)

บัณฑิตศึกษา สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน อนุมัติให้วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษา ตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาท้องถิ่นแบบบูรณาการ

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์เรื่อง	กลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์เพื่อสวัสดิการชุมชน กรณีศึกษาบ้านสะพานไม้แก่น ตำบลสะพานไม้แก่น อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา
ชื่อผู้เขียน	กาญจนา จันทน์เสนาะ
ชื่อปริญญา	ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชา	การพัฒนาท้องถิ่นแบบบูรณาการ
ปีการศึกษา	2563
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วนิดา ตรีสวัสดิ์
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม	อาจารย์ ดร. ไมตรี อินทรีย์ยะ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการจัดสวัสดิการชุมชน และ แนวทางการพัฒนาสวัสดิการชุมชน ของกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ บ้านสะพานไม้แก่น ตำบลสะพานไม้แก่น อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา ประชากรและกลุ่มตัวอย่างการวิจัย ประกอบด้วย คณะกรรมการบริหารกลุ่มปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน ที่ปรึกษา และสมาชิกกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ บ้านสะพานไม้แก่น จำนวน 30 คน โดยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม โดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content analysis)

ผลการวิจัย พบว่า 1. การจัดสวัสดิการชุมชนของกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์บ้านสะพานไม้แก่น 1) ด้านเงินทุนของกลุ่ม ในช่วงเริ่มก่อตั้งกลุ่มเมื่อปี พ.ศ.2499 ให้สมาชิกทุกคนไปเสียค่าบำรุงศพ ๆ ละ 5 บาท ได้เงินสมาชิกบำรุงศพ 570 บาท และมีการปรับเปลี่ยนตามลำดับ จนในปี 2559 มีการปรับมูลค่าบำรุงศพเป็นศพละ 100 บาท ปัจจุบันมีสมาชิกรวม 1,578 ราย เงินบำรุงศพๆละ 157,800 บาท 2) ด้านเงินสนับสนุนงบประมาณจากรัฐและเอกชน สำหรับสมาชิกกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ในปัจจุบันไม่ได้รับเงินสนับสนุนจจากหน่วยงานภายนอก 3) ด้านการจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนา กลุ่ม มีเฉพาะส่วนการการประชุมสามัญประจำปี 4) การพัฒนาความรู้ ความสามารถของสมาชิกกลุ่ม พบเห็นเฉพาะในส่วนของการแจ้งข้อมูลทั่วไปเพื่อให้สมาชิกทราบ 5) ด้านการบริการสวัสดิการที่เกี่ยวข้องกับการจัดงานศพ มีการให้บริการสวัสดิการที่เกี่ยวข้องกับการจัดงานเช่น อุปกรณ์ ภาชนะในการจัดเลี้ยง และสถานที่ที่ใช้ในการจัดงานศพ 2. แนวทางการพัฒนาสวัสดิการชุมชนของกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์บ้านสะพานไม้แก่น พบว่า 1) ด้านเงินทุนของกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ ควรมีการพัฒนากระบวนเงินทุนของกลุ่มให้มีความมั่นคงเพื่อเป็นสวัสดิการสำหรับ

ครอบครัวของผู้เสีย นอกจากเงินที่ได้จากการเก็บจากสมาชิกกลุ่มเพียงอย่างเดียว 2) ด้านเงินสนับสนุนงบประมาณจากรัฐและเอกชน ควรมีการจัดทะเบียนเป็นสมาคมฉพาะกิจสงเคราะห์เพื่อได้สวัสดิการจากกองทุนฉพาะกิจสงเคราะห์หรือจากหน่วยงานอื่น 3) ด้านการจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนา กลุ่ม ควรมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมความรัก ความสามัคคีของกลุ่ม 4) ด้านการพัฒนาความรู้ความสามารถของสมาชิกกลุ่ม ควรมีการพัฒนาความรู้ ความสามารถของสมาชิกกลุ่มเกี่ยวกับการผลิตสิ่งของที่ต้องใช้ในงานศพเพื่อประหยัดค่าใช้จ่าย 5) ด้านการบริการสวัสดิการที่เกี่ยวกับการจัดงานศพ กลุ่มควรจัดบริการให้แก่สมาชิก ทั้งในส่วนที่เป็นพิธีศพและการจัดเลี้ยงในงานศพ โดยกลุ่มเป็นหน่วยงานให้บริการในราคาที่เป็นสวัสดิการให้แก่สมาชิกกลุ่ม

คำสำคัญ : กลุ่มฉพาะกิจสงเคราะห์, สวัสดิการชุมชน

Abstract

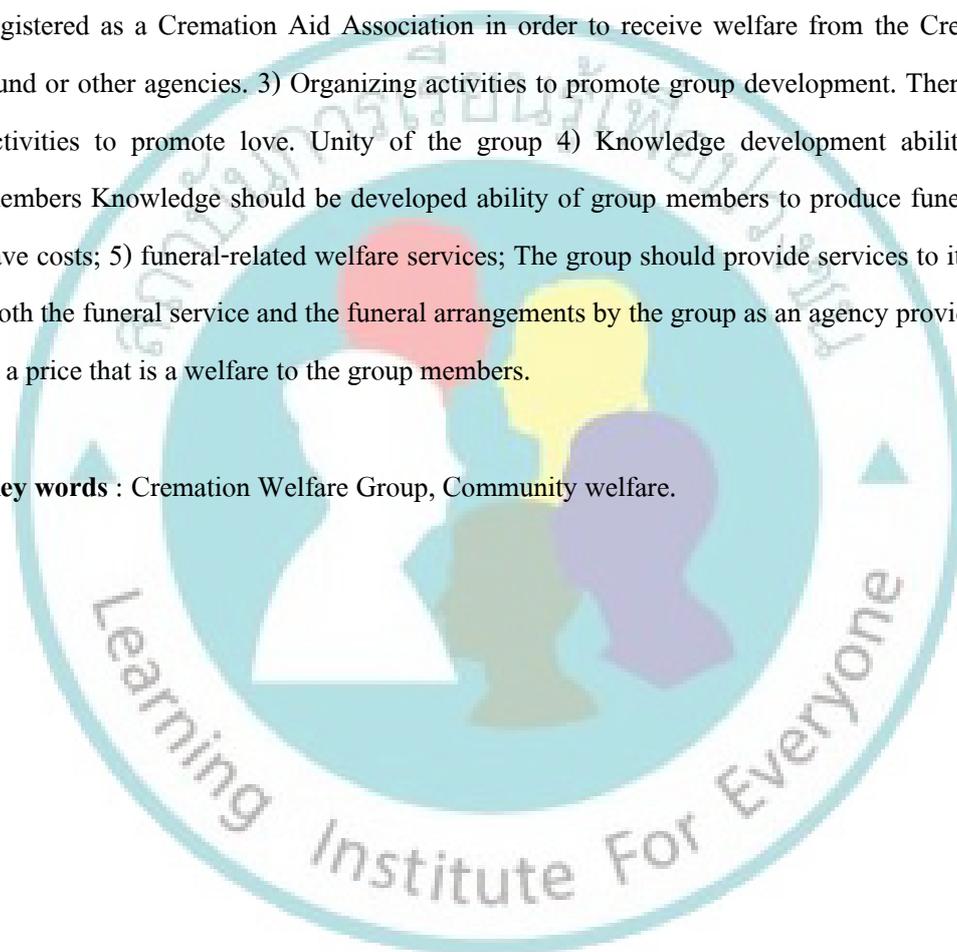
Thesis Title	Funeral Welfare Group for Community Welfare : Case Study of Ban Saphan Mai Kaen Saphan Mai Kaen Sub-district, Chana District, Songkhla Province
Researcher	Kanjana ChanSena
Degree	Master of Arts
In the Program of	Integrated Local Development
Year	2020
Principal Thesis Advisor	Assistant Professor Dr.Winida Treesawat
Principal Thesis Advisor	Dr.Mitree Intria

This research aimed to study community welfare management and community welfare development approach. Of the cremation welfare group Mai Kaen Bridge House Saphan Mai Kaen Sub-district, Chana District, Songkhla Province The population and research sample consisted of the group administration committee. Folk philosopher, community leader, advisor and member of the Welfare Committee Ban Saphan Mai Kaen, 30 people using a specific sample sampling method The research instruments were interviews, group discussions. By content analysis.

The results of the research were as follows: 1. The community welfare of the Ban Saphan Mai Kaen Cremation Aid Group 1) in terms of funding, the group During the establishment of the group in 1956, all members paid a funeral fee of 5 baht each, receiving a membership fee of 570 baht and increased accordingly. Until 2016, the funeral expenses were adjusted to 100 baht per funeral. Currently, there are 1,578 members totaling 157,800 baht per funeral money. 2) In terms of budget support from the state and private sectors. For the members of the funeral welfare group at present, there is no financial support from outside agencies. 3) Organizing activities to promote and develop the group. There is only the part of the annual general meeting. 4) Knowledge development. ability of group members Found only in the section of general information to inform members. 5) Welfare services related to funeral arrangements.

Welfare management has been provided related to the event such as equipment, utensils for catering and places used in funeral arrangements. 2. Guidelines for the development of community welfare of the Ban Saphan Mai Kaen Cremation Aid Group found that 1) in terms of funding of the crematorium group, The group's funding system should be developed to be stable for the welfare of the victims' families In addition to the money collected from the members of the group alone 2) In terms of budgetary support from the state and private sectors. should be registered as a Cremation Aid Association in order to receive welfare from the Cremation Aid Fund or other agencies. 3) Organizing activities to promote group development. There should be activities to promote love. Unity of the group 4) Knowledge development ability of group members Knowledge should be developed ability of group members to produce funeral items to save costs; 5) funeral-related welfare services; The group should provide services to its members. Both the funeral service and the funeral arrangements by the group as an agency provides services at a price that is a welfare to the group members.

Key words : Cremation Welfare Group, Community welfare.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จสมบูรณ์ได้ด้วยความช่วยเหลือแนะนำ ให้คำปรึกษาอย่างดียิ่ง จาก ผศ.ดร.วนิดา ตรีสวัสดิ์ ที่ปรึกษาหลัก และอาจารย์ ดร. ไมตรี อินทรีย์ยะ ที่ปรึกษาร่วม ที่กรุณาให้ความรู้และความเข้าใจในการเขียน แนวคิด วิธีการ คำแนะนำ และตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ด้วยความเอาใจใส่จนทำให้วิทยานิพนธ์ สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี และขอขอบพระคุณคณาจารย์ทุกท่านที่ได้กรุณาถ่ายทอดความรู้ในแขนงวิชาต่าง ๆ แก่ผู้วิจัย

ขอขอบพระคุณ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการวิจัยทุก ๆ ท่าน ที่ได้ให้การสนับสนุน และเป็นผู้ร่วมวิจัย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คณะกรรมการบริหารกลุ่มฌาปนกิจ ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำท้องถิ่น ภูมิปัญญา สมาชิกกลุ่มฌาปนกิจ ที่ได้ให้ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ และขอขอบคุณกลุ่มสมาชิกสห (โบราณ) ที่ให้คำปรึกษาแนะนำช่วยเหลือในด้านเอกสารต่างๆ ตลอดจนเครือข่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มฌาปนกิจศพ ตำบลสะพานไม้ทุกท่าน ที่มีความสนใจ และให้ความร่วมมือในการวิจัยกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์เพื่อสวัสดิการชุมชน ขอขอบคุณสมาชิกในครอบครัวที่คอยเป็นกำลังใจในการศึกษา หวังเป็นอย่างยิ่ง คุณค่า และประโยชน์อันเกิดจากวิทยานิพนธ์ ผู้วิจัยขอมอบความดีทั้งหมด ให้แก่ บิดา มารดา ที่มอบ ความรัก ดูแล อบรม สั่งสอน ให้การสนับสนุน และส่งเสริมทางการศึกษาอย่างดี

สุดท้ายนี้ ความสำเร็จ คุณค่า และประโยชน์จากศึกษาวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ ผู้วิจัยขอมอบเป็นกตเวทิตา เครื่องบูชาพระคุณบิดามารดา ตลอดจนบูรพาจารย์ผู้ประสิทธิ์ประสาทความรู้ และผู้มีพระคุณทุกท่านที่ได้วางรากฐานทางการศึกษาให้กับผู้วิจัย ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน จึงทำให้ผู้วิจัยประสบความสำเร็จในการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้

กาญจนา จันทร์เสนาะ

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ค
กิตติกรรมประกาศ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ช
สารบัญภาพ.....	ฉ
บทที่	
1 บทนำ	
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	4
ขอบเขตหรือสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับชื่อเรื่อง.....	4
กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย.....	5
คำถามสำคัญในการวิจัย.....	6
ค่านิยมศัพท์เฉพาะ.....	6
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	7
2 ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
บริบทชุมชนที่ศึกษา.....	8
แนวคิดเกี่ยวกับกลุ่ม.....	11
แนวคิดเกี่ยวกับกองทุนสวัสดิการชุมชน.....	28
แนวคิดเกี่ยวกับสวัสดิการชุมชน.....	31
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	45
กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	51
3. วิธีดำเนินการวิจัย	
รูปแบบในการวิจัย/วิธีการและเทคนิคที่ใช้ในการวิจัย.....	52
ประชากรและกลุ่มกลุ่มตัวอย่าง.....	53
เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	54

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล.....	54
สถานที่ในการวิจัย.....	55
ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย.....	55
ปฏิทินการปฏิบัติงาน.....	56
4 ผลการวิจัย	
1. การจัดสวัสดิการชุมชนของกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์บ้านสะพานไม้แก่น.....	58
2. แนวทางการพัฒนาสวัสดิการชุมชนของกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์บ้านสะพานไม้แก่น.....	60
5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	
สรุปผลการวิจัย.....	63
อภิปรายผลการวิจัย.....	66
ข้อเสนอแนะ.....	67
บรรณานุกรม.....	70
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก. รายชื่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญหลัก.....	77
ภาคผนวก ข. แบบสัมภาษณ์.....	79
ภาคผนวก ค. แบบสนทนากลุ่ม.....	80
ภาคผนวก ง. ภาพกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์เพื่อสวัสดิการชุมชน.....	82
ประวัติผู้วิจัย.....	86

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
3.1 ปฏิทินการปฏิบัติงานวิจัย.....	56

สารบัญญภาพ

ภาพที่	หน้า
2.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	51
1. สำนักงานกลุ่มฅาปนกิจสงเคราะห์ บ้านสะพานไม้แก่น	82
2. ฅณะกรรมการบริหารกลุ่มฅาปนกิจสงเคราะห์ บ้านสะพานไม้แก่น	82
3. การสนทนาของกลุ่มผู้เกี่ยวข้องกับกลุ่มฅาปนกิจสงเคราะห์.....	83
4. การสัมภาษณ์ที่ปรึกษากลุ่มฅาปนกิจสงเคราะห์.....	83
5. การสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน.....	84
6. การสัมภาษณ์ภูมิปัญญาชุมชน.....	84
7. การจ่ายเงินสวัสดิการของสมาชิกในงานศพ.....	85
8. การจัดเลี้ยงสมาชิกผู้มาจ่ายเงินสวัสดิการกลุ่ม.....	85

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สวัสดิการชุมชนมีความสำคัญอย่างมากต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต และสร้างหลักประกันให้กับสมาชิกในชุมชน จากฐานทุนทางสังคมวัฒนธรรมและทรัพยากรที่ชุมชนมีอยู่ให้ เกิดการรวมกลุ่มจัดตั้งเป็นสวัสดิการชุมชนขึ้นเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนทั้งในระดับ ชุมชน ภูมิภาคและประเทศให้เกิดการพึ่งพาตนเอง เกิดความรัก การช่วยเหลือ เกื้อกูลซึ่งกันและ กันภายในชุมชน เกิดการฟื้นฟูระบบคุณค่า หรือทุนทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีอยู่เดิมในชุมชน ในการมีส่วนร่วมในการทำงานร่วมกันระหว่างชุมชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยสมาชิกทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น การตัดสินใจในกิจกรรมต่างๆ ของกลุ่ม เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสมาชิกในชุมชน เกิดการขยายการเรียนรู้การจัดสวัสดิการ นำไปสู่การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ในชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม

ปัจจุบันการบริหารจัดการสวัสดิการชุมชน ภาคเอกชนได้มีบทบาทในการจัดสวัสดิการต่าง ๆ มากขึ้น โดยมีระบบการประกันรูปแบบต่าง ๆ อย่างหลากหลาย ซึ่งผู้ที่สามารถเข้าถึง ก็เป็นกลุ่มที่มีรายได้ปานกลางจนถึงรายได้สูง คนที่เป็นแรงงานนอกระบบ เกษตรกร คนยากจน ไม่สามารถเข้าสู่ระบบที่มีอยู่ได้ และไม่ได้อยู่ในระบบสวัสดิการจากระบบประกันสังคมและภาครัฐ แม้จะ ได้รับสวัสดิการพื้นฐานจากรัฐบางส่วน แต่ก็ถือว่าเป็นกลุ่มที่ขาดหลักประกันความมั่นคงในชีวิต ทำให้มีการรวมตัวกันฟื้นฟูระบบคุณค่าทุนทางสังคมที่มีอยู่มาช่วยเหลือเกื้อกูลกันในลักษณะของการจัดสวัสดิการชุมชนจากฐานทุนด้านต่าง ๆ ที่มีอยู่ เช่น การจัดสวัสดิการจากฐานกลุ่มออมทรัพย์ องค์กร การเงิน วิสาหกิจชุมชน กิจกรรมทางศาสนา การจัดการทรัพยากร ให้เกิดแนวทางการจัดสวัสดิการ ชุมชนที่มีการคิดค้นร่วมกันมากขึ้น นำไปสู่การจัดกองทุนสวัสดิการชุมชนระดับตำบล ที่เน้นให้มีการสมทบงบประมาณจากสามฝ่าย คือ ทุนที่มาจากการออมของสมาชิกในชุมชน ทั้งในรูปแบบของออม ทรัพย์เดิม หรือสัจจะลดรายจ่ายวันละบาท จากการสมทบจากรัฐโดยผ่านช่องทางสถาบันองค์กรชุมชน (องค์กรมหาชน) และการสมทบจากองค์กรปกครองส่วน

ท้องถิ่น ทำให้เกิดกองทุนสวัสดิการชุมชนขึ้น อย่างกว้างขวางขึ้น (คู่มือกองทุนสวัสดิการชุมชน, 2562)

สภาพการดำเนินการจัดสวัสดิการชุมชนในปัจจุบัน เป็นโครงการที่เครือข่ายองค์กรชุมชนได้ริเริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ปี 2548 เพื่อสร้างระบบการช่วยเหลือเกื้อกูลของคนในชุมชนเป็นหลักประกันความมั่นคงของชีวิต บนหลักการ “ให้อย่างมี คุณค่า รับอย่างมีศักดิ์ศรี” และเสนอให้รัฐบาลสนับสนุนงบประมาณสมทบต่อเนื่อง โดยจัดสรรงบประมาณผ่านสถาบัน พัฒนาองค์กรชุมชน กองทุนสวัสดิการชุมชน ได้เติบโตมั่นคง และขยายผลอย่างต่อเนื่อง ปัจจุบันมีกองทุนรวม 6,001 กองทุน สมาชิกสะสม 6,003,969 คน เงินกองทุนสะสม 15,841,085,815 บาท (ข้อมูล ณ 30 กันยายน 2562) และเงินสมทบจากสมาชิก มีสัดส่วน 65% ของเงินสะสม มีการจัดสวัสดิการชุมชนไปแล้วมากกว่า 15 ประเภท ตั้งแต่สวัสดิการพื้นฐาน เกิด แก่ เจ็บ ตาย ผู้ด้อยโอกาส และยกระดับเป็นการจัดสวัสดิการที่เป็นประโยชน์สาธารณะของชุมชนทางด้าน ต่างๆ ทั้งรูปแบบการใช้จ่ายและไม่ใช้จ่าย รัฐบาลชุดปัจจุบันยังคงให้ความสำคัญกับสวัสดิการชุมชน โดยนายกรัฐมนตรีได้แถลงนโยบายต่อสภานิติบัญญัติ แห่งชาติเรื่องการลดความเหลื่อมล้ำของสังคมและสร้างโอกาสการเข้าถึงบริการของรัฐ ในข้อ 3.3 จะพัฒนาระบบการ คู่ครองทางสังคม ระบบการออมและระบบสวัสดิการชุมชนให้มีประสิทธิภาพและมีความยั่งยืนมากขึ้น และข้อ 7.2 ยกระดับคุณภาพ “สวัสดิการชุมชน” สถาบันการเงินของชุมชน เพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งให้ชุมชนจัดสวัสดิการที่จำเป็น ภายในชุมชน ทั้งสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับปีพ.ศ. 2560 มาตรา 43(4) ที่บัญญัติรับรองสิทธิ ของบุคคลและชุมชน ในการจัดให้มีระบบสวัสดิการชุมชนรวมทั้งสิทธิที่จะร่วมกันกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการ ดำเนินการ โดยงบประมาณปี 2563 รัฐบาลได้จัดสรรงบประมาณกองทุนสวัสดิการชุมชนผ่านสถาบันพัฒนาองค์กร ชุมชน จำนวน 369,8496 ล้านบาท เพื่อสมทบการดำเนินงานและพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน (คู่มือ การดำเนินงานโครงการสนับสนุนการจัดสวัสดิการชุมชน ปีงบประมาณ 2563 สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์)

ชุมชนตำบล สะพานไม้แก่น อำเภอนะ จังหวัด สงขลา เป็นชุมชนขนาดใหญ่ มีอัตราการเจริญเติบโตของประชากรอย่างต่อเนื่อง ประชาชนส่วนใหญ่ทำการเกษตรมีรายได้น้อย เฉลี่ยการเสียชีวิตในชุมชนปีละไม่น้อยกว่า 40 ราย มีต้นทุนการจัดงานศพสูงเพราะเมื่อมีการเสียชีวิตของบุคคลในชุมชนจะต้องมีการจัดพิธีศพและการจัดเลี้ยงในงานศพ ชุมชนจึงมีการรวมกลุ่มจัดตั้งกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ เพื่อเป็นกิจกรรมที่ช่วยเหลือกันและกันในยามที่มีผู้เสียชีวิตและปฏิบัติกันมาจนถึงปัจจุบันนับเป็นเวลา 62 ปี กลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ บ้านสะพานไม้แก่น เริ่มก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2499 โดยนายปาน สุวรรณเมือง นายเกลื่อน ทองคล้าย และนายจัน จันสุข บุคคลทั้ง 3 ได้มีความคิด

ริเริ่ม การจัดตั้ง กลุ่มฌาปนกิจศพขึ้นในหมู่บ้าน และตำบลสะพานไม้แก่น โดยให้ใช้ชื่อกลุ่มว่า “กลุ่มฌาปนกิจศพ ตำบลสะพานไม้แก่น” และได้ประกาศให้พี่น้อง ประชาชนในพื้นที่ ลงชื่อเป็นสมาชิกฌาปนกิจศพ เมื่อได้เข้าเป็นสมาชิกแล้ว ก็ให้ใช้ระเบียบที่ว่า ถ้าหากสมาชิกของกลุ่ม ฌาปนกิจศพเสียชีวิตลง ก็ให้สมาชิกทุกคนไปเสียค่าบำรุงศพ ๆ ละ 5 บาท ในตอนนั้นมีสมาชิกรวม จำนวน 114 ครั้วเรือน ได้เงินสมาชิกบำรุงศพ 570 บาท ต่อมาก็ได้เพิ่มเงินบำรุงศพ จาก 5 บาทเป็น 8 บาท พร้อมข้าวสาร 1 ลิตรเพราะเห็นว่าการจัดงานศพมีค่าใช้จ่ายมากขึ้นและสิ่งที่จำเป็นมากคือ ข้าวสาร จนกระทั่งเปลี่ยนประธานคือ ครูม่วง ทองยอด ได้มีการปรับปรุงเงินบำรุงศพละ 8 บาท เป็นศพละ 15 บาทพร้อม ข้าวสาร 1 ลิตร สมาชิกก็เพิ่มจำนวนขึ้นเรื่อย ๆ และขยายเขตสมาชิก เพิ่มขึ้นได้แต่งตั้งคณะกรรมการเป็นผู้ดูแลสมาชิกในแต่ละเขตที่มีสมาชิก ครูม่วง ทองยอด เป็น ประธาน ประมาณ 6-7 ปี ก็มีการปรับเปลี่ยนประธานคนใหม่คือ นายเคล่า ทองยอด ได้ปรับปรุง แก้ไขระเบียบบางส่วน พร้อมกับรับสมาชิกใหม่เพิ่มขึ้นอีก ได้ปรับปรุงเงินค่าบำรุงศพจากเดิม 15 บาท เป็น 20 บาท พร้อมข้าวสาร 1 ลิตร ประธานนายเคล่า ทองยอด ได้สร้างความเข้มแข็งของกลุ่ม หมู่บ้าน 3-4 หมู่บ้าน ในระยะเวลา 8-10 ปี ได้สร้างบุคลากร กฎ ระเบียบ กติกาให้มีความชัดเจน รัดกุมมากยิ่งขึ้นเมื่อครบวาระ จึงได้ลาออก สมาชิกจึงได้ประธานคนใหม่ คือ นายยอด แก้วจันทร์ ได้ดำเนินการบริหารงานในกลุ่มให้มีความเข้มแข็ง และได้ร่างกฎระเบียบใหม่ และขยายเขตการบริหารงานเพิ่มขึ้น คือ บ้านท่าล้อ และบ้านม่วงเรียง ได้ปรับเปลี่ยนการชำระเงินบำรุงศพจาก 20 บาท เป็น 30 บาท พร้อมข้าวสาร 1 ลิตร นายยอด แก้วจันทร์ และคณะกรรมการทั้ง 9 หมู่บ้าน ได้ร่วมกันบริหารงานกลุ่มสมาชิกฌาปนกิจประมาณ 2-3 ปี นายยอด แก้วจันทร์ ประกาศลาออก ที่ประชุมจึงให้กำนันประนอม แจ่มเมือง รักษาการตำแหน่งประธานกลุ่มฌาปนกิจศพเป็นการ ชั่วคราวและต่อมาจึงให้สมาชิกเลือกประธานคนใหม่ ที่ประชุมจึงได้เลือก นายสุรชาติ ดวงแก้ว เป็นประธาน ได้มีการปรับปรุงค่าบำรุงศพเป็นศพละ 100 บาท และได้ดำเนินการพัฒนาจาก “กลุ่ม ฌาปนกิจศพ ตำบลสะพานไม้แก่น” มาเป็น “สมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์ตำบลสะพานไม้แก่น” ในปี พ.ศ.2559 ต่อมาในปี 2560 ได้มีการเลือกประธานคนที่ 5 คือ นายสุภักดิ์ แก้วจันทร์ ซึ่งมีสมาชิก และคณะกรรมการ ทั้ง 9 หมู่บ้าน และได้เปลี่ยนจาก “สมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์ตำบลสะพานไม้ แก่น” มาเป็น “กลุ่มสมาชิกศพ(โบราณ) บ้านสะพานไม้แก่น” ปัจจุบันมีสมาชิกรวม 1,578 ครั้วเรือน เงินบำรุงศพๆละ 157,800 บาท กลุ่มได้มีการจัดบัญชีสรุปรายเดือน มีการประชุม รายงานการประชุม ประสานสมาชิกผ่านคณะกรรมการ และได้ดำเนินการมาจนถึงปัจจุบัน

สวัสดิการชุมชนจึงเป็นหนึ่งในฐานรากความมั่นคงและยั่งยืน จากผลการดำเนินงานที่ผ่านมา สวัสดิการชุมชนได้นำขบวนการองค์กรชุมชนไปสู่ชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเองได้ อย่างเป็นรูปธรรม การท างานที่ยึดถือหลักเศรษฐกิจพอเพียง ได้นำความเจริญสันติสุขสู่สังคมไทยได้อย่างยั่งยืน

โดยเฉพาะการจัดสวัสดิการพื้นฐานของกองทุนสวัสดิการชุมชนสามารถจัดสวัสดิการพื้นฐานให้สมาชิกได้อย่าง ครอบคลุมตั้งแต่ เกิด แก่ เจ็บ ตายและการจัดสวัสดิการที่ยกระดับจากสวัสดิการพื้นฐาน เช่น สวัสดิการผู้ด้อยโอกาส คนพิการ ทุนประกอบอาชีพ ภัยพิบัติ ฯลฯ แม้จำนวนเงินจะไม่มากนักตามสถานะการเงินของแต่ละกองทุน แต่ สามารถทำให้เกิดความภาคภูมิใจ มีคุณค่าทางจิตใจ รู้สึกและรับรู้ถึงการดูแลซึ่งกันและกันของคนในชุมชน องค์กรสวัสดิการชุมชนผู้สรรค์สร้างความมั่นคงของมนุษย์ องค์กรสวัสดิการชุมชน เป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้นเพื่อจัดสวัสดิการสังคมให้แก่สมาชิกในชุมชน และปฏิบัติงานงาน ด้านการจัดสวัสดิการสังคมของเครือข่ายองค์กรสวัสดิการชุมชน จนเกิดเป็นขบวนการจัดสวัสดิการชุมชนและรัฐให้การ สนับสนุนบางส่วน ถือเป็นทิศทางสำคัญของไทย ที่จะทำให้คนมีชีวิตที่มั่นคง พอเพียง และดำเนินงานตามหลักการ บริหารจัดการที่ดี มีคุณธรรม สามารถเป็นรากฐานของการสร้างหลักประกัน ความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นของคนในชุมชนที่ครอบคลุมทุกรูปแบบในการดำเนินชีวิต

จากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจการทำวิจัยเรื่อง กลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์เพื่อสวัสดิการชุมชน: กรณีศึกษาบ้านสะพานไม้แก่น ตำบลสะพานไม้แก่น อำเภอนะ จังหวัดสงขลา เพื่อศึกษาการจัดสวัสดิการชุมชนและแนวทางการพัฒนาการจัดสวัสดิการชุมชน บ้านสะพานไม้แก่น อันจะทำให้สมาชิกได้รับการช่วยเหลือสวัสดิการจากกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์โดยมีเงินจัดการศพให้ครอบครัวผู้เสียชีวิต มีเงินเหลือจากการจัดการศพเป็นค่าใช้จ่ายในครอบครัว มีเงินทุนในการประกอบอาชีพ เป็นทุนการศึกษาบุตร เป็นการแบ่งภาระแก่ครอบครัวของผู้เสียชีวิตและเป็นรากฐานให้ครอบครัวมีความมั่นคงต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการจัดสวัสดิการชุมชนของกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ บ้านสะพานไม้แก่น ตำบลสะพานไม้แก่น อำเภอนะ จังหวัดสงขลา
2. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาการจัดสวัสดิการชุมชน ของกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ บ้านสะพานไม้แก่น ตำบลสะพานไม้แก่น อำเภอนะ จังหวัดสงขลา

ขอบเขต หรือสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับชื่อเรื่อง

การวิจัยเรื่อง กลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์เพื่อสวัสดิการชุมชน บ้านสะพานไม้แก่น อำเภอนะ จังหวัดสงขลา ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัย ดังนี้

1. ขอบเขตเชิงพื้นที่

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยทำการศึกษาเฉพาะในเขตพื้นที่ ชุมชนบ้านสะพานไม้แก่น ตำบลสะพานไม้แก่น อำเภोजะนะ จังหวัดสงขลา ที่เข้าร่วมกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์บ้านสะพานไม้แก่น จำนวน 10 หมู่บ้าน

2. ขอบเขตเชิงเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษาเฉพาะประเด็นการจัดสวัสดิการชุมชนและแนวทางการจัดสวัสดิการชุมชน ของกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ บ้านสะพานไม้แก่น ตำบลสะพานไม้แก่น อำเภोजะนะ จังหวัดสงขลา

3. ขอบเขตเชิงเวลา

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้อง กับการดำเนินงาน ของกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ บ้านสะพานไม้แก่น ตั้งแต่เดือน สิงหาคม พ.ศ.2562 – กรกฎาคม พ.ศ.2563

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยใช้ประชากรที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ บ้านสะพานไม้แก่น อำเภोजะนะ จังหวัดสงขลา ซึ่งมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key Informant) ประกอบด้วย คณะกรรมการบริหารกลุ่ม ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน ที่ปรึกษากลุ่ม สมาชิกกลุ่ม ฌาปนกิจสงเคราะห์ บ้านสะพานไม้แก่น จำนวน 30 คน โดยใช้เกณฑ์พิจารณาการเลือกกลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้

1. คณะกรรมการบริหารกลุ่ม จำนวน 10 คน ซึ่งเป็นบุคคลผู้ที่มีบทบาทในการบริหารจัดการกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ ที่คัดมาจกตัวแทนสมาชิกทั้ง 10 หมู่บ้าน และมีวาระการดำรงตำแหน่ง คราวละ 4 ปี
2. ปราชญ์ชาวบ้านจำนวน 4 คน ซึ่งเป็นบุคคลผู้ที่เป็นภูมิปัญญาชุมชนที่มีส่วนและมีบทบาทในการบริหารจัดการกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ยุคแรกของการก่อตั้งกลุ่มและมีส่วนในการดูแลกลุ่มจนถึงปัจจุบัน
3. ผู้นำชุมชนจำนวน 2 คน ซึ่งเป็นบุคคลที่เกี่ยวข้องในบทบาทการปกครองชุมชน 1 คนคือกำนันตำบลสะพานไม้แก่นและมีบทบาทการบริหารชุมชน 1 คนคือนายกองค้การบริหารตำบลสะพานไม้แก่น

4. ที่ปรึกษากลุ่มจำนวน 4 คน ซึ่งเป็นบุคคลที่คณะกรรมการบริหารกลุ่มฅาปนกิจสงเคราะห์ได้เชิญให้เป็นคณะที่ปรึกษา และเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ด้านการบริหารกลุ่มและสวัสดิการชุมชน

5. สมาชิกกลุ่มจำนวน 10 คน ซึ่งเป็นบุคคลผู้เป็นตัวแทนของสมาชิกกลุ่มทั้ง 10 หมู่บ้านที่เข้าร่วมกลุ่มฅาปนกิจสงเคราะห์ คือ ผู้ใหญ่บ้านทั้ง 10 หมู่บ้าน

คำถามสำคัญในการวิจัย

1. การจัดสวัสดิการชุมชนของกลุ่มฅาปนกิจสงเคราะห์ บ้านสะพานไม้แก่น ตำบลสะพานไม้แก่น อำเภอนะงะ จังหวัดสงขลา เป็นอย่างไร
2. แนวทางการพัฒนาสวัสดิการชุมชนของกลุ่มฅาปนกิจสงเคราะห์ บ้านสะพานไม้แก่น ตำบลสะพานไม้แก่น อำเภอนะงะ จังหวัดสงขลา ควรเป็นอย่างไร

คำนิยามศัพท์เฉพาะ

กลุ่มฅาปนกิจสงเคราะห์ หมายถึง กิจการที่กลุ่มแกนนำประชาชนที่รวมตัวกันจัดตั้งกลุ่มฅาปนกิจสงเคราะห์ บ้านสะพานไม้แก่น อำเภอนะงะ จังหวัดสงขลา และประชาชนที่ตกลงเข้าร่วมเป็นสมาชิกกัน เพื่อสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน ในการจัดการศพ และสงเคราะห์ครอบครัวผู้เสียชีวิตที่เป็นสมาชิก โดยมีได้ประสงค์จะหากำไรหรือรายได้ เพื่อแบ่งปันกัน เพื่อเป็นทุนและสวัสดิการการตาย ที่เกิดขึ้นกับครอบครัวของกลุ่มสมาชิก

สวัสดิการชุมชน หมายถึง สวัสดิการที่กลุ่มฅาปนกิจสงเคราะห์ได้ให้การช่วยเหลือแก่สมาชิกกลุ่ม ทั้งที่เป็นทุนและสวัสดิการการตาย รวมถึงสวัสดิการทั่วไปที่เกี่ยวข้องกับการจัดงานศพ เช่น พวงหรีด โลงศพ อาหารเลี้ยงแขกที่มาร่วมงาน เพื่อแบ่งเบาระยะแก่ครอบครัวของผู้เสียชีวิต ของกลุ่มฅาปนกิจสงเคราะห์ บ้านสะพานไม้แก่น อำเภอนะงะ จังหวัดสงขลา

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาสามารถนำไปใช้เป็นประโยชน์ในการพัฒนากลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ และการจัดสวัสดิการชุมชน บ้านสะพานไม้แก่น อำเภोजะนะ จังหวัดสงขลา ต่อไป
2. ค้นพบแนวทางการพัฒนาด้านสวัสดิการชุมชน ของกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ บ้านสะพานไม้แก่น อำเภोजะนะ จังหวัดสงขลา รวมทั้งข้อมูลที่ได้รับสามารถนำไปใช้กำหนดรูปแบบในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน เพื่อการพึ่งพาตนเองขององค์กรและชุมชนอื่นได้

บทที่ 2

ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์เพื่อสวัสดิการชุมชน บ้านสะพานไม้แก่น ตำบลสะพานไม้แก่น อำเภोजะนะ จังหวัดสงขลา ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยครั้งนี้

1. บริบทชุมชนที่ศึกษา
2. แนวคิดเกี่ยวกับกลุ่ม
3. แนวคิดกองทุนสวัสดิการชุมชน
4. แนวคิดเกี่ยวกับสวัสดิการชุมชน
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
6. กรอบแนวคิดในการวิจัย

1. บริบทชุมชนบ้านสะพานไม้แก่น

บริบทชุมชนบ้านสะพานไม้แก่น ประกอบด้วยบริบทหลายประการที่มีความแตกต่างของแต่ละพื้นที่ทั้งทางด้านภูมิศาสตร์ สิ่งแวดล้อม ชีวภาพ วิถีชีวิต ประเพณี ขนบธรรมเนียม และวัฒนธรรม ที่นำมาศึกษาประกอบในงานวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย

1.1 ประวัติความเป็นมา

บ้านสะพานไม้แก่น เป็นตำบลหนึ่งของอำเภोजะนะ มีกลุ่มบ้านอยู่สองกลุ่มใหญ่ ๆ คือ บ้านคลองขย บ้านออก เป็นกลุ่มบ้านอยู่ชุกตะวันออก คลองตันเปลียงซึ่งเป็นคลองที่ลึกไม่สามารถเดินลงข้ามไปมาได้ ระหว่างกลุ่มบ้านฝั่งตะวันตกคือบ้านแะการเดินทางสมัยก่อนใช้เดินทางข้ามไปมาระหว่างสองกลุ่มบ้าน โดยข้ามสะพานที่คลองตันเปลียง มีสะพานข้ามคลองทำด้วยไม้ตะเคียนเป็นต้นไม้ใหญ่มีแก่นแข็งแรงมาก จนคนที่สัญจรไปมาถ้ามกัตามประสาชาชนบทว่ามาทางไหน ตอบว่ามาทางพานไม้แก่น เดินทางไปมานานจนคนเรียกขานกันว่าไปไม้แก่นหรือพูดว่ามาทางไม้แก่น และต่อมาได้ใช้เป็นชื่อตำบลสะพานไม้แก่นจนถึงปัจจุบัน

2. สภาพทั่วไป

ภูมิประเทศเป็นที่ราบสลับเนินภูเขา เหมาะแก่การประกอบอาชีพด้านการเกษตรทั้งด้านการทำนา ทำสวน ปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ ประชาชนสร้างบ้านที่อยู่อาศัยอยู่ตามที่ราบเชิงเขา มีแหล่งน้ำลำธารหลายสาย ไหลผ่านตลอดปี อาชีพหลัก เกษตรกรรม มีทั้งการทำนา ทำสวน ปลูกพืช และเลี้ยงสัตว์ พืชที่ปลูกมากที่สุด คือ ยางพารา ซึ่งผลผลิตจากยางพาราเป็นรายได้หลักของประชาชน รองลงมา คือ การทำนา นอกจากนั้นเป็นการทำสวนผลไม้ประเภท เงาะ ลองกอง ทูเรียน ฯลฯ แต่ปริมาณไม่มากนัก ส่วนการเลี้ยงสัตว์เป็นลักษณะเลี้ยงไว้บริโภคในครัวเรือนเป็นส่วนใหญ่ สัตว์ที่เลี้ยงมากที่สุด คือ ไก่ รองลงมาคือ วัว นอกจากนั้นก็มี เป็ด แพะ และสัตว์น้ำ เช่น ปลา ที่มีทั้งการเลี้ยงไว้บริโภคและเพื่อขาย

3. สภาพทางสังคม

ตำบลสะพานไม้แก่น เป็นสังคมเครือญาติที่เติบโตจากสกุลดั้งเดิมเป็นส่วนใหญ่ มีจารีตประเพณี และความเชื่อ ที่ผสมผสานกันระหว่างมิตศาสนาและความเชื่อในด้านสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติ สภาพสังคมโดยรวมอยู่ในเกณฑ์ที่ดี ประชาชนส่วนใหญ่มีปฏิสัมพันธ์กัน มีความรักสามัคคี ประองคอง มีการร่วมมือด้วยดีทั้งในส่วนของชุมชนกับชุมชนและชุมชนกับภาคส่วนราชการ ข้อมูลระบบสารสนเทศ องค์การบริหารส่วนตำบล สะพานไม้แก่น (2562)

4. กลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์บ้านสะพานไม้แก่น

4.1 ประวัติความเป็นมา

กลุ่มสมาชิกฌาปนกิจศพ เริ่มก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ.2499 โดยนายปาน สุวรรณเมือง นายเกลื่อนทอง ได้คล้าย และนายจัน จันสุข บุคคลทั้ง 3 คนนี้ ได้มีความคิดริเริ่ม การจัดตั้งกลุ่มสมาชิกฌาปนกิจศพขึ้นในหมู่บ้าน และตำบลสะพานไม้แก่น ตอนนั้นบุคคลทั้ง 3 ไม่ได้ปรึกษาหารือกับใคร โดยเฉพาะผู้นำในตำบล บุคคลที่เป็นผู้นำในการจัดตั้งกลุ่มในขณะนั้นคือ นายเนื่อง ทองปาน ซึ่งเป็นกำนันตำบลสะพานไม้แก่น บุคคลทั้ง 3 คนที่มีความคิดจัดตั้งกลุ่มสมาชิกฌาปนกิจศพได้ไปปรึกษากับกำนันเนื่อง ทองปาน ในส่วนรายละเอียดเกี่ยวกับการจัดตั้งกลุ่ม และได้ตกลงกันโดยให้ใช้ชื่อกลุ่มว่า “กลุ่มฌาปนกิจศพ ตำบลสะพานไม้แก่น” และในเวลาต่อมา กำนันเนื่อง ทองปาน ได้ประกาศให้พี่น้อง ประชาชนในพื้นที่ ไปลงชื่อเป็นสมาชิกฌาปนกิจศพ และเมื่อได้เข้าเป็นสมาชิกแล้ว ก็ให้ชำระเบี้ยบั้นที่ว่า ถ้าหากสมาชิกของกลุ่มฌาปนกิจศพเสียชีวิตลง ก็ให้สมาชิกทุกคนไปเสียค่าบำรุงศพๆ ละ 5 บาท ในขณะที่เจ้าภาพตั้งบำเพ็ญกุศลในแต่ละหมู่บ้านนั้น ๆ ในตอนนั้นมีสมาชิกรวมจำนวน 114 ครัวเรือน ได้เงินสมาชิกบำรุงศพ 570 บาท ประจวบเหมาะกับการที่ระเบียบคณะกรรมการพร้อม ก็มีการเสียชีวิตของนายพรหม จันหนู ในปี พ.ศ.2501 จึงได้ดำเนินการเป็นศพ

แรก และต่อมาก็เป็นศพของคุณทวดทอง ก็ได้เพิ่มเงินบำรุงศพ จาก 5 บาทเป็น 8 บาท พร้อมข้าวสาร 1 ลิตร

หลังจากนั้นมาก็ได้มีการชำระเงินบำรุงศพมาเรื่อย ๆ จนกระทั่งเปลี่ยนประธานให้ ครูม่วงทองยอด ทำหน้าที่ประธานและดำเนินการเรื่อยมา จนกระทั่งได้มีการปรับปรุงเงินบำรุงศพละ 8 บาท เป็นศพละ 15 บาท พร้อมข้าวสาร 1 ลิตร สมาชิกก็เพิ่มจำนวนขึ้นเรื่อย ๆ และขยายเขตสมาชิกเพิ่มขึ้น และได้แต่งตั้งคณะกรรมการแต่ละเขตเป็นผู้ดูแลสมาชิกในแต่ละเขตที่มีสมาชิก ครูม่วงทองยอด เป็นประธาน ประมาณ 6-7 ปี ก็มีการปรับเปลี่ยนประธานคนใหม่ เป็นนายเคล้าทองยอด เพื่อดำเนินการต่อไป ประธานคนใหม่ก็ดำเนินการประชุมคณะกรรมการแต่ละเขต เพื่อปรับปรุงแก้ไขระเบียบบางส่วน พร้อมกับรับสมาชิกใหม่เพิ่มขึ้นอีก ทั้งขยายเขตสมาชิกเพิ่มขึ้นจากเดิมและปรับปรุงแก้ไขในเรื่องค่าบำรุงศพจากเดิม 15 บาท เป็น 20 บาท พร้อมข้าวสาร 1 ลิตร ประธานนายเคล้าทองยอด ได้สร้างความเข้มแข็งของกลุ่มหมู่บ้าน 3-4 หมู่บ้าน ในระยะเวลา 8-10 ปี ที่ได้ทำงานนายเคล้าทองยอด ได้สร้างบุคลากรในกลุ่ม กฎ ระเบียบ กติกาให้มีความชัดเจนรัดกุมมากยิ่งขึ้น และเมื่อครบวาระแล้ว จึงได้ลาออกจากหน้าที่ประธาน สมาชิกจึงได้เลือกประธานคนใหม่ คือ นายยอด แก้วจันทร์ ประธานกลุ่มสมาชิกมาปนกิจ ตำบลสะพานไม้แก่น คนที่ 4 คือ นายยอด แก้วจันทร์ ได้ดำเนินการบริหารงานในกลุ่มให้มีความเข้มแข็ง และได้ร่างกฎระเบียบใหม่ และขยายเขตการบริหารงานเพิ่มขึ้น คือ บ้านท่าล้อ และบ้านม่วงเรียง ได้ประธานคณะกรรมการบ้านท่าล้อและบ้านม่วงเรียง แล้วได้ปรับเปลี่ยนการชำระเงินบำรุงศพจาก 20 บาท เป็น 30 บาท พร้อมข้าวสาร 1 ลิตร นายยอด แก้วจันทร์ และคณะกรรมการทั้ง 9 หมู่บ้าน ได้ร่วมกันบริหารงานกลุ่มสมาชิกมาปนกิจประมาณ 2-3 ปี และมีเงินเหลือจ่ายภายในกลุ่ม ประจำปี 2539 จำนวน 4,000 บาท ในเวลาเดียวกันนายยอด แก้วจันทร์ ได้เรียกประชุมสมาชิกทั้งหมดพร้อมทั้งกรรมการทุกหมู่บ้าน รวมทั้งผู้รับผิดชอบงานสังคมในสมัยนั้นคือกำนันประนอม แจ่มเมือง กำนันตำบลสะพานไม้แก่นเป็นประธานในที่ประชุม และได้แล้ว นายยอด แก้วจันทร์ ประธานคนที่ 4 ก็ประกาศลาออกในที่ประชุม ที่ประชุมจึงให้กำนันประนอม แจ่มเมือง รักษาการตำแหน่งประธานกลุ่มมาปนกิจศพเป็นการชั่วคราวและในเวลาเดียวกันนั้นเอง นายประนอม แจ่มเมือง กำนันตำบลสะพานไม้แก่นประธานในที่ประชุม ได้แจ้งในที่ประชุม ซึ่งมีสมาชิก และคณะกรรมการ ทั้ง 9 หมู่บ้านว่ากลุ่มมาปนกิจของเราได้มีความเข้มแข็งและเป็นผลประโยชน์ของพี่น้องในตำบลสะพานไม้แก่น โดยเฉพาะเวลาว่างงานศพ ไม่มีประธานดูแลและรักษาประเพณีวัฒนธรรมในกลุ่ม จะไม่เป็นผลดีต่อสมาชิกและกลุ่มฯ จึงให้สมาชิกเลือกประธานคนใหม่ ที่ประชุมจึงได้เลือกนายสุรชาติ ดวงแก้ว เป็นประธานคนที่ 5 ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 ในช่วงที่ได้เข้าทำงานได้มีการปรับปรุงระเบียบสมาคมมาปนกิจให้มีความรัดกุมมากยิ่งขึ้นมีการปรับปรุงค่าบำรุงศพเป็นศพละ 100 บาท และได้

ดำเนินการพัฒนาจาก “กลุ่มฌาปนกิจศพ ตำบลสะพานไม้แก่น” มาเป็น “สมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์ตำบลสะพานไม้แก่น” ในปี พ.ศ.2559 ต่อมาในปี 2560 ได้มีการเลือกประธานคนที่ 5 คือนายสุภักดิ์ แก้วจันทร์ ซึ่งมีสมาชิก และคณะกรรมการ ทั้ง 9 หมู่บ้าน และได้เปลี่ยนจาก “สมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์ตำบลสะพานไม้แก่น” มาเป็น “กลุ่มสมาชิกศพ(โบราณ) บ้านสะพานไม้แก่น” มีสมาชิกรวม 1,578 คร่าวเรือน เงินบำรุงศพฯละ 157,800 บาท และได้ดำเนินกิจกรรมกลุ่มสมาชิกศพ(โบราณ) มาจนถึงปัจจุบัน

4.2 ข้อบังคับและระเบียบ

ข้อบังคับและระเบียบของกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์บ้านสะพานไม้แก่น แบ่งออกเป็น 9หมวด ประกอบด้วย หมวดทั่วไป หมวดวัตถุประสงค์ หมวดสมาชิกและการขาดการเป็นสมาชิก หมวดคณะกรรมการและการดำเนินการ หมวดหน้าที่สิทธิและหน้าที่ของสมาชิก หมวดว่าด้วยสิทธิการรับเงินทำศพ หมวดการประชุมใหญ่ หมวดการทะเบียน การเงิน บัญชี หมวดบทเฉพาะกาล

4.3 การเป็นสมาชิก

การเป็นสมาชิกของกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์บ้านสะพานไม้แก่นผู้ที่สมัครเป็นสมาชิกต้องสมัครด้วยตัวเอง สมัครด้วยความสมัครใจ พร้อมหลักฐานการสมัครโดยไม่ต้องเสียค่าสมัคร อายุไม่เกิน 50 ปีในวันที่ยื่นสมัคร มีรายชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านตำบลสะพานไม้แก่น และต้องได้รับการพิจารณาให้เป็นสมาชิกโดยคณะกรรมการบริหารกลุ่ม

4.4 การดูแลกลุ่ม

การดูแลกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์บ้านสะพานไม้แก่น คณะกรรมการบริหารกลุ่มมีหน้าที่คอยควบคุมดูแลกลุ่มให้ดำเนินงานไปตามข้อบังคับและระเบียบเพื่อประโยชน์ของสมาชิกส่วนรวม ทำหน้าที่ให้คำปรึกษาและบริหารจัดการขณะที่มีการจัดกิจกรรมงานศพของสมาชิกกลุ่ม

4.5 การเก็บเงินกองทุน

การเก็บเงินกองทุนกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์บ้านสะพานไม้แก่น การเก็บเงินกองทุนจะดำเนินงานเมื่อมีครอบครัวของสมาชิกกลุ่มเสียชีวิต จะมีการประกาศผ่านเสียงตามสายในหมู่บ้าน กำหนดวันในการจ่ายโดยมีคณะกรรมการเป็นผู้ดำเนินการรับเงินเพื่อรวบรวมให้ครอบครัวผู้เสียชีวิต ในช่วงการจัดงานศพส่วนหนึ่งสำรองจ่ายก่อนงานและอีกส่วนให้เมื่อเสร็จงาน

2. แนวคิดเกี่ยวกับกลุ่ม

แนวคิดเกี่ยวกับกลุ่มในงานพัฒนาได้ถูกนำมาอธิบายในหลายความหมายไม่ว่าจะเป็นกลุ่มชาวบ้าน กลุ่มเพื่อเกลือ องค์กรชุมชน องค์กรชาวบ้าน หรือองค์กรภาคประชาชน โดยแนวคิดหลัก

ของคำว่า "กลุ่ม" มาจากการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันของผู้คนในสังคม ชุมชน และมารวมกันเป็นเพื่อน เป็นกลุ่ม เพื่อร่วมคิด ร่วมทำการพัฒนาชุมชนและสร้างสรรค์ในสิ่งที่เป็นประโยชน์ทั้งต่อตนเองและชุมชน ซึ่งมาจากแนวคิดของการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันของมนุษย์ที่จะดำรงอยู่ในฐานะของสัตว์สังคมที่จำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยและสร้างวัฒนธรรมสถาบันทางสังคมร่วมกัน ซึ่งการรวมกันเป็นกลุ่มและการทำงานเป็นกลุ่มถือว่าเป็นหัวใจของงานพัฒนาถึงกับมีคำกล่าวที่ว่า "ถ้าไม่มีกลุ่มก็จะไม่มีการพัฒนาเกิดขึ้น (NO Group, No Development) ด้วยเหตุนี้ การศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับกลุ่ม จึงเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อช่วยให้มีความรู้ความเข้าใจในการบริหารจัดการกลุ่มได้อย่างมีประสิทธิภาพ โกวิท ภาวงาม (2552, หน้า 295)

1. ความหมายของกลุ่ม

นักวิชาการได้ให้ความหมายของกลุ่มไว้หลายท่านและมีความหมายที่คล้ายคลึงกัน ดังนี้ คือ

กลุ่ม (Group) หมายถึง กลุ่มในหมู่บ้านที่มีลักษณะเป็นการรวมกลุ่มของประชาชน ตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป เพื่อแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจ โดยยึดหลักการอุดมการณ์เหมือนกัน เพื่อให้ความช่วยเหลือ หรือแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของสมาชิกในการครองชีพ ซึ่งนำไปสู่การลงทุนทางเศรษฐกิจ และมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้าน (พงศ์ศักดิ์ ไชยวงศ์วัฒน์, 2540)

กลุ่ม หมายถึง กลุ่มในหมู่บ้านที่มีลักษณะการรวมตัวของประชาชน ตั้งแต่ 2 คน ขึ้นไป มาทำงานร่วมกัน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาของตนเองที่นำไปสู่การพัฒนาตนเอง และชุมชน

เสรี พงศ์พิศ (2554, หน้า 108) กล่าวว่า กลุ่มมีความหมายมากกว่าการที่บุคคลมารวมกิจกรรมเท่านั้น แต่กลุ่มจะต้องประกอบด้วยลักษณะดังนี้ คือ สมาชิกจะต้องมีวัตถุประสงค์ ร่วมมือกันและตอบสนองความต้องการของสมาชิกแต่ละคนผลงานที่เกิดขึ้นจะต้องมาจากความร่วมมือของสมาชิกทุกคนในกลุ่ม อีกทั้งมีการสื่อสารทางวาจาหรือมีความสัมพันธ์ ระหว่างสมาชิกโดยวิธีใดวิธีหนึ่งก็ได้ ความร่วมมือของชุมชนก่อให้เกิดกิจกรรมอื่น ๆ ตามมา ความเข้มแข็งของกลุ่มอื่นในชุมชน เช่น กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มเยาวชน กลุ่มส่งเสริมอาชีพ กลุ่มผู้ใช้น้ำ กลุ่มเกษตรผู้เลี้ยงสัตว์ กลุ่มเกษตรทางเลือกและกลุ่มต่างๆ อีกมาก บวกกับการได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐ โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนในท้องถิ่น

จิรพรรณ กาญจนจิตร (2540, หน้า 189) ได้ให้ความหมายของกลุ่มว่า กลุ่ม คือ บุคคลรวมกันตั้งแต่ 2 คน ขึ้นไป มีกิจกรรม ร่วมกันที่ชี้ให้เห็นถึงวัตถุประสงค์ มีการปฏิสัมพันธ์กัน มีความผูกพันว่าเป็นพวกเดียวกัน ทั้งกลุ่มและบุคคลแยกกันไม่ได้ จะต้องเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน

มีความสนใจร่วมกัน และมีพฤติกรรมตามบทบาทและหน้าที่ของสมาชิก กลุ่มเหล่านี้เป็นหน่วยสังคมขั้นพื้นฐานที่จะเสริมบุคลิกภาพและอุดมการณ์ของบุคคล

สนธยา พลศรี (2556, หน้า 62) กล่าวว่าไว้ว่า กลุ่มเป็นการรวมกันของสมาชิก คือ บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป โดยมีวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่ชัดเจน มีแบบแผนของการกระทำระหว่างกัน มีการปฏิบัติต่อกัน มีความสัมพันธ์กัน สมาชิกมีความรู้สึกผูกพันกันและเป็นพวกเดียวกัน โครงสร้างที่สำคัญของกลุ่มประกอบด้วยบรรทัดฐานในกลุ่ม สถานภาพในกลุ่ม บทบาทในกลุ่ม การประสานงานภายในกลุ่ม ระบบการดำเนินงานของกลุ่มและปัจจัยที่ส่งเสริมความสำเร็จของกลุ่ม กลุ่มมีความสำคัญต่อบุคคลทั้งการให้กำเนิดชีวิต บุคคลจึงต้องเกี่ยวข้องกับกลุ่มตั้งแต่แรกเกิดจนกระทั่งตาย การศึกษาเกี่ยวกับกลุ่มและการพัฒนาจึงจำเป็นสำหรับนักพัฒนาชุมชน เพราะการพัฒนาชุมชนจะประสบความสำเร็จหรือไม่ขึ้นอยู่กับผลมาจากความสามารถของบุคคลและกลุ่มนั่นเอง

ปาริชาติ วลัยเสถียร (2552, หน้า 383) ได้สรุปคำกล่าวของพัฒนา บุญยรัตพันธุ์ โดยอธิบายไว้ว่า กลุ่มในความหมายของงานพัฒนาชุมชน หมายถึง มวลชนที่คิดได้รวมกันได้ตั้งแต่สองคนขึ้นไป และมารวมกันเพื่อดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่ง เมื่อรวมกันแล้วในที่สุดก็จะเกิดพลังกลุ่มจะกระทำระหว่างกันเพื่อที่จะรวมข้อมูลและตัดสินใจช่วยให้สมาชิกแต่ละคนปฏิบัติงานภายในขอบเขตความรับผิดชอบของเขา กลุ่มที่แข็งแกร่งจะช่วยกลุ่มที่อ่อนแอ การมารวมกันไม่เพียงแต่มารวมกันเฉย ๆ แต่มุ่งหวังให้ต่างคนต่างได้รับความพอใจ มีความเข้าใจในวัตถุประสงค์ของการรวมกัน และมีความปรารถนา ร่วมกัน ในอันที่จะแก้ไขปัญหาต่างๆ ในชุมชนให้หมดสิ้นไป โดยคำนึงถึงขีดความสามารถของตนเป็นหลักผลการปฏิบัติงานจึงเป็นการรวมความช่วยเหลือของสมาชิกของกลุ่มและบุคคลให้เกิดพลังอันจะนำไปสู่การพัฒนาในอนาคต

จิตติ มงคลชัยอรัญญา (เอกสารอัดสำเนา, หน้า 1) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับ “กลุ่ม” ว่าเป็นการรวมพลังของคนจำนวนหนึ่งเพื่อแก้ไขปัญหาที่ประสบอยู่หรือร่วมกันกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง (หรือหลายสิ่ง) เพื่อให้ได้รับประโยชน์ตามที่ตน (และกลุ่มของตน) ปรารถนา การรวม (หรือร่วม) พลังอาจมองได้ 2 นัย คือ

1. รวมพลังเพื่อต่อรอง เรียกร้อง ขอรับความช่วยเหลือจากภายนอก
2. รวมพลังเพื่อต่อรอง ให้สามารถดำเนินการด้วยตนเองให้มากที่สุดเพื่อการแก้ไขปัญหา

ปัญหาของตน ซึ่งตามหลักการของการพัฒนาแล้ว การรวมพลังที่เหมาะสมในการพัฒนาน่าจะอยู่ในรูปแบบหลังมากกว่า เพราะสามารถจะนำไปสู่การพึ่งตนเองได้ในที่สุด การที่ได้มีประสบการณ์ด้วยตนเองย่อมจะทำให้เกิดการเรียนรู้ที่มากยิ่งขึ้น ทำให้สามารถแก้ไขปัญหาอื่น ๆ ที่ผ่านเข้ามาได้ แม้ว่าปัญหานั้น ๆ จะมีความยากลำบากในการแก้ไขมากกว่าเดิมก็ตาม

ในขณะที่ พัทธน บัญญัติพันธุ์ (2517, หน้า 148) ได้ให้ความหมาย “กลุ่มในงานพัฒนาชุมชน” หมายถึง มวลชนที่รวมตัวกันได้ตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป และมารวมกันเพื่อดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่ง เมื่อรวมกันแล้วในที่สุดก็จะสามารถเกิดพลังขึ้น ถ้ามีการจัดตั้งและมีวิธีการดำเนินงานที่เหมาะสมเคลื่อนไหวไปในทิศทางที่วางไว้ ประชาชนเกิดความเชื่อศรัทธาที่จะเข้าร่วมให้ความสนับสนุนมากยิ่งขึ้น เมื่อประชาชนสนับสนุนมากยิ่งขึ้นกลุ่มก็เคลื่อนไหวมากขึ้น ทำให้กลุ่มนั้นขยายผลกว้างขวางมากขึ้น พลังกลุ่มและขีดความสามารถของกลุ่มจะสูงขึ้น

จากการศึกษาความหมายกลุ่ม ก็พอสรุป ความหมายของกลุ่ม ดังนี้

กลุ่มในมิติองค์กรในชุมชน หมายถึง กลุ่มในหมู่บ้านที่มีลักษณะเป็นการรวมกลุ่มของประชาชนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป เพื่อแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจ โดยยึดหลักการอุดมการณ์เหมือนกัน เพื่อให้ความช่วยเหลือ หรือแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของสมาชิกในการครองชีพ

กลุ่มในมิติการกระทำต่อกันของคนในชุมชน หมายถึง ความร่วมมือของสมาชิกทุกคนในกลุ่ม อีกทั้งมีการสื่อสารทางวาจาหรือมีความสัมพันธ์ ระหว่างสมาชิกโดยวิธีใดวิธีหนึ่งก็ได้ ความร่วมมือของชุมชนก่อให้เกิดกิจกรรมอื่น ๆ

กลุ่มในมิติปฏิสัมพันธ์ของผู้คนในชุมชน หมายถึง ความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน มีความสนใจร่วมกัน และมีพฤติกรรมตามบทบาทและหน้าที่ของสมาชิก กลุ่มเหล่านี้เป็นหน่วยสังคมขั้นพื้นฐานที่จะเสริมบุคลิกภาพและอุดมการณ์ของบุคคล

กลุ่มในมิติของงานพัฒนาชุมชน หมายถึง มวลชนที่คิดได้รวมกันได้ตั้งแต่สองคนขึ้นไป และมารวมกันเพื่อดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่ง เมื่อรวมกันแล้วในที่สุดก็จะเกิดพลังกลุ่มจะกระทำระหว่างกันเพื่อที่จะรวมข้อมูลและตัดสินใจช่วยให้สมาชิกแต่ละคนปฏิบัติงานภายในขอบเขตความรับผิดชอบของเขา

สรุปกลุ่มที่เชื่อมโยงกับการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ กลุ่มในมิติการปกป้องกลุ่ม หมายถึง การรวมพลังของคนจำนวนหนึ่งเพื่อแก้ไขปัญหาที่ประสบอยู่หรือร่วมกันกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง(หรือหลายสิ่ง) เพื่อให้ได้รับประโยชน์ตามที่ตน (และกลุ่มของตน)ปรารถนา การรวม (หรือร่วม) พลังอาจมองได้ 2 นัย คือ รวมพลังเพื่อต่อรอง เรียกร้อง ขอรับความช่วยเหลือจากภายนอก และรวมพลังเพื่อต่อรอง ให้สามารถดำเนินการด้วยตนเองให้มากที่สุดเพื่อการแก้ไขปัญหาของตน

2. ความสำคัญของกลุ่ม

มูลเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดการรวมกลุ่ม มูลเหตุสำคัญในการรวมกลุ่มของชุมชน คือ ต้องการรายได้เพิ่มขึ้น เพื่อให้เพียงพอต่อการครองชีพ คนในชุมชนมีปัญหาด้านสุขภาพได้รับคำแนะนำ ส่งเสริมและสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก ต้องการเงินทุนและความรู้ เพื่อประกอบ

อาชีพ สืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น ต้องการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติ และกระแสนการเปลี่ยนแปลงทางสังคม (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและ สังคมแห่งชาติ, 2544)

สนธยา พลศรี (2556, หน้า 49) กล่าวว่าไว้ว่ากลุ่มมีความสำคัญและสามารถนำมาใช้ในงานพัฒนาชุมชน ได้หลายประการต่อไปนี้ คือ

2.1 การร่วมมือกัน เป็นการร่วมกันของสมาชิกเพื่อจุดมุ่งหมายอย่างใดอย่างหนึ่ง จุดมุ่งหมายร่วมกัน โดยทั่วไปแล้วการร่วมมือก่อประโยชน์แก่ทั้งสมาชิกและกลุ่มนอกจากนั้นการร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดทำให้สมาชิกเกิดความสนิทสนมกันมากขึ้น การร่วมมือกันทำให้เกิดผลดีทั้งต่อสมาชิกและกลุ่ม

2.2 การแข่งขัน เป็นความพยายามที่สมาชิกจะเอาชนะสมาชิกคนอื่นหรือรู้สึกรู้สึกว่าเป็นฝ่ายตรงกันข้ามเพื่อวัตถุประสงค์ใดวัตถุประสงค์หนึ่ง เช่น เพื่อให้ขายสินค้าของตนได้มากกว่าเพื่อการยอมรับของบุคคลอื่นในโอกาสต่อไปก็ได้ กลุ่มต้องรู้จักนำพฤติกรรมแข่งขันมาใช้กับสมาชิกและในการดำเนินงานอย่างเหมาะสม

2.3 การขัดแย้ง เป็นความสัมพันธ์ที่แสดงออกมาในลักษณะของการไม่เห็นพ้องหรือมีแนวคิดต่างกัน โดยทั่วไปแล้วการขัดแย้งทำให้เกิดผลเสียมากกว่าผลดี การขัดแย้งระหว่างสมาชิกและในการดำเนินงานของกลุ่ม

2.4 การผ่อนปรนเข้าหากัน เป็นพฤติกรรมที่จะช่วยลดการขัดแย้งระหว่างคู่ขัดแย้ง โดยทั่วไปการผ่อนปรนเข้าหากันจะเกิดขึ้นเมื่อคู่ขัดแย้งเห็นว่าการขัดแย้งนั้น ๆ ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ฝ่ายตน จึงได้มาทำข้อตกลงที่จะกระทำการกิจกรรมร่วมกันต่อไป กลุ่มต้องรู้จักนำการผ่อนปรนเข้าหากันมาใช้ในระหว่างสมาชิกและในการดำเนินงานของกลุ่ม

2.5 การผสมกลมกลืน เป็นกระบวนการปรับตัวของอีกฝ่ายหนึ่งให้เข้ากับอีกฝ่ายหนึ่ง การศึกษาพฤติกรรมของกลุ่มทำให้ทราบถึงลักษณะและคุณสมบัติเฉพาะของกลุ่มทำให้มีความเข้าใจสาเหตุของพฤติกรรมกลุ่ม อันเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่เกี่ยวข้องได้นำไปใช้ในการปรับปรุงพัฒนาคุณภาพของกลุ่ม ชุมชน และสังคมต่อไป

ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ (2552, หน้า 391) ได้อธิบาย ความสำคัญของงานพัฒนาไว้ว่า การพัฒนาจะต้องเป็นกลุ่ม ชาวบ้านจะต้องอยู่รวมกันเป็นชุมชนเป็นหมู่บ้าน ไม่ใช่ต่างคนต่างอยู่ และจะต้องมีการรวมตัวกันในรูปสหพันธ์อย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งต้องมีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มในหน่วยย่อย คือ ในหมู่บ้าน และหมู่บ้านเหล่านี้ สามารถที่จะรวมกันเป็นสหพันธ์ กล่าวคือ ต้องพัฒนาให้เป็นเขต เช่น ควรจะมียู้งฉาง โรงเรียน และศูนย์วัฒนธรรม ที่สามารถต่อรองกับสถาบันภายนอก เช่น พ่อค้าและรัฐ ได้อย่างมีพลัง

ลิน สือสวน (2530, หน้า 23) ได้อธิบายถึงลักษณะที่สำคัญของ “กลุ่ม” ไว้ 6 ประการ ได้แก่

1. สามารถปกป้องผลประโยชน์ แก้ไขปัญหาและตอบสนองความต้องการของสมาชิกได้ และมีการกระจายผลประโยชน์อย่างเสมอภาค
2. สมาชิกในกลุ่มมีส่วนร่วม (Participation) ในกิจกรรมต่าง ๆ ขององค์กรอย่างมีความรู้สึกเป็นเจ้าของและมีจิตสำนึกร่วมกัน
3. กลุ่มมีผู้นำที่ดีสามารถแสดงบทบาทได้อย่างเหมาะสม
4. กลุ่มองค์กรมีความสามารถในการทำงานอย่างเป็นระบบด้วยตนเองไม่ต้องพึ่งพาคนภายนอก มีบทบาทในการตัดสินใจกำหนดเป้าหมายที่เหมาะสมสอดคล้องกับทรัพยากร และความสามารถของคนในชุมชน
5. กลุ่มองค์กรสามารถควบคุมปัจจัยต่าง ๆ ภายในชุมชน และสภาพแวดล้อมพื้นฐานของกลุ่มองค์กร ให้เป็นไปตามทิศทางที่พึงประสงค์ได้
6. กลุ่มองค์กรมีการปรับตัวที่จะทำให้บรรลุจุดมุ่งหมาย รักษาความมั่นคงและพัฒนาองค์กรให้เจริญต่อไปได้

สรุปความสำคัญของกลุ่มที่เชื่อมโยงกับการศึกษาวิจัยนี้ คือการที่ธรรมชาติมนุษย์มักจะอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม เพื่อสร้างระบบการจัดการตนเองขึ้น อันจะช่วยให้เห็นถึงรูปแบบความสัมพันธ์ของการเกิด การดำรงอยู่ การพัฒนา จาก “กลุ่ม” เป็น “กระบวนการกลุ่ม” จนพัฒนาสู่ “องค์กรชุมชน” และความเป็น “ประชาสังคม” ในชุมชนและท้องถิ่น โกวิทช์ พวงงาม (2553, หน้า 294)

3. ประเภทของกลุ่ม

การแบ่งกลุ่มโดยทั่วไปแยกเป็น การแบ่งตามหน้าที่ทางสังคม แบ่งตามลักษณะความเป็นระเบียบของกลุ่ม แบ่งตามลักษณะโครงสร้างของกลุ่ม แบ่งตามลักษณะการเชื่อมโยงกับองค์กร แบ่งตามลักษณะการก่อตั้งและแบ่งตามความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่ม ดังนี้

ปรีชาติ วลัยเสถียรและคณะ (2552, หน้า 194) กล่าวไว้ว่า องค์ประกอบของกลุ่มสามารถแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

3.1 กลุ่มเป็นทางการ กลุ่มประเภทนี้ค่อนข้างจะมีระเบียบแบบแผนที่แน่นอน มีกฎเกณฑ์แบ่งความรับผิดชอบกันอย่างเป็นสัดส่วน นับเป็นกลุ่มที่มีเสถียรภาพมั่นคงเช่นหน่วยงานราชการต่างๆ ซึ่งมีระเบียบวินัยและสายบังคับบัญชาที่แน่นอน และแบ่งย่อยออกได้เป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มถาวร เป็นกลุ่มที่เป็นหัวใจสำคัญของสังคมหรือองค์กร เช่น คณะผู้บริหารชั้นสูง แผนต่าง ๆ ของห้างร้าน บริษัท คณะกรรมการพัฒนาหมู่บ้าน คณะกรรมการพัฒนาตำบล สภาตำบล

กลุ่มสหกรณ์ชาวนา และกลุ่มชั่วคราว ได้แก่คณะกรรมการที่ถูกแต่งตั้งขึ้นมาทำงานใดงานหนึ่ง ในช่วงระยะเวลาอันจำกัด เมื่องานเสร็จสิ้น คณะกรรมการที่ถูกแต่งตั้งก็หมดภาระหน้าที่

3.2 กลุ่มที่ไม่เป็นทางการ เป็นกลุ่มที่รวมตัวกันเองตามธรรมชาติหรือที่เราเรียกกันว่า กลุ่มชนชาตินั้นเอง กลุ่มนี้มีขนาดค่อนข้างเล็กกว่า

สนธยา พลศรี (2556, หน้า 37-39) กล่าวไว้ว่า องค์ประกอบและประเภทของกลุ่มที่มีส่วนในการสร้างกระบวนการพัฒนาทำให้เกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นมี ดังนี้ คือ

1. สมาชิก ประกอบด้วยบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปสมาชิกเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดของกลุ่ม เพราะเป็นผู้ร่วมกันก่อตั้งกลุ่ม ถ้าหากไม่มีสมาชิกก็ไม่มีกลุ่มเกิดขึ้น

2. โครงสร้างกลุ่ม ต้องมีโครงสร้างที่กำหนดขึ้นอย่างเหมาะสม ประกอบด้วย รูปแบบ ขนาด บรรทัดฐาน จัดการ การประสานงาน กลไกในการดำเนินงาน การติดตามประเมินผล และการพัฒนาสมาชิกของกลุ่ม เป็นต้น

3. วัตถุประสงค์ วัตถุประสงค์และเป้าหมายร่วมกันกลุ่มต้องมีวัตถุประสงค์ วัตถุประสงค์และเป้าหมายการดำเนินงานที่ชัดเจนโดยสมาชิกมีส่วนร่วมในการกำหนดเพื่อให้สมาชิกรับรู้ร่วมกัน

4. การบริหารจัดการ กลุ่มต้องมีการบริหารจัดการในลักษณะของคณะบุคคลมีการกำหนดตำแหน่งหน้าที่ของผู้บริหารและสมาชิก มีกฎระเบียบของกลุ่มที่ใช้ร่วมกันตามความเหมาะสมของแต่ละกลุ่ม

5. ผู้นำกลุ่ม ต้องมีผู้นำทำหน้าที่เป็นผู้บริหารและจัดการ โดยมาจากการเลือกสรรของสมาชิก กลุ่มต้องกำหนดวิธีการสรรหาผู้นำ กำหนดให้ชัดเจน ผู้นำแบบมีส่วนร่วม ผู้นำทางความรู้ ผู้นำทางด้านศีลธรรม ผู้นำด้านอาชีพต่าง ๆ

6. บรรทัดฐาน หรือระเบียบข้อบังคับของกลุ่ม เพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานการกำหนดบทบาทหน้าที่ของสมาชิก การติดตามและการประเมินงาน

7. ระบบการติดต่อสื่อสาร กลุ่มต้องมีระบบการติดต่อสื่อสารที่ชัดเจนระหว่างสมาชิกกับสมาชิก สมาชิกกับกลุ่ม และสมาชิกกับบุคคลภายนอก เพื่อให้การดำเนินงานคล่องตัวและประชาสัมพันธ์ให้ข้อมูลข่าวสารของกลุ่มแพร่กระจาย

8. การประสานงาน กลุ่มต้องมีระบบการประสานงานระหว่างผู้นำหรือคณะกรรมการกลุ่มกับสมาชิก ระหว่างสมาชิกกับสมาชิก เพื่อเชื่อมโยงสมาชิกกับกลุ่มและสร้างพลังในการดำเนินงานของกลุ่ม

9. การมีส่วนร่วม สมาชิกของกลุ่มจะมีความรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มอย่างแท้จริงทุกขั้นตอน ตั้งแต่การร่วมเรียนรู้ ร่วมสรุปบทเรียน ร่วมวิเคราะห์ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมกำหนดแผนและโครงการ ร่วมปฏิบัติงาน ร่วมประเมินผล และร่วมรับผลประโยชน์

10. กิจกรรมและผลงาน กลุ่มต้องมีกิจกรรมให้สมาชิกทำร่วมกัน เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ของกลุ่ม

สรุปประเภทของกลุ่มที่เชื่อมโยงกับงานวิจัยนี้ คือแนวคิดของ จิตติ มงคลชัย ที่ได้กล่าวถึงประเภทของกลุ่มต้องมีองค์ประกอบของ “กลุ่ม” ว่าต้องประกอบด้วย

1. สมาชิก ซึ่งจะมีขนาดเท่าใดก็ได้แล้วแต่ความจำเป็นในการรวมพลังเพื่อแก้ไขปัญหา นั้น ๆ สิ่งสำคัญที่พึงมีในสมาชิก ก็คือ คุณสมบัติบางอย่างที่มีความคล้ายคลึงกัน ความไวเนื้อเชื่อใจกัน ความเชื่อมั่นหรือความมั่นใจในตนเองและกลุ่ม และความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ที่จะประสานให้เกิดการพัฒนาตามจุดมุ่งหมายของกลุ่ม

2. คณะผู้แทนที่มีความรู้ความสามารถบางประการที่เหนือกว่าสมาชิก ซึ่งสมาชิกจะต้องไตร่ตรอง พิจารณาและเสนอหรือเลือกผู้แทนของตนเข้าไปทำหน้าที่บางอย่างแทนตนเอง ซึ่งตนเองนั้นไม่สามารถกระทำได้

3. คณะจัดการ เป็นคณะดำเนินการที่จะทำให้ปัญหา ความต้องการของกลุ่มได้รับการดำเนินการแก้ไข ซึ่งในกลุ่มที่มีขนาดเล็ก บุคคลที่จะทำหน้าที่เป็นคณะจัดการ อาจจะเป็นผู้แทนบาง คน หรือบางครั้งอาจเป็นสมาชิกบางคนก็ได้ที่ทำหน้าที่นี้

4. หลักการ / วิธีการของกลุ่ม

โกวิท พวงงาม (2553, หน้า 299) ได้ใช้เกณฑ์การแบ่งกลุ่มจากผลการวิจัยโครงการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนด้านการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นตามรัฐธรรมนูญฯ ซึ่งมีการแบ่งกลุ่มออกเป็นด้าน ๆ ดังนี้

1. กลุ่มด้านเศรษฐกิจ หมายถึง กลุ่มที่มีการรวมตัวกันในทางการเกษตรสหกรณ์/ออมทรัพย์/กองทุน รวมตัวกันเป็นลักษณะกลุ่มอาชีพและกลุ่มที่มีการรวมตัวกันทางด้านงานบริการ เช่น

- กลุ่มเกษตร เช่น ทำนา ทำไร่ ทำสวน กลุ่มดอกมะลิ ประมง กลุ่มปลูกหม่อนเลี้ยงไหม เลี้ยงสัตว์ กลุ่มสมุนไพร ฯลฯ

- กลุ่มอาชีพ เช่น กลุ่มจักรสาน ทำขนม กลุ่มทอผ้า กลุ่มทำไวน์ ฯลฯ

- ด้านการบริการ เช่น กิจการด้านคมนาคม นันทนาการท่องเที่ยว ฯลฯ

2. กลุ่มด้านสังคม หมายถึง กลุ่มที่มีการรวมตัวกันเพื่อพัฒนาชุมชน การรวมตัวกันในทางสาธารณสุข การศึกษา ศิลปวัฒนธรรมและศาสนา การพัฒนาและสงเคราะห์คนพิการ การพัฒนาเด็ก เยาวชน สตรีและผู้สูงอายุ การพัฒนาแรงงาน การคุ้มครองผู้บริโภคและองค์กรสาธารณกุศล เช่น

- การพัฒนาชุมชน เช่น อาสาพัฒนาชุมชน ฯลฯ

- สาธารณสุข เช่น อสม. กลุ่มเดินแอโรบิก กลุ่มรักสุขภาพ เครือข่ายผู้ติดเชื่อ ฯลฯ

- การศึกษา ศิลปวัฒนธรรมและศาสนา เช่น กลุ่มละครซอ กลุ่มสวดสรภัญญะ ฯลฯ
- การพัฒนาและการสงเคราะห์คนพิการ เช่น กลุ่มผู้ปกครองเด็กออทิสติก ฯลฯ
- การพัฒนาเด็ก เยาวชน สตรี และผู้สูงอายุ เช่น กลุ่มหนุ่มสาว กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มเยาวชน ฅาปนกิจสงเคราะห์ ฯลฯ

- การพัฒนาแรงงาน เช่น สหภาพแรงงาน ฯลฯ

3. กลุ่มด้านทรัพยากร หมายถึง กลุ่มที่มีการรวมตัวกันเพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ป่าไม้ แหล่งน้ำ สิ่งแวดล้อม

4. กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ หมายถึง กลุ่มที่มีการรวมตัวกันทางวิชาการ ประชาชนชาวบ้าน

5. กลุ่มท้องถิ่น หมายถึง การรวมตัวกันของกลุ่มปกครองส่วนท้องถิ่น อบต. อบจ.

6. กลุ่ม NGOs หมายถึง การรวมตัวของกลุ่มในลักษณะองค์กรพัฒนาเอกชน

7. กลุ่ม/องค์กรที่รวมตัวในรูปแบบสมาคม/ชมรม/สมาพันธ์ หมายถึงการรวมตัวกันในรูปแบบของสมาคม ชมรม สโมสร สมาพันธ์ เช่น

- สมาคมหอการค้าจังหวัด

- สโมสรโรตารี

- ชมรมศิษย์เก่า

- สภาอากาศจังหวัด

พັນท์ บุญรัตน์พันธุ์ (2517, หน้า 150-166) อธิตอธิบายวิธีการพัฒนาชุมชนเป็นบุคคลในยุคแรก ๆ ที่อธิบายหลักการส่งเสริมการรวมกลุ่ม และกระบวนการพัฒนาองค์กรภาคประชาชน โดยเรียกระบวนการนั้นว่า “หลักการรวมกลุ่ม 3 ขั้น 8 ตอน” ซึ่งเป็นกระบวนการและเป็นพื้นฐานของการเสริมสร้างกลุ่มและเครือข่าย ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้

ขั้นที่ 1 ว่าด้วยการจัดตั้งกลุ่ม

การจัดตั้งกลุ่ม เป็นขั้นตอนที่สำคัญยิ่ง เพราะหากได้ดำเนินการจัดตั้งให้ถูกวิธีทุกขั้นตอนแต่เริ่มแรก ก็จะทำให้กลุ่มมีคุณค่า และเจริญก้าวหน้าไปสู่ขั้นตอนอื่นได้ง่ายขึ้น ในการจัดตั้งกลุ่มมีหลักเกณฑ์ที่ควรยึดถืออยู่ 8 ตอน กล่าวคือ

ตอนที่ 1 ว่าด้วยการค้นหาผู้นำ หรือหน่วยนำของหมู่บ้าน

ตอนที่ 2 ว่าด้วยการหาความต้องการของแต่ละบุคคล ก่อนที่นำมากำหนดความต้องการร่วมของกลุ่ม

ตอนที่ 3 ว่าด้วยความสมัครใจในการเข้าร่วมกลุ่ม รวมถึงการสร้าง ความซื่อสัตย์ และความภักดีต่อกลุ่ม

ตอนที่ 4 ว่าด้วยสิ่งแวดล้อมที่คล้ายคลึงกัน มีความรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน ทำให้สามารถทำงานร่วมกันได้ง่าย และเกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

ตอนที่ 5 ว่าด้วยการมีวิถีใกล้เคียงกัน ทำให้มีความคิดอ่าน ความสนใจ ความต้องการ และความสามารถในการทำงานใกล้เคียงกัน เข้าใจกันง่ายในการทำงาน

ตอนที่ 6 ว่าด้วยเพศเดียวกัน กิจกรรมบางอย่างอาจจำเป็นต้องแบ่งแยกเพศ ในขณะที่บางกิจกรรมอาจร่วมกันทำทั้งหญิงและชาย

ตอนที่ 7 ว่าด้วยการมีความสัมพันธ์ต่อกันไม่ขัดแย้ง การที่กลุ่มมีความสามัคคีกลมเกลียว ช่วยกันคิด ช่วยกันทำ จนทำให้งานกลุ่มสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ

ตอนที่ 8 ว่าด้วยสถานการณ์บีบตัว หมายถึง สถานการณ์ที่จะทำให้คนรวมกันเพื่อความอยู่รอด เพื่อผลประโยชน์ ฯลฯ ซึ่งตรงกับความต้องการของกลุ่ม หรือสมาชิกที่จะมารวมกัน

สรุปแล้ว ในขั้นที่ 1 การจัดตั้งกลุ่มนี้มีส่วนประกอบที่สำคัญอยู่สามประการ คือ ตอนที่ 1 เป็นเรื่องเกี่ยวกับผู้นำกลุ่ม ตอนที่ 2 ถึง 7 เป็นเรื่องเกี่ยวกับสมาชิกในกลุ่ม และตอนที่ 8 เป็นเรื่องของสถานการณ์ ซึ่งถ้าหากมีครบส่วนประกอบทุกชนิดแล้วก็ย่อมจะเกิดกลุ่มขึ้นได้ ซึ่งจะต้องดำเนินการในขั้นนี้ให้รอบคอบเพราะมีฉะนั้นแล้ว อาจจะทำกลุ่มยุบสลายไปในภายหลัง ซึ่งอาจทำให้เสียกำลังใจที่จะจัดการรวมกลุ่มต่อไปก็ได้ สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งที่จะต้องระมัดระวังคือการรวมกลุ่มจะต้องมีผู้กระตุ้นชี้และสนับสนุนประคับประคองให้มีการรวมกลุ่มเกิดขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้กลุ่มได้ก่อรูปร่างอย่างแข็งแกร่งต่อไป

ขั้นที่ 2 ว่าด้วยการเคลื่อนไหวของกลุ่ม

การดำเนินงานเพื่อให้กลุ่มมีความเคลื่อนไหว มีความสำคัญอย่างยิ่งเพื่อให้ทุกคนได้ร่วมผนึกกำลังอย่างมีระเบียบแบบแผน อันจะนำไปสู่การสร้างพลังการต่อสู้ หรือพลังการต่อรองในโอกาสต่อไปในขั้นของการเคลื่อนไหวของกลุ่มซึ่งเน้นขั้นที่ 2 มีหลักเกณฑ์ที่ควรยึดถืออยู่ด้วยกัน 8 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ว่าด้วยการส่งเสริมการประชุมพบปะ เพื่อแลกเปลี่ยนทรรศนะความคิดซึ่งกันและกันเพื่อสร้างความสัมพันธ์ในกลุ่มให้แน่นแฟ้นขึ้นและหาแนวทางปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมาย

ตอนที่ 2 ว่าด้วยการส่งเสริมแนวความคิด ยกระดับจิตใจของสมาชิกกลุ่ม

ตอนที่ 3 ว่าด้วยส่งเสริมการมีระเบียบวินัย ได้แก่ การมีกฎเกณฑ์ข้อบังคับในการรวมกลุ่ม และมีระเบียบวินัยในการปฏิบัติต่อกัน

ตอนที่ 4 ว่าด้วยส่งเสริมสัมพันธ์ภาพบุคคล เพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์ของสมาชิกในกลุ่มให้มีความกลมเกลียวแน่นแฟ้น

ตอนที่ 5 ว่าด้วยการส่งเสริมกิจกรรม เพื่อทำให้กลุ่มได้เคลื่อนไหว และเป็นการฝึกกลุ่ม ให้ได้เรียนรู้จากการปฏิบัติจริง

ตอนที่ 6 ว่าด้วยการส่งเสริมวิชาการ ควรส่งเสริมทางวิชาการความรู้ใหม่ ๆ ในรูปแบบ ต่าง ๆ ที่จำเป็น และเกิดประโยชน์โดยตรงต่อกลุ่ม

ตอนที่ 7 ว่าด้วยการส่งเสริมผลประโยชน์ร่วม เป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้กลุ่มดำรงอยู่ได้ การจัดสรรผลประโยชน์ต้องเที่ยงธรรม เสมอภาค หากขาดประโยชน์ร่วมกัน หรือจัดผลประโยชน์ กัน กลุ่มก็จะแตกความสามัคคี และสลายตัวในที่สุด

ตอนที่ 8 ว่าด้วยส่งเสริมและดำรงไว้ซึ่งสถานภาพผูกพัน โดยพยายามส่งเสริมให้มีความ ผูกพันระหว่างสมาชิก ส่งเสริมให้ทุกคนมีบทบาทหน้าที่ในกลุ่ม และรู้จักรับผิดชอบร่วมกันกับกลุ่ม

สรุปในขั้นที่ 2 ที่ว่าด้วยการเคลื่อนไหวของกลุ่มนั้น มีองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ คือ ระเบียบวินัย (ตอนที่ 3) วัตถุประสงค์ร่วมหรือผลประโยชน์ร่วม (ตอนที่ 7) และกิจกรรมต่างๆ (ตอนอื่น ๆ นอกเหนือจากตอนที่ 3 และตอนที่ 7)

ขั้นที่ 3 ว่าด้วยการเจริญเติบโตของกลุ่ม ประกอบด้วย 8 ขั้นตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ว่าด้วยสหพันธกรรมกลุ่ม เป็นการทำให้กลุ่มเล็ก ๆ มาสนธิเข้าเป็นกลุ่มใหม่ กลุ่มเดียว

ตอนที่ 2 ว่าด้วยการสร้างหน่วยนำร่วม โดยการนำเอาตัวแทนหรือผู้นำของแต่ละกลุ่มมา รวมกันเป็น “หน่วยนำร่วม” เพื่อรักษาผลประโยชน์ของกลุ่มเล็ก ประสานงาน ประสาน ผลประโยชน์ระหว่างกลุ่ม

ตอนที่ 3 ว่าด้วยสร้างผลประโยชน์ร่วม เพื่อช่วยให้กลุ่มเคลื่อนไหวไปในทิศทาง เดียวกัน เกาะติดกัน เพราะเกิดผลประโยชน์ในกิจกรรมร่วมกัน แต่ละกลุ่มมีส่วนได้ส่วนเสียใน กิจกรรมที่ดำเนินการ

ตอนที่ 4 ว่าด้วยสร้างกิจกรรมพึ่งพา เป็นวิธีการที่กลุ่มจะต้องอาศัยซึ่งกันและกัน โดยมี “หน่วยนำร่วม” เป็นตัวกลางช่วยให้กิจกรรมของกลุ่มต่าง ๆ มีความเกี่ยวพันกัน พึ่งพากัน แล้วจึงจะมี ผลประโยชน์สูงขึ้น

ตอนที่ 5 ว่าด้วยสนธิวิชาการเป็นการแลกเปลี่ยนและอาศัยความรู้ ทักษะ ตลอดจนความต้องการระหว่างกลุ่มที่มีต่อกัน ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างความสามารถและกิจกรรมอื่นใหม่ ๆ

ตอนที่ 6 ว่าด้วยสร้างพลังร่วมในการดำเนินการร่วมโดยการส่งเสริมให้กลุ่มเกิดการร่วม ทุน ร่วมวิชาการ ร่วมจัดการ ร่วมกำลังคน ร่วมกำลังวัสดุ ซึ่งถ้ากลุ่มได้ร่วมกันมากเท่าไร พลัง มหาศาลก็จะเกิดขึ้นเท่านั้น

ตอนที่ 7 ว่าด้วยลดความสิ้นเปลืองร่วม ได้แก่ การลดความสิ้นเปลืองของแรงงาน วัสดุ อุปกรณ์ต่าง ๆ รวมทั้งด้านบริหารและการบริการด้วย เมื่อความสิ้นเปลืองลดลง

ตอนที่ 8 สร้างพลังต่อรอง ก็คืออำนาจของกลุ่มในการรักษาผลประโยชน์และดำรงกลุ่มไว้ พลังต่อรองเป็นพลังในการต่อสู้ของชุมชนซึ่งเกิดจากการรวมกลุ่มกันจึงนับว่าเป็นหัวใจสำคัญยิ่งของการพัฒนา

จิตติ มงคลชัยอรัญญา (เอกสารอัดสำเนา, หน้า 7-23) ได้อธิบายแนวทางในการทำงานของกลุ่มโดยจัดแบ่งขั้นตอนในการสร้างพลังกลุ่มออกเป็น 3 ขั้นตอน คือ

1. การเตรียมการหรือเตรียมความพร้อม การทำงานในขั้นตอนนี้ นับรวมถึงตั้งแต่ การศึกษาวิเคราะห์ชุมชน การสร้างความคุ้นเคยและไว้วางใจ การวิเคราะห์ปัญหาของชาวบ้านรายครัวเรือนอย่างละเอียด พร้อมทั้งการกระตุ้นปลูกจิตสำนึกให้อยากแก้ไขปัญหของตน โดยตนเองและเพื่อนมากขึ้น โดยภาพรวมการทำงานขั้นตอนนี้ค่อนข้างเน้นหนักไปทางด้านงานวิจัยสังคม งานสร้างมนุษยสัมพันธ์และพิสูจน์ความจริงใจในการทำงานของเจ้าหน้าที่ และงานสร้างจิตสำนึก ซึ่งหากทำสำเร็จชาวบ้านจะเป็นผู้ต้องการรวมพลังกัน หรือทำงานสิ่งใดสิ่งหนึ่งเอง มิใช่เจ้าหน้าที่เป็นคนที่ต้องคอยขยักเยียดหรือเชิญชวนให้เขามาทำงานเป็นกลุ่ม

2. การสร้างกลุ่ม ในขั้นนี้เริ่มตั้งแต่การสร้างกลุ่มเรียนรู้โดยเริ่มจากการที่เจ้าหน้าที่ใช้ข้อมูลที่ได้จากการเตรียมความพร้อม โดยนัดหมายเฉพาะคนที่คาดว่าจะเข้าอยู่ในกลุ่มเรียนรู้ด้วยกันได้เท่านั้น ทั้งนี้อาจสอบถามคนที่คิดว่าน่าจะเป็นผู้นำ(ผู้แทนของกลุ่ม) ที่ดีของกลุ่มนั้น ๆ ได้ ว่าควรจะนัดใครมาปรึกษาหารือกันบ้าง เรื่องที่น่าจะปรึกษาควรเป็นเรื่องอะไร เพื่อจะได้เตรียมตัวกันทั้งฝ่ายชาวบ้านและเจ้าหน้าที่ โดยในการประชุมแต่ละครั้ง จะมีการพูดคุยอย่างมีเนื้อหาสาระ ประโยชน์ที่ได้ก็คือ การที่คนเข้าร่วมกิจกรรมจะมีความรู้แตกฉาน สามารถนำความรู้ที่ได้ไปปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่ ยังก่อให้เกิดประสบการณ์ที่ดี นำไปสู่การเพิ่มความมั่นใจว่าหากรวมแรงช่วยเหลือกันจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อทุก ๆ คน ได้

3. การบำรุงรักษากลุ่ม ขั้นตอนนี้จะเริ่มตั้งแต่การที่กลุ่มกิจกรรมได้เริ่มดำเนินการตามแผนงาน และวัตถุประสงค์ของกลุ่ม ในการแก้ปัญหาใดปัญหาหนึ่ง (Single Purpose) จนสำเร็จหรือเกือบสำเร็จแล้ว ซึ่งกลุ่มเองอาจจะมีความต้องการที่จะขยายวัตถุประสงค์ในการทำกลุ่มเป็นการช่วยเหลือสมาชิกในหลาย ๆ ด้าน (Multi Purpose) เมื่อปริมาณงานเพิ่มขึ้น คนมากขึ้น ปัญหาย่อมมีมากขึ้นเป็นเงาตามตัว แม้ว่าอาจจะมีทรัพยากรมากขึ้น และอาจจะขยายตลาดสำหรับผลผลิตของกลุ่ม เป็นการเพิ่มเชิงปริมาณ (Economy of Scale) แต่มิได้หมายความว่า จะเป็นการเพิ่มศักยภาพในการเพิ่มอำนาจต่อรองได้ 100% เพราะการรวมคนไม่เหมือนกับรวมวัตถุเข้าด้วยกัน ดังนั้นจึงมีความ

จำเป็นที่กลุ่มจะต้องมีการบริหารจัดการในลักษณะที่เป็นมืออาชีพ (Professional) มากขึ้น มิใช่ทำแบบประสานเพื่อนบ้านที่ต้องการช่วยเหลือกัน

ไม่เพียงแต่การแบ่งขั้นตอนในการสร้างพลังกลุ่มเป็น 3 ขั้นตอน จิตติ มงคลชัยอรัญญา ยังได้อธิบายกระบวนการและขั้นตอนในการจัดตั้ง และสนับสนุนการดำรงอยู่ของกลุ่ม จากประสบการณ์ในการทำงานโดยจำแนกออกเป็น 5 กระบวนการ คือ

1. การปลูกจิตสำนึก (Concretization) คือ การที่จะทำให้สมาชิกของกลุ่มเกิดความตระหนักว่ามีปัญหาที่เผชิญอยู่ และสมาชิกมีความประสงค์ที่จะแก้ไขปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ให้หมดไป ตามกำลังและความสามารถ ซึ่งถ้าสมาชิกมีจิตสำนึกในเรื่องของการแก้ไขปัญหา ก็จะนำมาสู่การรวมตัว

2. การรวมพลัง (Organization) เกิดขึ้นหลังจากที่สมาชิกได้มีคุณสมบัติการปลูกจิตสำนึกเกิดความตระหนักอยากแก้ไขปัญหา จึงได้มีการพบปะเพื่อแลกเปลี่ยน หรือตกลงที่จะดำเนินการบางอย่างร่วมกัน ซึ่งความเป็นกลุ่มก็จะเริ่มเกิดหลังจากที่สมาชิกได้มีการตัดสินใจร่วมกันว่าจะทำกิจกรรมบางอย่างร่วมกันในขั้นตอนนี้ อาจจะมีการเลือกผู้แทนมาทำหน้าที่ในการประสานความคิด ทำหน้าที่ดำเนินการติดต่อในนามกลุ่ม และเป็นผู้ทำให้สมาชิกทำกิจกรรมไปในทิศทางเดียวกัน

3. การส่งเสริมความรู้ด้านเทคโนโลยีการส่งเสริมความรู้ด้านเทคโนโลยี (Technology) ซึ่งจำเป็นในการประยุกต์ใช้ที่จะปรับ หรือแก้ไขปัญหาของตนเอง กระบวนการทางเทคโนโลยีนี้ อาจเกิดขึ้นจากการที่สมาชิกแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน สมาชิกที่มาร่วมต่างก็ได้ความรู้มากขึ้น และนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน ตัวอย่างที่พบเห็นได้บ่อย ๆ คือ การรวมตัวของกลุ่มอาชีพต่าง ๆ เช่น กลุ่มทำนา กลุ่มปลูกมะม่วง กลุ่มปลูกสับปะรด กลุ่มเลี้ยงไก่ เป็นต้น กระบวนการนี้นอกจากสมาชิกจะมาแลกเปลี่ยนประสบการณ์ร่วมกัน ก็อาจจะสามารถเพิ่มความรู้ทางเทคโนโลยี โดยเชิญผู้ที่มีความรู้เหนือกว่า ซึ่งอาจเป็นคนในหมู่บ้านนั้นหรือหมู่บ้านใกล้เคียงมาเป็นผู้ให้ความรู้ หรือถ้าจำเป็นก็อาจเชิญวิทยากรที่มาจากหน่วยงานภายนอกก็ได้

4. การบริหารจัดการ (Management) กระบวนการบริหารจัดการนั้นมีเนื้อหาที่ค่อนข้างกว้าง การบริหารจัดการที่ดีในกลุ่ม ประกอบด้วย การทำบัญชีเพื่อสร้างหลักฐานให้สมาชิกเกิดความไว้วางใจ การบันทึกเหตุการณ์ต่าง ๆ หรือข้อตกลงต่าง ๆ หรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่ได้เกิดขึ้น เช่น บันทึกรายงานการประชุม บันทึกข้อตกลง บันทึกระเบียบที่ได้ตกลงไว้ การกำหนดกฎระเบียบโดยสมาชิกเป็นผู้กำหนด การประสานงานภายใน เป็นการส่งข่าวสารให้หมู่สมาชิกเข้าใจและเห็นว่าการกระจายผลประโยชน์ของกลุ่มเป็นไปอย่างยุติธรรม การประสานงานในระหว่างผู้แทนกลุ่มเพื่อเข้าใจบทบาทและติดตามการทำงานตามระบบ ขั้นตอนของกลุ่ม การระดมทรัพยากรทั้งภายในและภายนอก

5. กระบวนการสนับสนุน (Support) ในกรณีที่กลุ่มได้ผ่านกระบวนการทั้ง 4 ประการดังกล่าวแล้ว สำหรับบุคคลภายนอกที่มีบทบาทการส่งเสริมการพัฒนาครั้งนี้ ก็น่าที่จะหาวิธีการสนับสนุน ไม่ว่าจะเป็นวัสดุอุปกรณ์ หรือปัจจัยต่าง ๆ หรือแม้กระทั่งการเงินเพื่อที่จะให้กลุ่มนั้นได้มีศักยภาพสูงขึ้น หากจะรอแต่ทรัพยากรภายในเพียงอย่างเดียว การแก้ไขปัญหาจะเป็นไปอย่างล่าช้าอาจไม่ทันการณ์ อย่างไรก็ตามการสนับสนุนใด ๆ นั้นต้องตระหนักว่ากลุ่มจะต้องผ่านกระบวนการทั้ง 4 ประการ มาก่อน ซึ่งถ้าผ่านกระบวนการทั้ง 4 แล้ว ก็เท่ากับว่ากลุ่มได้เตรียมระบบหรือกลไกบางอย่างในการรับการสนับสนุนจากภายนอก และสามารถนำไปใช้ประโยชน์โดยไม่ทำลายอุดมการณ์ในการช่วยเหลือตัวเอง

นอกจากนี้ ในการกระตุ้นให้เกิดกลุ่มใหม่นั้น จิตติ มงคลชัยอรัญญา (เรื่องเดียวกัน) ได้อธิบายเกี่ยวกับการกระตุ้นให้เกิดกลุ่มใหม่ถึงขั้นตอนการดำเนินการในการสร้าง/พัฒนากลุ่มใหม่ไว้อย่างน่าสนใจ ดังนี้

1. ขั้นการกระตุ้นให้เกิดกลุ่มใหม่

1.1 การสร้างศรัทธาหาแนวร่วม ประกอบด้วย

1.1.1 สร้างศรัทธาเจ้าหน้าที่จะต้องเข้าไปในหมู่บ้านเพื่อพูดคุยกับชาวบ้าน เป็นการเกริ่นนำ และให้เกษตรกรเห็นว่าเจ้าหน้าที่ให้ความสำคัญ

1.1.2 สร้างแกนนำให้การพัฒนา โดยการสร้างความเข้าใจและปลูกจิตสำนึกแก่ผู้นำในท้องถิ่นให้เห็นถึงปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของเกษตรกรและการช่วยเหลือกันในกลุ่ม

1.1.3 สร้างอุดมการณ์ให้กับแกนนำในการทำงานกลุ่มเพื่อแก้ไขปัญหาและความต้องการของเกษตรกร

1.2 ศึกษาข้อมูลสถานการณ์ปัญหาของเกษตรกรอย่างกว้าง ๆ ผลการวิเคราะห์พื้นที่และเกษตรกรและเมื่อกำหนดกลุ่มคนเป้าหมายได้แล้ว เช่น เป็นกลุ่มคนที่มีกิจกรรมเหมือนกัน มีความต้องการเหมือนกันหรือมีปัญหาคล้ายคลึงกัน เป็นต้น เจ้าหน้าที่จึงดำเนินการศึกษาข้อมูลสถานการณ์ปัญหา ฯลฯ เพิ่มเติมเป็นรายบุคคลหรือกลุ่มย่อยเพื่อตรวจสอบข้อมูลเบื้องต้น และให้ทราบถึงศักยภาพของเกษตรกรที่จะรวมตัวกันเป็นกลุ่มเพื่อแก้ไขปัญหา

1.3 กระตุ้นให้เกษตรกรเห็นปัญหาที่แท้จริง

1.3.1 พบปะพูดคุยกับเกษตรกรเป้าหมาย โดยการพูดคุยถึงปัญหา และความ ต้องการของเกษตรกร พร้อมทั้งปลูกจิตสำนึก อุดมการณ์ให้เกษตรกรมีปณิธานและเกิดความ ต้องการที่จะแก้ไขปัญหาและความต้องการร่วมกัน

1.3.2 นัดหมายเกษตรกรที่มีปัญหาความต้องการเหมือนกันมาพบปะพูดคุยกัน

1.4 ให้ข้อมูลทางเลือกและแก้ปัญหา เจ้าหน้าที่อาจให้ข้อคิดเห็นเพื่อเป็นทางเลือกที่ดีแก่เกษตรกร โดยทำตัวเป็นเพื่อนคู่คิดที่ดีของเกษตรกร และเกษตรกรที่มีปัญหาเหมือนกันตัดสินใจเพื่อแก้ไขปัญหาาร่วมกัน

2. ขั้นตอนดำเนินงานกลุ่ม

เมื่อกลุ่มได้กำเนิดขึ้นมาแล้วจะทำอย่างไร กลุ่มจึงจะยังคงเป็นกลุ่มอยู่อย่างมีความหมาย คือ สมาชิกกลุ่มยังมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน และทุกคนในกลุ่มยังคงกระทำกิจกรรมมุ่งสู่วัตถุประสงค์ของกลุ่มได้อย่างมีประสิทธิภาพ และทุกคนพอใจในการทำงานร่วมกัน และองค์ประกอบในการดำเนินงานกลุ่ม ประกอบด้วย

2.1 กำหนดวัตถุประสงค์ของกลุ่ม ว่ากลุ่มจะดำเนินงานอะไร เพื่ออะไร

2.2 ข้อตกลงร่วม หรือกฎระเบียบข้อตกลง จะอยู่กันอย่างไร คือแต่ละคนจะกระทำหน้าที่อะไรบ้าง ใครจะเป็นผู้นำ ใครจะเป็นผู้ตาม มีกติกาอะไรบ้างที่จะทำให้การมาอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มนั้นเป็นไปด้วยความเรียบร้อย กฎระเบียบ คือ สิ่งที่กำหนดขึ้น เพื่อให้บุคคลในกลุ่มยึดถือปฏิบัติในสถานการณ์ต่าง ๆ โดยจะบอกไว้อย่างชัดเจนว่า ในสถานการณ์นั้น ๆ แต่ละคนในกลุ่มควรจะทำปฏิบัติอย่างไร ทั้งยังกำหนดไว้ด้วยว่า บุคคลใดละเว้น หรือละเมิดจะต้องถูกลงโทษอย่างไร

2.3 การวางแผน คือ การวางรูปแบบภาระที่ต้องกระทำให้เกิดขึ้นในอนาคต ด้วยการกำหนดแนวทางในการปฏิบัติงานที่ดีที่สุดไว้ล่วงหน้า และเชื่อว่าจะทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการได้

2.4 ดำเนินงานตามแบบ เช่น การประชุมสมาชิก การถ่ายทอดความรู้ การรับรู้ การบันทึก และการจัดทำบัญชี

2.5 พัฒนาผู้นำและสมาชิกให้มีจิตสำนึกในการทำงานร่วมกัน

2.6 การประเมินผล โดยกลุ่มและสมาชิกกลุ่มและขยายผล เมื่อดำเนินการสำเร็จแล้วควรขยายผลในด้านการรับสมาชิกเพิ่ม การขยายกิจกรรมเพิ่ม การรวมตัวกันกับกลุ่มอื่นที่มีปัญหาและความต้องการคล้ายคลึงกัน และการที่ต้องมีผู้แทนของกลุ่มในแนวตั้ง เช่น กรรมการกลาง สมาคม ชมรม ฯลฯ

ส่วนประสบการณ์ของมูลนิธิพัฒนาอีสานในการดำเนินงานของกลุ่มนั้น ปาริชาติ วัลย์เสถียร และคณะ (2534, หน้า 37) ได้รายงานการประเมินผลการดำเนินงานตามโครงการพัฒนาชนบทเพื่อการพึ่งตนเองของชุมชน โดยเสนอให้เจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบงานพัฒนาองค์กรประชาชน มีกระบวนการทำงาน ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นการเข้าหาผู้นำหมู่บ้านซึ่งส่วนใหญ่ผู้นำเป็นผู้นำแบบทางการในหมู่บ้านและการค้นหาแกนนำใหม่ เพื่อแนะนำตัวเอง และประชาสัมพันธ์โครงการให้มีความต่อเนื่อง

ขั้นที่ 2 ขั้นการขายแนวความคิด เมื่อพบผู้นำ จะพูดคุยเกี่ยวกับสภาพปัญหาและแนวทางการแก้ไข บางครั้งจัดประชุมชาวบ้านและให้ข้อมูลข่าวสารกับชาวบ้านเพื่อกระตุ้นให้ผู้นำชาวบ้านสนใจ

ขั้นที่ 3 ขั้นให้ความรู้แก่ชาวบ้าน เป็นขั้นผู้นำหรือชาวบ้านจำนวนหนึ่งที่รู้ข้อมูลจากขั้นที่ 2 สนใจสิ่งที่ได้รับรู้แต่ยังไม่ชัดเจน เจ้าหน้าที่จะให้ความรู้ความเข้าใจตามกิจกรรมต่าง ๆ ที่ชาวบ้านสนใจในรูปแบบต่าง ๆ

ขั้นที่ 4 ขั้นการจัดตั้งกลุ่ม หลังจากกลับจากการศึกษาดูงานแล้วมีการประชุมชาวบ้านอีกครั้งเพื่อผู้แทนไปดูงานเล่าสู่กันฟัง กิจกรรมใดยังไม่มีการศึกษาก็จะให้การศึกษาเกี่ยวกับวิธีการจัดตั้งกลุ่ม มีการทำความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการ วิธีการกำหนดคกฏระเบียบของกลุ่ม ผ่านการประชุม และมีการจัดตั้งกลุ่มในที่สุด

ขั้นที่ 5 ขั้นการติดตามประเมินผลและให้ความรู้เพิ่มเติม หลังจากเกิดกลุ่มต่าง ๆ แล้วเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบ จะติดตามประเมินผลให้ความรู้ทักษะเพิ่มเติมความต้องการ ความเหมาะสมของแต่ละกลุ่ม

จากการศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการเสริมสร้างและพัฒนาความเข้มแข็งของกลุ่มดังกล่าว มาสามารถสรุปประสบการณ์การทำงานเสริมสร้างกลุ่มของนักวิชาการและคนทำงานในพื้นที่ ทำให้เห็นว่ากระบวนการและเทคนิควิธีการเสริมสร้างการรวมกลุ่มและพัฒนาความเข้มแข็งของกลุ่มสรุปได้ใน 3 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นก่อนการเกิดกลุ่ม (ขั้นเตรียมการ/ขั้นก่อร่างสร้างกลุ่ม/ขั้นปลุก จิตสำนึก) เป็นขั้นตอนที่งานเขียนหลายชิ้นให้ความสำคัญ เนื่องจากการสร้างฐานในการรวมกลุ่ม ขั้นตอนนี้เป็นการกระตุ้นให้สมาชิกตระหนัก รับรู้ปัญหา เกิดความสนใจในการเข้าร่วมกลุ่ม ซึ่งเทคนิควิธีการที่จำเป็นในการกระตุ้นให้สมาชิกเห็นความจำเป็นในการเข้าร่วมกลุ่ม ซึ่งเทคนิควิธีการที่จำเป็นในการกระตุ้นให้สมาชิกเห็นความจำเป็นในการเข้าร่วมกลุ่ม ก็คือ การสร้างความศรัทธา ความไว้วางใจของสมาชิกในการเข้าร่วมกลุ่ม สร้าง “หน่วยนำ” หรือ “แนวร่วม” เพื่อเป็นแกนประสานหรือขับเคลื่อน การศึกษาสำรวจข้อมูลหรือการวิเคราะห์ชุมชนในความสนใจโดยการเข้าร่วมกลุ่ม

2. ขั้นการสร้างกลุ่ม (การดำเนินงานกลุ่ม/ขั้นการทำกิจกรรม) เป็นขั้นตอนที่กระตุ้นให้เกิดการรวมกลุ่ม โดยอาจจะเริ่มจากการรวมกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จากนั้นจึงพัฒนาสู่กลุ่มที่มีการดำเนินกิจกรรม เพื่อดำเนินงานตามเป้าหมายที่กลุ่มได้กำหนดไว้ ในขั้นตอนนี้ นักพัฒนาอาจทำหน้าที่ในการนำเสนอข้อมูลจากการศึกษาวิเคราะห์ กระตุ้นให้เกิดการคิดค้นแนวทางแก้ไขปัญหา สนับสนุนให้กลุ่มดำเนินกิจกรรมตามแนวทางที่วางไว้รวมถึงการสนับสนุนด้านความรู้ เทคโนโลยีที่จำเป็นต่อการทำงานกลุ่ม

3. **ขั้นการเจริญเติบโตของกลุ่ม (ขั้นการขยายกลุ่ม/การบำรุงรักษากลุ่ม)** ในขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนการพัฒนา ทั้งในระดับกลุ่ม (คือการขยายวัตถุประสงค์ ขยายกิจกรรม ขยายสมาชิกภายในกลุ่ม) และการพัฒนาจากระดับกลุ่มสู่การเชื่อมโยงกับกลุ่มอื่นเป็นเครือข่าย ประเด็นสำคัญที่ต้องดำเนินการในขั้นตอนนี้คือ การกระตุ้นให้เห็นความจำเป็นในการสร้างเครือข่าย และการพัฒนาความสัมพันธ์ในการอยู่ร่วมกันเป็นเครือข่าย เช่น การสร้างแม่ข่าย หรือแกนกลางในการประสาน การเสริมด้านการบริหารจัดการ การพัฒนาระบบการติดต่อสื่อสาร

กระบวนการเสริมสร้างและพัฒนาความเข้มแข็งของกลุ่ม เป็นกระบวนการหนึ่งที่สำคัญต่อการสร้างความเป็นชุมชน เพื่อสร้างกลไกในการดำเนินงานด้านการพัฒนาชุมชน อีกทั้งเป็นการกระตุ้นการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนให้เข้มแข็งมากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตามการเสริมสร้างและพัฒนาความเข้มแข็งของกลุ่มถือเป็นพื้นฐานการสร้างชุมชนเข้มแข็ง หากได้พัฒนาอย่างต่อเนื่องจนเกิดเป็นกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มอาจนำไปสู่การสร้างชุมชนเข้มแข็งได้ในอนาคต

สรุปแนวทางการดำเนินงานของกลุ่มที่เชื่อมโยงกับการศึกษาวิจัยนี้ คือแนวคิดของ นัฐนรี ศรีทอง (2551, หน้า 185-186) ได้กล่าวว่า การทำงานเป็นกลุ่มเป็นการที่ประชาชนในชุมชนหลายๆ คน ซึ่งมีความคิดคล้ายคลึงกันหรือเป็นไปในแนวทางเดียวกัน ได้มาทำงานร่วมกันเพื่อที่จะบรรลุตามเป้าหมาย มีหลักการ วิธีการ คือ

4.1 สมาชิกในกลุ่มหลาย ๆ คนมีการช่วยเหลือ เกื้อกูลกันด้วยความเต็มใจ ให้การยอมรับซึ่งกันและกัน มีความรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม

4.2 สมาชิกกลุ่มแต่ละคนมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของกลุ่ม เพื่อให้เป้าหมายของกลุ่มมีความชัดเจน สอดคล้องกับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น และมีความเหมาะสมกับสถานการณ์

4.3 สมาชิกในกลุ่มมีการพบปะ พูดคุย ติดต่อสื่อสาร และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันอย่างสม่ำเสมอ เพื่อร่วมกันกำหนดขั้นตอนการทำงาน ระบุรายละเอียดการทำงาน ระยะเวลาการทำงาน ทรัพยากรที่จำเป็นต่อการทำงาน ได้อย่างชัดเจน

4.4 สมาชิกในกลุ่มมีการแบ่งงานกันทำตามความสนใจและตามความถนัด เพื่อให้การทำงานบรรลุตามเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของกลุ่มในแต่ละกิจกรรมมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างสมาชิกตามบรรทัดฐานของกลุ่ม สมาชิกมีความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกัน ร่วมมือกัน พึ่งพาอาศัยกัน สนับสนุนส่งเสริมกันและกัน

5. ปัจจัยแห่งความสำเร็จของกลุ่ม

สนธยา พลศรี (2542, หน้า 70) กล่าวว่าไว้ว่า กลุ่มมีสิ่งต่างๆที่อำนวยความสะดวกและสนับสนุนส่งเสริมประสิทธิภาพและความเข้มแข็งของกลุ่ม ทำให้การดำเนินงานของกลุ่มประสบความสำเร็จ เช่น สภาพแวดล้อมต่างๆ เหมาะสม สถานที่ตั้งของกลุ่มมีความเหมาะสม มีวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้เพียงพอและมีคุณภาพ สมาชิกมีลักษณะบางประการ เช่น มีความรู้ ความเชื่อ เจตคติ ค่านิยม อุดมการณ์ที่คล้ายคลึงกัน มีงบประมาณสนับสนุนการดำเนินงาน มีสมาชิกที่มีคุณภาพ ไม่เห็นแก่ตัว เสียสละเพื่อความสำเร็จของกลุ่ม มีการเชื่อมโยงสมาชิกกับกลุ่มที่มีประสิทธิภาพ

6. ประโยชน์ของกลุ่ม

ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ (2552, หน้า 200) กล่าวว่าไว้ว่า ในกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจที่จะกำหนดปัญหาและความต้องการด้วยตนเองประโยชน์ของการรวมกลุ่มมีดังนี้

6.1 ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการค้นหาสภาพปัญหา การพิจารณาปัญหา และจัดลำดับความสำคัญของปัญหา

6.2 ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการค้นหาสาเหตุแห่งปัญหา

6.3 ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการค้นหาและพิจารณาแนวทางวิธีการในการแก้ปัญหา

6.4 ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหา

6.5 ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการประเมินผลของกิจกรรมการพัฒนา

3. แนวคิดเกี่ยวกับกองทุนสวัสดิการชุมชน

1. ความหมายของกองทุนสวัสดิการชุมชน

กองทุนสวัสดิการชุมชน หมายถึง การสร้างหลักประกันเพื่อความมั่นคงของคนในชุมชน ซึ่งหมายรวมถึงทุกอย่างที่จะทำให้คนในชุมชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ทั้งในรูปของสิ่งของ เงินทุน น้ำใจ การช่วยเหลือเกื้อกูล เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตตั้งแต่ เกิด แก่ เจ็บ ตาย เป็นระบบการช่วยเหลือเกื้อกูลของคนในท้องถิ่น ที่มีรูปแบบ และวิธีการที่หลากหลาย เป็นเรื่องราวเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย ก่อให้เกิดรายได้ลดรายจ่าย นำไปสู่การแก้ไขปัญหาความยากจน

2. ฐานคิดสำคัญของกองทุนสวัสดิการชุมชน

1. เงินเป็นเครื่องมือ ไม่ใช่เป้าหมายการพัฒนาจัดสวัสดิการและสร้างความอยู่ดีมีสุขของประชาชน โดยใช้ฐานทุนที่มีอยู่ภายในมาช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

2. ช่วยเหลือทุกคนอย่างเท่าเทียมไม่สร้างความแตกแยก

3. พัฒนาอย่างองค์รวมเชื่อมโยงกับกิจกรรมและกลุ่มองค์กรอื่นๆในชุมชน เป็นส่วนหนึ่งของ “ชุมชน ท้องถิ่นจัดการตนเอง”
4. ทำจากสิ่งที่เป็นจริงตามสภาพเศรษฐกิจ สังคมในชุมชน ไม่ลอกเลียนคนอื่นเขามาทั้งหมด
5. พึ่งตนเองและการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน โดยยึดหลัก “ให้อย่างมีคุณค่า รับอย่างมีศักดิ์ศรี”
6. กระบวนการดำเนินงานสอดคล้องกับวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น
7. ทุกคนเป็นทั้งผู้ให้และผู้รับ เป็นการจัจัดสวัสดิการของชุมชน โดยชุมชน และเพื่อชุมชน

3. ประเภทของกองทุนสวัสดิการชุมชน ปัจจุบันกองทุนสวัสดิการชุมชนสามารถจัดสวัสดิการได้มากกว่า 13 ประเภท ตั้งแต่การคลอดบุตร เจ็บป่วย ช่วยเหลือผู้สูงอายุ คนพิการ คนด้อยโอกาส ทุนการศึกษา ช่วยงานสาธารณะประโยชน์ในชุมชน ช่วยเหลือผู้ประสบภัย เงินยืมไม่มีดอกเบี้ยสำหรับสมาชิก ทุนอาหารกลางวันนักเรียน เงินบำนาญ ฯลฯ ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับความพร้อมของเงินกองทุนและปัญหาความต้องการของคนในชุมชน

4. การดำเนินการของกองทุนสวัสดิการชุมชน

1. เป็นกองทุนที่มี สมาชิกทำงานให้บริการสมาชิกและคนอื่นๆในชุมชนตามที่สมาชิกตกลง ร่วมกัน
2. เงินกองทุน มาจากการสมทบของสมาชิก การบริจาคสมทบของหน่วยงาน องค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่นและการระดมทุนเพิ่มเติมด้วยวิธีการต่างๆ ปัจจุบันกองทุนส่วนใหญ่สมาชิกสมทบวันละ 1 บาทหรือปีละ 365 บาท แต่ก็มีกองทุนบางส่วนที่ใช้การระดมทุนด้วยวิธีการอื่น ๆ เช่น จากผลกำไร กลุ่มออมทรัพย์ ฯลฯ เงินสมทบดังกล่าวจะไม่คืนเงินเมื่อสมาชิกลาออก
3. การบริหารจัดการ สมาชิกจะเลือกคณะกรรมการ มาบริหารกองทุน โดยมีระเบียบกองทุนเกี่ยวกับ สมาชิก การสมทบเงิน และการจ่ายเงินสวัสดิการ เป็นเครื่องมือในการทำงาน
4. การช่วยเหลือสมาชิก ประเภทสวัสดิการที่จัด จำนวนเงินช่วยเหลือ เป็นไปตามกติการ่วม และฐานะ การเงินของแต่ละกองทุน

5. ความสำเร็จของกองทุนสวัสดิการชุมชน ความสำเร็จของกองทุนสวัสดิการชุมชนคือสามารถให้การช่วยเหลือสมาชิกได้อย่างกว้างขวาง ต่อเนื่อง ครบถ้วน สมาชิกมีส่วนร่วมในการดำเนินการและสามารถดำเนินการได้อย่างยั่งยืน เป็นเครื่องมือสร้าง หลักประกันทางสังคมที่สำคัญของชุมชน กองทุนสวัสดิการชุมชนจะประสบความสำเร็จได้ต้องอาศัยปัจจัย ดังนี้

1. ความเข้าใจความเชื่อมั่นในแนวคิดอุดมการณ์สวัสดิการชุมชน ที่เน้นเรื่องการพึ่งตนเอง และช่วยเหลือ เกื้อกูลกัน ตามแนวคิด “ให้อย่างมีคุณค่า รับอย่างมีศักดิ์ศรี” ให้มีความสำคัญกับการเชื่อมโยงทุนภายใน จัดสวัสดิการที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต และปัญหาความต้องการของชุมชน ทั้งสวัสดิการที่ใช้เงินกองทุนและสวัสดิการที่เป็นการดูแลช่วยเหลือกัน โดยไม่ต้องใช้เงิน

2. จำนวนสมาชิก สมาชิกที่เพิ่มขึ้นอย่างสม่ำเสมอจนครอบคลุมประชากรทั้งตำบล กระจายทุกช่วงวัย ทำให้กองทุนสวัสดิการเป็นที่รู้จัก ขอมรับของคนส่วนใหญ่ในตำบล ยังมีสมาชิกมากเงินสมทบจะมีมาก ความเสี่ยงในการที่จ่ายเงินสวัสดิการจะยิ่งน้อยลงเพราะมีการกระจายความเสี่ยงออกไปมากขึ้นกองทุนที่มีสมาชิกน้อยจะมีความเสี่ยงมากกว่ากองทุนที่มีสมาชิกมาก

3. มีความมั่นคงทางการเงิน เพราะสมาชิกจ่ายเงินสมทบครบถ้วน สม่ำเสมอ มีการสนับสนุนจาก หน่วยงานอื่นๆ มีรายรับจากแหล่งอื่น ๆ ของกองทุนอย่างต่อเนื่อง สักส่วนการจ่ายสวัสดิการให้สมาชิก และค่าใช้จ่ายบริหารจัดการสัมพันธ์กับรายรับ เน้นการพึ่งพาทุนภายในชุมชนท้องถิ่นเป็นสำคัญ

4. การบริหารจัดการเปิดเผยโปร่งใส ระบบบัญชีการเงินถูกต้องทันเวลาและสมาชิกมีส่วนร่วมในการ ดำเนินการ เผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ผลการดำเนินงานสู่สมาชิก หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสาธารณะอย่าง ต่อเนื่อง

5. การสนับสนุนจากรัฐบาล รัฐบาลได้ให้การสนับสนุนกองทุนสวัสดิการชุมชนอย่างต่อเนื่องมาตั้งแต่ปี 2558 ในช่วงแรกเป็นการให้การสนับสนุนเพื่อการจัดตั้ง พัฒนาและสมทบเงินบางส่วน ตั้งแต่ปี 2553 เป็นต้นมา รัฐบาลให้การ สนับสนุน โดยสมทบเงินเข้ากองทุนตามจำนวนสมาชิกที่มีอายุครบ 1 ปี ขึ้นไปในอัตราวันละ 1 บาทต่อคนหรือปี ละ 365 บาท และได้มีมติคณะรัฐมนตรีวันที่ 29 มิถุนายน 2553 ในห้วงการปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้ง เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) และองค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) พิจารณาสมทบงบประมาณ กองทุนสวัสดิการชุมชนได้ตามฐานะการคลังของแต่ละ อบต.

6. การบริหารกองทุนสวัสดิการชุมชน

ในการบริหารจัดการกองทุนสวัสดิการชุมชน จึงเป็นเรื่องที่ต้องอาศัยทั้งศาสตร์และศิลปะในอัน ที่จะจัดการกองทุนชุมชนเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จ จึงต้องค่อยเป็นค่อยไปสิ่งหนึ่งที่ต้องนำมาพิจารณา ด้วยคือ “การเรียนรู้” ของคนในชุมชน เสรีพงศ์พิศ (2548, หน้า 19-20) กล่าวว่าชาวบ้านเรียนรู้ได้ ค้นพบความรู้ทรัพยากรในท้องถิ่นได้ค้นพบ “ทุน” เกิดเป็น “กองทุน” ขึ้นมาเพื่อเป็นสวัสดิการให้แก่ ผู้คนในท้องถิ่นโดยตรงชาวบ้านในเครือข่ายต่าง ๆ พบว่าการเรียนรู้และการสร้างปัญญาทำให้พวกเขา ได้พบอะไรที่ยิ่งใหญ่กว่าและมากกว่าเงินทองมากนัก พวกเขาได้ความรู้ได้ปัญญาซึ่งเป็นที่มาของเงินแต่ เงินที่เป็นทุนและสร้างความมั่นคงให้ชีวิตครอบครัวและชุมชนอย่างยั่งยืนไม่ใช่มาแล้วไปใช้แล้วหมดอย่างที่เกิดขึ้น ทำให้เกิดเป็นหนี้เป็นสินและทำให้ชาวบ้าน อยู่ในวงจรอุบาทว์อย่างไม่สิ้นสุดผลสำคัญที่สุด ที่เกิดขึ้นจากการค้นพบศักยภาพของตนเองและค่อยๆ พัฒนาศักยภาพเหล่านี้คือเกิดความเชื่อมั่นในตนเอง เชื่อมั่นว่าชุมชนพึ่งตนเองได้เชื่อมั่นว่าสามารถ

จัดระบบชุมชนใหม่จัดการทรัพยากรใหม่จัดการสวัสดิการใหม่ ทำให้ทุกคนอยู่ร่วมกันในชุมชน และอยู่ร่วมกัน กับธรรมชาติสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนและเป็นสุข

สรุปแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารกองทุนและสวัสดิการชุมชนที่เชื่อมโยงกับการศึกษาวิจัยนี้ คือแนวคิดของ สุริยา ธิสาเวช, คุณิต รัศม์ทอง, และสุรพงษ์ แสงศรี (2550) เสนอหลักการบริหารจัดการกองทุนไว้ดังนี้ ที่มาของกองทุนคือทุนที่มีหลายประเภท ทั้งทรัพยากรธรรมชาติความรู้หรือภูมิปัญญา เงินตราและทุนทางสังคมวัฒนธรรมแต่ในหลักการ บริหารจัดการทุนเหล่านี้ต่างมีหลักเดียวกันคือ การสร้างความเจริญเติบโตให้แก่ทุนหรือการทำให้ทุนเหล่านี้ เพิ่มขึ้นไม่มีวันหมดรูปแบบหรือวิธีการจัดการเพื่อให้ เพิ่มขึ้นจึงต้องปรับเปลี่ยนวิธีคิดจากการแสวงหาทุน มาสร้าง ความเติบโตหรือเพิ่มทุนของตนเองเพราะ การแสวงหาทุนจากบุคคลและหน่วยงานภายนอกย่อมไม่ยั่งยืนกองทุนหรือองค์กรจึงต้องใช้เพื่อนำหลักการ บริหารให้เหมาะสมกับตนเองซึ่งมีหลักที่เป็นแนวทาง หลักการบริหารจัดการทุนเพื่อการพึ่งตนเอง

4. แนวคิดเกี่ยวกับสวัสดิการชุมชน

4.1 ความหมายเกี่ยวกับสวัสดิการชุมชน

สวัสดิการชุมชน ได้มีนักวิชาการศึกษาด้านการพัฒนาสังคม ได้ให้ความหมายไว้อย่างหลากหลาย ซึ่งการให้นิยามความหมายของสวัสดิการ (welfare) มีความหลากหลายโดยเฉพาะ ความหมายในเชิงเศรษฐศาสตร์เชื่อว่าสวัสดิการเป็นอรรถประโยชน์ (utility) หรือความพอใจของประชาชน ดังนี้

สวัสดิการชุมชน หมายถึง ระบบที่มีพื้นฐานของชุมชนหมู่บ้านในวิถีการผลิตแบบเอเชีย (The Asiatic of Production) จากฐานการทำเกษตรกรรมแต่ละครอบครัวจะทำการผลิตเพื่อการบริโภค ในครอบครัวและชุมชน เป็นสวัสดิการขั้นพื้นฐานสำหรับครอบครัวและชุมชน โดยครอบครัวจะร่วมกันทำการผลิตมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันมีความเอื้ออาทรต่อกัน แลกเปลี่ยนเพื่อความ พอเพียงยิ่งขึ้นไม่ใช้การแข่งขันแลเอาเปรียบ ในอดีตการผลิตเพื่อเป็นสินค้ามีความจำเป็นน้อย จึงทำให้ชุมชนหมู่บ้านชนบทมีความเพียงพอภายใต้ระบบเศรษฐกิจและสวัสดิการชุมชนแบบยังชีพ ซึ่งแนวคิดสวัสดิการชุมชนในลักษณะนี้ปรากฏชัดเจนในแนวคิดสวเทศี(Swadeshi) ของคานธี ซึ่งได้เสนอหลักการพึ่งตนเองทางด้านเศรษฐกิจและสวัสดิการ ทั้งระดับหมู่บ้านและระดับประเทศ

สวัสดิการชุมชน เป็นองค์ประกอบของความมั่นคงในชีวิตที่มีทั้งการให้และ การรับ สวัสดิการชุมชนจึงอยู่ในทุกเรื่องที่ประชาชนต้องการตั้งแต่เกิดจนตายโดยชุมชน จัดเอง รัฐมีหน้าที่ให้การสนับสนุน เป็นเครื่องมือในการพัฒนาคนในชุมชน สวัสดิการ ชุมชนเกิดจากฐานเศรษฐกิจ

ของชุมชน ฐานทรัพยากรธรรมชาติ ฐานวัฒนธรรม หรือ ฐานอื่น ๆ ของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชุมชน สวัสดิการชุมชนไม่ได้แยก สวัสดิการออกเป็นส่วน ๆ แต่สวัสดิการเป็นวิถีชีวิตที่ดำรงอยู่กับชุมชนตั้งแต่เกิดจนตาย ทุกเรื่องจึงเกี่ยวข้องกับสวัสดิการทั้งหมด และผลของการจัดสวัสดิการชุมชนที่สำคัญ คือ ก่อให้เกิดการเพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย เกิดความสัมพันธ์มิตรไมตรีที่ดีขึ้นของคนใน ชุมชน รู้สึกถึงความมั่นคง ภาคภูมิใจ อยู่อย่างมีศักดิ์ศรีและมีความสุข (รพีพรรณ คำหอม, 2545) การจัดสวัสดิการชุมชน ถือเป็นอีกรูปแบบหนึ่งของทางเลือกสู่ทางรอด ของชุมชน ซึ่งเกิดขึ้นโดยความคิดของชาวบ้านในชุมชนที่ต้องการเห็นคนในชุมชนมี คุณภาพชีวิตที่ดีโดยไม่ต้องรอการพึ่งพาภาครัฐ (จันทนา เจริญวิริยะภาพ และคณะ, 2546)

“สวัสดิการชุมชน” (เอกสารประกอบการสัมมนาสวัสดิการชุมชนพึ่งตนเอง, ม.ป.ป., หน้า 80) คือ การสร้างหลักประกันเพื่อความมั่นคงของคนในชุมชน ซึ่งหมายรวมถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่จะทำให้คนในชุมชนดีขึ้น อาจอยู่ในรูปสิ่งของ เงินทอง น้ำใจ การช่วยเหลือเกื้อกูล เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย ผลของการจัดสวัสดิการชุมชนที่สำคัญ คือ ก่อให้เกิดรายได้ลดรายจ่าย เกิดสัมพันธ์มิตรไมตรีที่ดีขึ้นของคนในชุมชน รู้สึกมั่นคง ภาคภูมิใจ อยู่อย่างมีศักดิ์ศรีและมีความสุข

ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ (2544, หน้า 1) ถ้าเมื่อใดก็ตามที่ประชาชนได้รับการตอบสนองจากการได้เลือกสิ่งที่ต้องการจะได้รรถประโยชน์สูงขึ้นโดยไม่ทำให้อรรถประโยชน์ของผู้อื่นลดลง ก็ถือว่าสวัสดิการสูงขึ้น แต่แนวคิดความเชื่อทางเศรษฐศาสตร์จะให้ความสำคัญกับวัตถุที่เป็นตัวตน (object) โดยไม่คำนึงถึงสิ่งที่จับต้องไม่ได้ (intangible) ซึ่งไม่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงในวิถีชีวิตของประชาชน ที่ต้องสัมผัสกับความรัก ความอบอุ่น ความมีศักดิ์ศรี เกียรติภูมิ การที่สิ่งเหล่านี้จะเกิดขึ้นได้นั้น ประชาชนต้องดำรงอยู่ในสภาพที่สมบูรณ์ ทั้งสภาพทางกาย (physical) ทางวัตถุ (material) และจิตวิญญาณ (spiritual) ดังนั้น สวัสดิการในเชิงสังคมจึงมีความหมายครอบคลุมเป็นเป้าหมายสูงสุดของสังคมว่าเป็น ความเป็นอยู่ที่ดี (well-being) ของประชาชน

นอกจากนี้คำว่า สวัสดิการชุมชน อาจพิจารณาเทียบเคียงไปกับความหมายของสวัสดิการสังคมได้ ถือว่าระบบสวัสดิการชุมชนเป็นส่วนหนึ่งในระบบสวัสดิการสังคมที่กระจายอำนาจให้ชุมชนจัดสวัสดิการของชุมชนเอง ดานัยนี้ (Friedlander 1968 อ้างถึงใน ชัยวัฒน์ หน่อรัตน์ หน้า 10) นิยามตามความเชื่อมโยงของสวัสดิการทั้งสองระดับว่า สวัสดิการสังคมกับสวัสดิการชุมชน หมายถึง กิจกรรมให้ความช่วยเหลือในการปรับตัวด้านต่าง ๆ ระหว่างบุคคลและสิ่งแวดล้อมทางสังคมในระดับสังคมหรือชุมชนของบุคคลที่เป็นสมาชิก โดยใช้เทคนิคและวิธีการให้บุคคลบรรลุความต้องการและการแก้ไขปัญหาในการปรับแผนทางสังคมที่ต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างกัน ไปยกระดับสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ดังนั้นสวัสดิการชุมชนจำเป็นต้องมีต่อไปและอยู่

คู่ขนาน(Parallel) ไปกับสวัสดิการสังคมซึ่ง (LB Lenhart and Becerra, 1995 อ้างถึงในชัยวัฒน์ หน่อรัตน์, 2546, หน้า 10) เห็นด้วยและกล่าวต่อไปว่าแนวคิดเช่นนี้เหมาะสมกับยุคอนาคต เพื่อเปิดโอกาสให้ระบบสวัสดิการส่งมอบบริการสังคมแก่ชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพในชุมชนเพราะแต่ละชุมชนเป็นที่ที่มีประชากรซึ่งมีความต้องการที่หลากหลายตามพื้นฐานความแตกต่างทางชาติพันธุ์หรือลักษณะอื่นของแต่ละชุมชนเมื่อสวัสดิการครบครันไม่มีประสิทธิภาพที่จะส่งมอบบริการบางอย่างแก่ชุมชน

อย่างไรก็ตามการที่ประชาชนจะมีความเป็นอยู่ที่ดีได้นั้น จำเป็นต้องมีวิธีการที่จะทำให้ได้มา ดังนั้น การให้ความหมายของสวัสดิการ จึงมีขอบเขตกว้างขวางไปสู่ขอบข่ายการให้บริการ (services) สำหรับประชาชนเพื่อป้องกันเงื่อนไขอันไม่พึงประสงค์ต่างๆ เช่น การเจ็บป่วยและการขาดรายได้ เป็นต้น นอกจากนี้ วิธีการที่จะนำไปสู่ความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชน ยังประกอบด้วย การสงเคราะห์ (assistance) และการประกัน (insurance) (ระพีพรรณ คำหอม, 2550, หน้า 15-17)

ในขณะเดียวกัน หากพิจารณาขอบข่ายของวิธีการต่าง ๆ ที่สามารถดำเนินการได้ภายใต้ความเกี่ยวข้องกับวิธีการดำเนินชีวิตของประชาชน จะประกอบด้วย การศึกษา (education) สุขภาพอนามัย (Health) ที่พักอาศัย (Housing) การมีงานทำและมีรายได้ (employment and income maintenance) การได้รับความมั่นคงทางสังคม (social security) การได้รับการบริการสังคม (social services) และการมีนันทนาการ (recreation) (วันทนี วาสิกะสิน สุรางค์รัตน์ วศินารมภ์ และ กิติพัฒน์ นนทปัทมะกุล, 2538, หน้า 3)

ดังนั้น การให้นิยามของสวัสดิการจึงควมคุมความหมายทั้งที่เป็นมรรควิธี (means) ที่จะทำให้บรรลุเป้าหมาย (ends) ความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นของประชาชน ในขณะเดียวกัน หากพิจารณาภาระความรับผิดชอบในการจัดสวัสดิการต่าง ๆ เพื่อให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นได้นั้น มีแนวคิดในการดำเนินการที่สำคัญ 4 กลุ่ม (vic george and paul wielding, 1985 อ้างถึงใน ระพีพรรณ คำหอม, 2545, หน้า 165-166) ประกอบด้วย กลุ่มต่อต้านกรรมสิทธิ์รวม เป็นกลุ่มที่เห็นว่าจัดสวัสดิการ เป็นหน้าที่ของคนทุกคนที่ต้องรับผิดชอบ โดยคนมีอิสระเสรีภาพที่จะเลือกตัดสินใจด้วยตัวเอง ไม่ใช่หน้าที่ของรัฐ กลุ่มสังคมนิยม เห็นว่า รัฐสามารถเข้ามาจัดสวัสดิการได้แต่ทำอย่างจำกัด กลุ่มเฟเบียน กลุ่มนี้เชื่อในรัฐสวัสดิการแบบค่อยเป็นค่อยไป โดยที่รัฐสามารถเข้าแทรกแซงการจัดสวัสดิการให้กับทุกคนในสังคมได้

4.2 แนวคิดเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการชุมชน

จากแนวคิดเกี่ยวกับสวัสดิการชุมชนดังกล่าวจะพบว่า ผู้มีหน้าที่ในการจัดสวัสดิการประกอบด้วย 3 กลุ่ม คือ รัฐดำเนินการทั้งหมด ประชาชนดำเนินการ และรัฐร่วมกับประชาชน แต่อย่างไรก็ตามแนวโน้มการจัดสวัสดิการจะเป็นอำนาจหน้าที่ของประชาชนมากขึ้น ดังนั้นการ

พิจารณาการจัดสวัสดิการที่เกิดขึ้น จึงขึ้นอยู่กับพลังอำนาจในตัวของผู้คนว่าจะเข้าไปจัดการสวัสดิการในระดับใด ตั้งแต่การฟื้นฟู พัฒนาสิ่งที่มีอยู่เดิม หรือคิดใหม่ทำใหม่ ตลอดจนปรับสิ่งที่มีผู้จัดไว้ให้มีความเหมาะสมกับชุมชนของตนเอง ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงให้ความหมายของสวัสดิการชุมชนไว้ 3 ระดับ ดังนี้

1. สวัสดิการที่จัดโดยรัฐ เรียกได้ว่าเป็นสวัสดิการที่รัฐจัดให้ในภาพรวมระดับมหภาค
2. สวัสดิการชุมชนพื้นบ้าน ที่แต่ละชุมชนมีการส่งมอบสืบทอดกันมา เรียกได้ว่าเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น
3. สวัสดิการชุมชนทันสมัย เป็นการนำการเปลี่ยนแปลงของชุมชนที่ได้รับอิทธิพลจากปัจจัยภายนอก โดยเฉพาะแนวความคิดความเชื่อ อุดมการณ์พัฒนาใหม่ มาปรับใช้สร้างสวัสดิการของชุมชนขึ้นเอง

อย่างไรก็ตามสวัสดิการในชุมชนทั้ง 3 ระดับ จะมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์ทับซ้อนกันภายในชุมชนจนไม่สามารถแยกความแตกต่างของสวัสดิการชุมชนแต่ละระดับได้อย่างชัดเจนการให้ความหมายสวัสดิการชุมชนจึงมีลักษณะผสมกลมกลืนเป็นสวัสดิการชุมชนชุดเดียว ทั้งนี้เนื่องจากชุมชนมีการประสานความสัมพันธ์ของสวัสดิการเหล่านั้นให้เกิดความเหมาะสม เกิดเป็นสวัสดิการรูปแบบที่สอดคล้องกับชุมชนเอง

ในการศึกษาชุมชนมีมิติของความลึกซึ้งและซับซ้อนเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกที่อยู่อาศัยภายในชุมชน ทั้งที่จัดระเบียบเป็นสถาบันหรือองค์กร และที่กำลังจัดระเบียบรวมถึงการมีความสัมพันธ์กับภายนอกที่ไม่สามารถควบคุมได้ ดังนั้นในการศึกษาสวัสดิการในชุมชนจึงต้องพิจารณาให้ครอบคลุมทุกมิติที่เกี่ยวข้อง ในการศึกษาคั้งนี้จึงได้ทำการรวบรวมวิเคราะห์ และสังเคราะห์แนวคิดที่เกี่ยวกับการจัดสวัสดิการในชุมชนไว้ ดังนี้

1. อุดมการณ์ความคิดในการจัดสวัสดิการชุมชน

จากความหมายของสวัสดิการในเชิงเป้าหมายที่ต้องการให้เกิดความเป็นอยู่ที่ดี (well-being) จะเกิดขึ้นได้นั้น เป็นความรับผิดชอบของประชาชนทุกคนในประเทศ (ระพีพรรณ คำหอม, 2550, หน้า4-5) ที่ต้องแสวงหาแนวทางที่เหมาะสมตามบริบทของแต่ละประเทศที่เอื้ออำนวยให้เกิดสวัสดิการขึ้น แต่อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาแนวคิดทฤษฎีโครงสร้างทางสังคม (สนชยา พลศรี, 2542, หน้า191) เชื่อว่า ในอดีตที่ชุมชนยังไม่มี ความซับซ้อนแต่มีการพึ่งพาอาศัย การช่วยเหลือเกื้อกูล และเอื้ออาทรต่อกัน ซึ่งถือเป็นรูปแบบสวัสดิการพื้นบ้านที่ยึดโยงการเป็นชุมชนให้สมาชิกอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุขได้ แต่เมื่อชุมชนมีความสลับซับซ้อนขึ้น สมาชิกในชุมชนไม่สามารถแสวงหาทรัพยากรมาสนองความต้องการของตนได้อย่างเพียงพอ ทำให้เกิดการแก่งแย่งชิงความได้เปรียบ โดยที่สมาชิกแต่ละคนในชุมชนย่อมมีโอกาสในการเข้าถึงทรัพยากรที่แตกต่างกัน ผู้

ที่ได้เปรียบก็จะได้ประโยชน์จากชุมชนมาก ในขณะที่ผู้เสียเปรียบ ได้กลายเป็นผู้ด้อยโอกาส ทำให้เกิดความแตกต่างของฐานะและชนชั้นขึ้น ในขณะที่นักคิดแนวอนิยัตินิยม (determinism) เชื่อว่าความไม่เท่าเทียมกันของมนุษย์ที่อุบัติขึ้น เกิดจากตัวมนุษย์เองที่กรรมพันธุ์ สายเลือดและเวรกรรมที่แตกต่างกัน จากความเชื่อที่ว่าสมาชิกในชุมชนมีความไม่เท่าเทียมกัน โดยเฉพาะความแตกต่างในฐานะทางเศรษฐกิจ ทำให้เกิดคำที่มีความหมายสุดขั้ว 2 ด้านว่า ฝ่ายที่มีความร่ำรวย จะเข้าไปจัดการอะไรบางอย่าง เพื่อทำให้อีกฝ่ายหนึ่งที่ยากจนมีฐานะดีขึ้น แต่อย่างไรก็ตามในการเข้าไปจัดการความยากจน มีความจำเป็นต้องพิจารณาอย่างแท้จริงว่าเป็นความยากจนอย่างสัมบูรณ์หรือแบบสัมพัทธ์ เพราะหากเป็นความยากจนแบบสัมบูรณ์ก็ควรจะได้รับความช่วยเหลืออย่างเพียงพอ แต่ถ้าเป็นความยากจนแบบสัมพัทธ์ก็ต้องพิจารณาว่าความเหมาะสมของความช่วยเหลือควรอยู่ในระดับใด ทั้งนี้ เนื่องจากความต้องการของประชาชนที่ต้องการได้รับการตอบสนองมีความแตกต่างหลายระดับ โดยที่บางสิ่งบางอย่างเป็นสิ่งจำเป็น (needs) สำหรับประชาชน บางอย่างเป็นที่สนใจของประชาชน (interests) แต่ยังไม่มีความจำเป็นมาก หรือบางสิ่งบางอย่างมีความจำเป็นแต่ประชาชนสามารถเลือกด้วยตนเองได้ (wants) ดังนั้น ในการจัดสวัสดิการจึงต้องมีการพิจารณาอย่างละเอียดรอบคอบ ว่าความเหมาะสมอยู่ในระดับใด

จากผลพวงความเชื่อที่ว่าสมาชิกในภาพรวมของสังคมและส่วนย่อยที่เป็นชุมชนมีความไม่เท่าเทียมกันของมนุษย์ ตลอดจนระดับของความแตกต่างกันนั้นอุดมการณ์ความคิดที่ทำให้ความไม่เท่าเทียมกันถูกลดทอนหรือขาดหายไป และความต้องการได้รับการตอบสนองประกอบด้วย

1. สิทธิ (rights) ในฐานะที่เกิดมาเป็นมนุษย์ได้ก่อกำเนิดสิทธิตามธรรมชาติ (natural rights) ที่จะรักษาชีวิตของคนที่ให้อยู่รอด ได้รับการปฏิบัติในฐานะมนุษย์ที่มีตัวตนอยู่ในสังคมและในฐานะประชาชนของประเทศเรียกได้ว่าเป็น สิทธิพลเมืองอย่างไรก็ตาม ในฐานะของประชาชนก็ควรได้รับสิทธิ ในการแสดงฐานะความเป็นตัวตนของตนเองหรืออัตลักษณ์ของกลุ่มชนที่เป็นชุมชน เพื่อสร้างพื้นที่ทางสังคมขึ้นมา โดยเฉพาะการเข้าไปจัดการสวัสดิการของตนเอง ดังนั้นสิทธิที่เกี่ยวข้องกับสวัสดิการจึงมีลักษณะทั้งที่เป็นสิทธิควรจะได้รับปฏิบัติที่ดีจากสังคม และสิทธิเข้าไปจัดการสวัสดิการด้วยตนเอง เพื่อสนองความต้องการของตนเองแต่ในสังคมไทยสิทธิเหล่านี้ ยังเป็นข้อกังขาว่าจะแสดงได้ชัดเจนมากน้อยแค่ไหน โดยเฉพาะสิทธิของชุมชนในการจัดการสวัสดิการด้วยตนเอง เนื่องจากกระแสการกดทับจากอำนาจชี้ขาดมาจากผู้มีอำนาจเหนือกว่า จนมองข้ามความเป็นสิทธิของชุมชนไป

2. ความเสมอภาค (equity) เป็นอุดมการณ์ความเชื่อที่เกิดขึ้นมาเพื่อขจัดปัญหาความไม่เท่าเทียมกัน แต่ความเสมอภาคกลายเป็นเพียงอุดมคติที่เกิดเป็นจริงได้ยาก ทั้งนี้ เนื่องจากความเสมอ

ภาคเป็นเพียงคำที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อให้เกิดความชอบธรรมในการเข้าไปจัดการสวัสดิการของผู้มีอำนาจที่จะเข้าไปช่วยเหลือผู้ที่อ่อนด้อยกว่า แต่อย่างไรก็ตาม ความเสมอภาคได้กลายเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการสร้างสวัสดิการให้เกิดขึ้นกับประชาชน โดยความเสมอภาคจะเกิดทั้งในแง่ของความเสมอภาคในแนวดิ่ง (vertical equity) ที่มีการกระจาย (distribution) สวัสดิการจากผู้ที่มีความมั่งคั่งกว่าไปสู่ผู้ที่อ่อนด้อยกว่า ในขณะที่ความเสมอภาคในแนวนอน (horizontal equity) เป็นการที่ประชาชนทุกกลุ่มได้เข้าถึงโอกาสและได้รับสวัสดิการที่เท่าเทียมกัน

3. ความอิสระ (freedom) การที่สวัสดิการของประชาชนจะดีขึ้นได้นั้นประชาชนต้องมีอิสระในการดำเนินการกิจกรรมบางอย่างได้โดยปราศจากข้อจำกัด สามารถตัดสินใจเลือกทางเลือกของตนเอง โดยไม่ถูกการครอบงำจากผู้ที่มิอำนาจใด ๆ แต่อย่างไรก็ตามความอิสระจะเกิดขึ้นมากหรือน้อยแค่ไหนขึ้นอยู่กับระดับของความพึ่งพิง (dependence) หากมีการพึ่งพิงมาก ความอิสระก็จะลดน้อยลงไป นอกจากนี้ ความอิสระยังแปรผันโดยตรงกับพลังอำนาจ (power) ของประชาชนด้วย

จากอุดมการณ์แนวคิดในการจัดสวัสดิการข้างต้นจะพบว่า ความเชื่อพื้นฐานได้ยอมรับความไม่เท่าเทียมกันของมนุษย์ ทั้งสาเหตุเงื่อนไขปัจจัยภายในของมนุษย์และเกิดจากโครงสร้างทางสังคม รวมถึงการที่มนุษย์มีระดับของความต้องการที่ต้องการได้รับการตอบสนองมีความแตกต่างกัน จากความเชื่อพื้นฐานเหล่านี้ ทำให้อุดมการณ์และแนวคิดในการจัดสวัสดิการได้พัฒนาไปสู่การยอมรับสิทธิความเป็นตัวตนของประชาชนหรือกลุ่มชนให้ได้รับความเสมอภาคภายใต้ความเป็นอิสระที่สามารถดำเนินการได้ แต่อย่างไรก็ตาม ก้าว่างของการนำอุดมการณ์ความคิดในการจัดสวัสดิการไปใช้อย่างเข้มข้นทุกแนวคิดคงเกิดขึ้นได้ยาก โดยเฉพาะในประเทศไทยมีชุมชนท้องถิ่นส่วนใหญ่ขาดอิสระในการตัดสินใจ มีระดับของการพึ่งพิงจากรัฐมานาน ทำให้อุดมการณ์แนวคิดและความเป็นอิสระในการสรรค์สร้างสวัสดิการของชุมชนท้องถิ่นมีลักษณะค่อยเป็นค่อยไปมากกว่า

เมื่อใดก็ตามที่มีคนมาอาศัยอยู่ร่วมกันเป็นชุมชน ย่อมต้องมีการจัดการเกิดขึ้นเพื่อให้คนในชุมชนสามารถดำรงอยู่อย่างปกติสุขได้ โดยไม่มีการเอาัดเอาเปรียบซึ่งกันและกัน การจัดการกลายเป็นกลไกสำคัญในการดำรงความเป็นชุมชนไว้ได้ หากการจัดการไม่ดีหรือขาดความสามารถในการจัดการ ย่อมส่งผลกระทบต่อชุมชนอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ การจัดการจึงมีความสำคัญในฐานะที่ทำหน้าที่ยึดโยงความเป็นชุมชนให้มีความเป็นตัวตนอยู่ได้ การจัดการเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นโดยคนหรือกลุ่มคนที่มาร่วมมือกันดำเนินการกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างเพื่อให้ประสบผลสำเร็จร่วมกัน โดยใช้การจัดการต้องอาศัยทรัพยากรที่จำเป็นได้แก่ คน (man) เงิน (money) และวัสดุอุปกรณ์ (material) ซึ่งทรัพยากรเหล่านี้มีจำนวนจำกัด ดังนั้น จึงจำเป็นต้องตัดสินใจเลือกใช้ในสัดส่วนที่เหมาะสม จึงจะทำให้เกิดความคุ้มค่าสูงสุด โดยที่การเลือกใช้

ทรัพยากรในสัดส่วนอย่างไร มิได้เกิดขึ้นภายใต้ทางเลือกเดียวที่เป็นเอกภาพ แต่มีหลากหลายแนวทางที่สามารถนำมาใช้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของแต่ละบริบท รวมถึงความสามารถของผู้ตัดสินใจ ส่งผลให้การจัดการเปรียบเสมือนการแข่งขันของทางเลือกต่าง ๆ จึงกล่าวได้ว่าการจัดการมีทั้งความเป็นศาสตร์ (science) ที่มีการตัดสินใจภายใต้ความมีเหตุผล (causation) ของความจำกัคของทรัพยากร และความเป็นศิลป์ (art) ที่ประยุกต์เอาความรู้ หลักการ และแนวคิด ทฤษฎี ไปสู่การปฏิบัติให้เหมาะสม

4.3 หลักการจัดสวัสดิการชุมชน

ในการจัดสวัสดิการชุมชนทั้งที่เป็นสวัสดิการทางสังคมที่เกิดจากรัฐในระดับมหภาค สวัสดิการชุมชนพื้นบ้าน และสวัสดิการชุมชนที่เกิดขึ้นใหม่ตามภาวะทันสมัยมีหลักการในการจัดสวัสดิการทั้ง 3 ระดับ ดังนี้

1. ความมีประสิทธิภาพ (efficiency) เป็นการพิจารณาถึงการจัดสวัสดิการในชุมชนว่ามีปัจจัยนำเข้า (input) เป็นอย่างไร เมื่อเทียบกับผลผลิต (output) ที่เกิดขึ้น โดยความมีประสิทธิภาพของการจัดการสวัสดิการจะประกอบด้วย 3 ระดับ คือ

1.1 ประสิทธิภาพในภาพรวม (macro-efficiency) เป็นการพิจารณาถึง สวัสดิการที่มีการจัดการในภาพรวม (overall level) ว่ามีค่าใช้จ่ายหรือต้นทุนโดยรวมเป็นอย่างไรเมื่อเทียบกับผลผลิตที่เกิดขึ้น

1.2 ประสิทธิภาพในระดับส่วนย่อย (micro-efficiency) เป็นการพิจารณาความสัมพันธ์ของค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นของการจัดการสวัสดิการในแต่ละเรื่อง เปรียบเทียบกับการจัดการสวัสดิการรูปแบบอื่น ๆ

1.3 ประสิทธิภาพในการจูงใจ (incentive-efficiency) เป็นการศึกษาความเป็นไปได้ของผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการจัดสวัสดิการที่มีผลต่อพฤติกรรมของสมาชิกในสังคม

อย่างไรก็ตาม การตัดสินใจในการจัดสวัสดิการนั้น การพิจารณาถึงประสิทธิภาพในภาพรวมต้องไม่ก่อให้เกิดผลกระทบในเชิงลบ หรือหากมีต้องทำให้เกิดน้อยที่สุดด้วยรวมถึงต้องมีความมั่นใจด้วยการกระจายค่าใช้จ่ายไปสู่การจัดสวัสดิการแต่ละเรื่อง มีความบริสุทธิ์ ยุติธรรม

2. ความมีประสิทธิภาพ (effectiveness) เป็นการเปรียบเทียบถึงผลผลิต (output) และผลลัพธ์ (outcome) กับวัตถุประสงค์ (objective) ที่ตั้งไว้

3. ความโปร่งใส (Transparency) เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชน ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการสวัสดิการได้เข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมโดยคำนึงถึงผลประโยชน์ของประชาชนเป็นหลัก

4. การมีส่วนร่วม (participation) หลักการจัดการสวัสดิการที่เหมาะสมต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนที่เกี่ยวข้อง ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการสวัสดิการทุกขั้นตอน ตั้งแต่ การวิเคราะห์ การวางแผน การร่วมจัดบริการ และการร่วมติดตามประเมินผล (ระพีพรรณ คำหอม, 2545, หน้า 26)

5. เป้าหมายของสังคม (social's goal) ในการจัดการสวัสดิการจะต้องคำนึงถึงเป้าหมายของสังคมว่าต้องการให้เกิดอะไรขึ้น เช่น การส่งเสริมโอกาสให้มีความเท่าเทียมกัน (equality of opportunity) การแก้ปัญหาความยากจน (poverty) และการลดปัญหาการกระจายรายได้ (reduce income distribution) เพื่อให้เกิดความเท่าเทียมกัน โดยมีเครื่องมือชี้วัด (Indicators) อย่างน้อย 4 ประการ คือ การเพิ่มสวัสดิการให้อยู่ในระดับที่สูงกว่าจุดต่ำสุด (maximin) การพิจารณาไม่ทำให้สวัสดิการต่ำกว่าจุดที่ยอมรับได้ (minimax) การลดช่องว่างของความไม่เท่าเทียมกัน (Least Difference) และการเพิ่มสัดส่วนของบุคคล (ratio) ได้รับสวัสดิการให้ใกล้เคียงกับกลุ่มอื่น

จากหลักการในการจัดสวัสดิการ จะพบว่าการศึกษาวิเคราะห์ทางสังคม จะให้ความสำคัญกับเป้าหมายทางสังคมมากกว่าการพิจารณาถึงประสิทธิภาพและประสิทธิผลที่เป็นมุมมองมิติทางเศรษฐศาสตร์ที่มองความคุ้มค่าของการใช้ทรัพยากรเพื่อนำไปสู่การจัดการสวัสดิการ ซึ่งในมิติทางสังคมเพื่อให้บริการเป้าหมายทางสังคม อาจใช้ทรัพยากรเป็นจำนวนมากทำให้มองว่าไม่คุ้มค่าทางเศรษฐศาสตร์ แต่ถ้าพิจารณาทางสังคม ทำให้การจัดการสวัสดิการบางอย่าง มีความจำเป็นต้องดำเนินการ เช่น ในการพิจารณาการจัดการสวัสดิการตามโครงการ 30 บาทรักษาทุกโรค อาจไม่คุ้มค่าทางเศรษฐกิจที่ต้องใช้บุคลากรทางการแพทย์จำนวนมากเข้ามาจัดการดูแล แต่ถ้าพิจารณาในทางสังคมที่มีเป้าหมายในการลดภาระค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล จะมีความคุ้มค่าที่ทำให้ประชาชนคนยากจนมีหลักประกันในการรักษาพยาบาลกรณีเจ็บป่วย ซึ่งช่วยให้ผู้ที่ยากจนมีสุขภาพดี มีโอกาสหารายได้เพิ่มขึ้น หรือช่วยตัวเองได้มากขึ้น แต่โครงการนี้ก็มีข้อเสียอยู่เช่นกัน คือการช่วยคนที่มิฐานะคืออยู่แล้วอย่างไรก็ตาม หากพิจารณาหลักการจัดการสวัสดิการในแง่ของผู้รับสวัสดิการแล้ว การจัดการสวัสดิการที่เกิดขึ้นนั้นต้องตรงตามความต้องการอย่างแท้จริง รวมถึงควรให้ผู้รับสวัสดิการนั้น เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการสวัสดิการทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติการด้วย

เสรี พงศ์พิศ (2548, หน้า 19-20) ได้กล่าวถึง การบริหารจัดการกองทุนชุมชน ที่จะนำหลักวิชาตามศาสตร์ที่เปิดเรียนเปิดสอนในสถาบันการศึกษาหรือสำนักต่าง ๆ ไปใช้ในการบริหารจัดการกับกองทุนชุมชนได้เป็นบางเรื่องแต่ต้องให้เป็นไปตามหลักการทางวิชาการและเป็นสิ่งที่ทำทนายผู้ทำงานพัฒนาพอสมควร เพราะการทำงานกับคนในชุมชน ผู้ที่เกี่ยวข้องจะต้องมีความละเอียดอ่อนเข้าใจตัวตนที่แท้จริงของ “ชุมชน” ชุมชนมีประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมอันเก่าแก่ อุดมด้วยน้ำใจไมตรี และขันติธรรม สืบเนื่องมายาวนาน “ชุมชนและวัฒนธรรม” คือ สันทรัพย์ที่มีค่าสูงยิ่งของประเทศ

คือรากฐานของเศรษฐกิจแห่งชาติ ขณะเดียวกันกองทุนชุมชนซึ่งมีอยู่แล้วในชุมชน ที่ผู้นำพัฒนาต้องปรับแนวคิดความเข้าใจที่ตรงกัน เพราะกองทุนชุมชนไม่ใช่กองทุนที่เป็น “เงินตรา” เท่านั้น แต่เป็นอะไรที่ใหญ่โตและมีคุณค่ายิ่งกว่าเงินมากนัก ซึ่งประกอบด้วย ทูทที่เป็นคนแต่ละคน ทูททางสังคมที่ถักทอคนแต่ละคน มาเป็นกลุ่มคนหรือสังคม ทูททางวัฒนธรรม คือวิถีชีวิตร่วมกันของกลุ่มคนที่บรรสานสอดคล้องกับสิ่งแวดล้อม ทูททางศีลธรรม หมายถึงความถูกต้องแห่งการร่วมกัน เช่น ความเอื้ออาทรต่อกัน ความเชื่อถือและความไว้วางใจกัน ความสุจริต ความเสียสละ ทูททางทรัพยากร เช่น ดิน น้ำ ป่า อากาศ ไร่นา วัวควาย ที่มีการอนุรักษ์ มีการใช้จ่ายอย่างเป็นธรรมและยั่งยืน ทูททางปัญญา ได้แก่ การเรียนรู้ร่วมกันในทางปฏิบัติ การนำเอาความรู้ที่มีอยู่ภายในและภายนอกชุมชน มาสังเคราะห์เป็นปัญญาและจัดการเพื่อให้การอยู่ร่วมกันระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติ ระหว่างชุมชนกับโลกภายนอกชุมชนเป็นไปอย่างสมดุลเพื่อความเป็นปกติและยั่งยืน ทูทที่เป็นเงินซึ่งช่วยกันออมไว้เพื่อให้กระบวนการออมและการจัดการ รวมทั้งตัวเงินเป็นเครื่องกระตุ้นและส่งเสริมสร้างทุนที่มีใช้ตัวเงิน 6 ประเภทดังกล่าวข้างต้น

ในการบริหารจัดการกองทุนชุมชน จึงเป็นเรื่องที่ต้องอาศัยทั้งศาสตร์และศิลปะเพื่อที่จะจัดการกองทุนชุมชนให้บรรลุผลสำเร็จ จึงต้องค่อยเป็นค่อยไป และสิ่งหนึ่งที่ต้องนำมาพิจารณาด้วยคือ “การเรียนรู้” ของคนในชุมชนซึ่งชาวบ้านได้เรียนรู้ ได้ค้นพบความรู้ทรัพยากรในท้องถิ่น ได้ค้นพบ “ทุน” เกิดเป็น “กองทุน” ขึ้นมา เพื่อเป็นสวัสดิการให้แก่ผู้คนในท้องถิ่นโดยตรง ชาวบ้านในเครือข่ายต่าง ๆ พบว่าการเรียนรู้และการสร้างปัญญา ทำให้พวกเขาได้พบอะไรที่ยิ่งใหญ่กว่าและมากกว่าเงินทองมากนัก พวกเขาได้ความรู้ ได้ปัญญา ซึ่งเป็นที่มาของเงิน แต่เงินที่เป็นทุนและสร้างความมั่นคงให้ชีวิต ครอบครัว และชุมชนยั่งยืน ไม่ใช่มาแล้วไป ใช้จ่ายแล้วหมดอย่างที่เกิดขึ้น ทำให้เกิดเป็นหนี้สิน และทำให้ชาวบ้านอยู่ในวงจรอุบาทว์อย่างไม่สิ้นสุด ผลสำคัญที่สุดเกิดขึ้นจากการค้นพบศักยภาพของตนเอง และค่อย ๆ พัฒนาศักยภาพเหล่านี้ คือ เกิดความเชื่อมั่นในตนเอง เชื่อมั่นว่าชุมชนพึ่งตนเองได้ เชื่อมั่นว่าสามารถจัดระบบชุมชนใหม่ จัดการทรัพยากรใหม่ จัดสวัสดิการใหม่ ทำให้ทุกคนอยู่ร่วมกันในชุมชน และอยู่ร่วมกัน อย่างยั่งยืนและเป็นสุข

หลักการบริหารจัดการกองทุนและสวัสดิการชุมชนที่เป็นพื้นฐานสำคัญ ดังนี้

1. การบริหารจัดการคนการจัดการคนนับว่าเป็นหัวใจสำคัญของการบริหารจัดการองค์กร เพราะปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในกลุ่มส่วนใหญ่เกิดจากคนหลักคิดเบื้องต้นในการบริหารจัดการคนคือ ทำให้คนดีและคนไม่ดีอยู่รวมกันไม่ได้ ปฏิบัติตามระเบียบและข้อบังคับที่ถูกกำหนดขึ้น โดยกลุ่มการนำหลักการบริหารจัดการมาใช้ เป็นเรื่องที่ต้องเรียนรู้และสนใจของคณะกรรมการบริหารกลุ่มหรือกองทุนหลักโดยทั่วไปมีอยู่ 2 ประเภทของกองทุน คือ (1) คณะกรรมการบริหาร (2) สมาชิกกลุ่มซึ่งเป็นคนจำนวนมาก ที่ต้องใช้หลักในการสร้างแรงจูงใจ ซึ่งมีทั้งทางบวกและทางลบ ได้แก่

การลงโทษเมื่อทำผิด และให้รางวัลเมื่อปฏิบัติตามระเบียบหรือข้อบังคับ เช่น ค่าตอบแทนคณะกรรมการ และสวัสดิการในฐานะสมาชิกในรูปแบบต่าง ๆ

2. การบริหารจัดการกองทุนที่มาของกองทุน คือทุนมีหลายประเภททั้งทรัพยากรธรรมชาติ ความรู้หรือภูมิปัญญา เงินตราและทุนทางสังคมวัฒนธรรม แต่ในหลักการบริหารจัดการ ทุนเหล่านี้ต่างมีหลักเดียวกันคือ การสร้างความเจริญเติบโตให้แก่ทุนหรือการทำให้ทุนเหล่านี้เพิ่มขึ้นไม่มีวันหมดรูปแบบหรือวิธีการจัดการเพื่อให้เพิ่มขึ้น จึงต้องปรับเปลี่ยนวิธีคิดจากการแสวงหาทุน มาสร้างความเติบโตหรือเพิ่มทุนของตนเอง เพราะการแสวงหาทุนจากบุคคลและหน่วยงานภายนอกย่อมไม่ยั่งยืน กองทุนหรือองค์กร จึงต้องนำหลักการบริหารที่เหมาะสมมาใช้กับตนเอง ซึ่งมีหลักที่เป็นแนวทาง ดังนี้

หลักการบริหารจัดการทุนเพื่อการพึ่งตนเอง

1. ไม่กินแม่ไก่ หมายถึง เงินต้น หรือเงินลงทุนเริ่มแรกต้องไม่สูญหาย
2. กินไข่อย่างเดียว หมายถึง จ่ายเฉพาะดอกผลที่ได้มาเท่านั้น
3. ไข่ต้องไม่หมดเหลือไว้ฟักบ้าง หมายถึง ดอกผลที่ได้จ่ายเพียงบางส่วนต้องเหลือ

ส่วนหนึ่งไว้สมทบเข้ากองทุนหรือเงินต้น

ตัวอย่างอื่นยังมีอีกมาก ซึ่งขึ้นอยู่กับองค์กรหรือกองทุนจะใช้หลักการใดที่สำคัญ คือ ต้องยึดมั่นในการเรียนรู้และการแลกเปลี่ยนร่วมกัน และช่วยกันพัฒนาแบบใหม่ ๆ ซึ่งผู้สอน และผู้เรียนอาจค้นพบในพื้นที่ที่ศึกษาได้แต่หลักสำคัญคือ การหมุนเวียนทุน และการนำดอกผลไปใช้และสามารถเหลือไว้สมทบกองทุน

3. การบริหารจัดการธุรกิจกองทุนชุมชนมีหลายรูปแบบ การรวมกันเพื่อจัดการกองทุนของตนเองอย่างสร้างสรรค์ เพื่อการพึ่งพาตนเอง โดยเฉพาะกองทุนที่ไม่ใช่เงินตรา เช่น กองทุนน้ำมันยางกองทุนวัว กองทุนพันธุ์พืช กองทุนข้าว ซึ่งใช้หลักในการจัดการธุรกิจในลักษณะร่วมกัน คิด ร่วมกันทำ ร่วมกันขาย โดยนำแนวคิดเรื่องการต่อรองกับพ่อค้าคนกลางเข้ามาใช้ ซึ่งบางองค์กรประสบความสำเร็จ บางองค์กรล้มเหลว แต่หากนำเสนอแนวคิดในการใช้ข้อมูลของแผนแม่บทชุมชนมาใช้ประโยชน์ เช่น ข้อมูลทรัพยากร ข้อมูลผลิต ข้อมูลรายจ่ายมาวิเคราะห์เพื่อใช้ประโยชน์ โดยชุมชนร่วมกันกำหนดการผลิต การตลาด การแปรรูป และร่วมกันจัดการ คำพูดในอดีต “ถูกกดราคา เพราะผลิตมาก” คงไม่เกิดขึ้น หรือเรียนรู้การแปรรูป และพัฒนาผลิตภัณฑ์จากผลผลิตของชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ

การพัฒนากองทุนเกิดขึ้นควบคู่กับกระบวนการเรียนรู้และสถาบันเรียนรู้ของชุมชน มีความหลากหลายบนพื้นฐานของชุมชนและวัฒนธรรมชุมชน

สรุป แนวคิดการบริหารจัดการกองทุนชุมชน นอกจากใช้ปัจจัยการบริหารเช่นเดียวกับการบริหารจัดการองค์กรทั่วไปแล้ว ต้องคำนึงถึงบริบทของชุมชน อัตลักษณ์ของชุมชน วัฒนธรรมชุมชนประกอบกันไปด้วย เนื่องจากกองทุนชุมชนมีทั้งทุนที่เป็นเงินตราและทุนที่ไม่ใช่เงินตรา แต่มีคุณค่ามากกว่า เพราะเป็นวิถีความเป็นอยู่ของคนในชุมชนด้วย

ในขณะเดียวกันได้กล่าวถึงรูปแบบการบริหารจัดการกองทุนและสวัสดิการชุมชนไว้ดังนี้

1. รูปแบบการดำเนินงาน

จากการศึกษากรณีต้นแบบ สามารถประมวลสรุปรูปแบบการดำเนินงานจากกรณีศึกษาการดำเนินงานกองทุนและสวัสดิการชุมชน ดังนี้

1.1 ระบบการออมสัจจะประจำเดือน ที่เน้นการออมเพื่อสังคมเพื่อช่วยเหลือกันและกัน
1.2 ระบบหมุนเวียนในการจัดการ เพื่อให้กองทุนเติบโตและพึ่งตนเองได้อย่างอิสระไม่พึ่งพาหรือผูกติดกับกลไกของระบบเศรษฐกิจมหภาค

1.3 เน้นระบบความสัมพันธ์ทางสังคมและคุณค่าทางวัฒนธรรม เป็นหลักสำคัญในการบริหารจัดการ ใช้หลักความไว้วางใจและช่วยเหลือกันและกัน และพัฒนาคนควบคู่ไปกับระบบการจัดการกองทุน

1.4 สร้างระเบียบของกลุ่มขึ้นมา โดยไม่ใช้กฎหมาย แต่ระบบคุณธรรมกำกับเป็นการพัฒนาที่ควบคู่กับการเจริญเติบโตของทุน คุณธรรมจะแสดงออกโดยผ่านระเบียบปฏิบัติสำหรับคณะกรรมการและสมาชิกในลักษณะ “ระบบดี ระเบียบสวย รวยคุณธรรม” ระเบียบต้องไม่ทำให้คนคิดมาก

1.5 เน้นการกระจายอำนาจของกลุ่มในการบริหารจัดการ จากระดับหมู่บ้านสู่ตำบลตามลำดับ

1.6 เน้นความต่อเนื่องของประสบการณ์ คนทำงานและคณะกรรมการ

1.7 พัฒนาระบบเครือข่ายกองทุนเพื่อการเรียนรู้และสนับสนุนกันและกัน

1.8 ประสานวิธีการบริหารจัดการแบบใหม่ เข้ามาในกิจกรรมเฉพาะด้านที่จำเป็น เช่น กิจกรรมด้านธุรกิจและอุตสาหกรรม

1.9 การจัดกระบวนการเรียนรู้ให้สมาชิก เน้นการเรียนรู้ในเวทีอ้อมทรัพย์ประจำเดือน

2. รูปแบบการจัดสวัสดิการชุมชน

การจัดสวัสดิการชุมชนที่เกิดจากกองทุนชุมชน จากกรณีศึกษารูปแบบต่าง ๆ สรุปได้ดังนี้

2.1 การดูแลรักษาสุขภาพ

2.1.1 การส่งเสริมกิจกรรมการเกษตรที่มีการวางแผนสัมพันธ์กับการบริโภคเพื่อสุขภาพ และตำรับอาหารพื้นบ้านที่อธิบายคุณค่าใหม่

2.1.2 ส่งเสริมกิจกรรมสภาพแวดล้อมเพื่อสุขภาพ คือ การอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพแวดล้อมที่มีต่อการดำรงชีพ กิจกรรมที่เป็นรูปธรรม เช่น ป่าชุมชน วนเกษตร การเกษตรผสมผสาน

2.2 การรักษาพยาบาล ที่ต้องดูแลสมาชิกตามศักยภาพของแต่ละกองทุน หรือระเบียบกำหนด

2.3 บำนาญชีวิต สำหรับคณะกรรมการหรืออาจรวมถึงสมาชิกได้ด้วย ขึ้นอยู่กับศักยภาพของกลุ่ม

2.4 กองทุนฌาปนกิจ

2.5 กองทุนสาธารณภัย

2.6 กองทุนเพื่อการศึกษา

2.7 การรักษาแบบพื้นบ้าน

2.8 สวัสดิการอื่น ๆ ที่จัดในรูปแบบกองทุน หรือตามข้อบังคับของกองทุนในการจัดสวัสดิการชุมชน เช่น กองทุนยา กองทุนปุ๋ย กองทุนวัว กองทุนน้ำยาลักษณะการจัดสวัสดิการต่าง ๆ ดังกล่าว เน้นที่การเริ่มต้นในการจัดการทุนและกองทุนภายในชุมชน เพื่อให้เห็นศักยภาพของกองทุน ที่ส่งผลต่อการดูแลสวัสดิการให้กับสมาชิกกองทุนชุมชน

สรุป รูปแบบการบริหารจัดการองค์กร คือ วิธีปฏิบัติในการจัดการองค์กร เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของสมาชิกโดยรวม ซึ่งมีหลายวิธี ทั้งแบบปฏิบัติตามคำสั่งผู้นำ ทั้งแบบใช้เงินจูงใจที่ถือว่าคนเป็นเศรษฐกิจ แบบสร้างมนุษย์สัมพันธ์ของคนในองค์กรและแบบวางแผนงาน โครงการที่สามารถควบคุม ตรวจสอบได้ ซึ่งแต่ละรูปแบบสามารถประยุกต์ใช้ได้ตามบริบทและวัฒนธรรมของแต่ละองค์กร ซึ่งผู้ใช้สามารถผสมผสานหลายวิธีเข้าด้วยกัน เพื่อให้องค์กรจัดการความผาสุกแก่สมาชิกได้เป็นสำคัญ

4.4 แนวคิดการจัดสวัสดิการชุมชนแบบพหุนิยม

ตามความหมายของสวัสดิการที่ครอบคลุมวิธีการ เพื่อให้เกิดเป้าหมายความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชนนั้น มีพัฒนาการของแนวคิดในการจัดสวัสดิการ จากความรับผิดชอบในระดับปัจเจกบุคคล มาสู่กลุ่มองค์กรหรือสถาบันต่างๆ ไปจนถึงเป็นภาระหน้าที่ของรัฐบาล ตลอดจนการพัฒนาไปสู่นานาประเทศ ที่มีการร่วมมือกันให้เกิดสวัสดิการในภาพรวมที่ดีขึ้น

การจัดสวัสดิการชุมชน มีผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องประกอบด้วยกลุ่มต่าง ๆ 5 กลุ่ม ดังนี้

1. ภาครัฐ (public sector) ครอบคลุมตั้งแต่รัฐบาลกลางและรัฐบาลท้องถิ่น เช่น เทศบาล องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล และตำบล โดยสวัสดิการที่เกิดขึ้นจากภาครัฐจะมีลักษณะที่เป็นมาตรฐานแบบทั่วถึง (universal standards) อย่างน้อยที่สุดก็เป็นมาตรฐานขั้นต่ำ (minimum standards) ที่ประชาชนทุกคนต้องได้รับ รวมถึงเป็นการจัดเตรียมสวัสดิการสำหรับประชาชนที่ประสบปัญหา (residual provision) ในลักษณะของการสงเคราะห์ (assistance) ตลอดจนการจัดสวัสดิการของภาครัฐ เพื่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ (economic benefit) นอกจากนี้ ยังเป็นการควบคุมทางสังคม (social control) ให้อยู่ร่วมกันอย่างปกติสุขได้

2. ภาคเอกชน (private sector) นักคิดกลุ่มเสรีนิยม (liberals) เชื่อว่า กลไกตลาดเป็นวิธีที่ดีที่สุดในการกระจายของทรัพยากรอย่างทั่วถึง นำไปสู่ทางเลือกของประชาชนที่สามารถสนองตอบความจำเป็นของตนเองภายใต้ความสามารถในการจ่าย (payment) รวมถึงต้นทุนที่เกิดขึ้นจะต่ำกว่าการจัดสวัสดิการโดยภาครัฐ เพราะการลดต้นทุนเปรียบเสมือนการเพิ่มกำไร จึงทำให้ผู้จัดการสวัสดิการในภาคเอกชนพยายามลดต้นทุนที่เกิดขึ้น ประกอบกับ ถ้าต้นทุนสูงก็จะทำให้ไม่สามารถแข่งขันกับภาคเอกชนรายอื่น ๆ ได้ แต่อย่างไรก็ตามหากกลไกตลาดล้มเหลวโดยเฉพาะการรวมกลุ่มของภาคธุรกิจเอกชน จนกลายเป็นการผูกขาดจะทำให้ประชาชนไม่มีทางเลือกได้เช่นกัน

3. การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน (mutual aid) เป็นสวัสดิการที่เกิดขึ้น โดยความช่วยเหลือจากกลุ่มที่มีความเข้มแข็ง (solidarity groups) โดยผ่านการช่วยเหลือจากหลากหลายกลุ่ม เช่น สหภาพแรงงาน (trade unions) สมาคมวิชาชีพ (professional associations) และกลุ่มสังคมเพื่อนฝูง (friendly societies) ในรูปแบบของการเสนองานให้ทำ การให้เงินอุดหนุน และการมีส่วนร่วมในการจัดการต่าง ๆ

4. ภาคอาสาสมัคร (voluntary sector) เป็นตัวแทนของกลุ่มนักวิชาชีพที่เข้ามามีบทบาทในการกระบวนกรจัดสวัสดิการในหลายรูปแบบ ตั้งแต่การเข้าไปมีส่วนร่วม การให้แนวคิด การพัฒนา รวมถึงการผลักดันให้เกิดการจัดการสวัสดิการในลักษณะของความเป็นผู้ชำนาญการ (specialist expertise)

5. ภาคที่ไม่เป็นทางการ (informal sector) ประกอบด้วย ชุมชน (communities) เพื่อน (friends) เพื่อนบ้าน (neighbors) และเครือญาติ (kin) โดยที่ภาคที่ไม่เป็นทางการเหล่านี้ จะมีความสัมพันธ์ใกล้ชิด สามารถรับรู้ถึงสภาพความเป็นไปของความจำเป็นที่ต้องมีของสวัสดิการได้

ในการจัดสวัสดิการชุมชน จะพบว่ามีผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องหลายภาคส่วน ซึ่งการที่สวัสดิการชุมชนจะเกิดขึ้นได้นั้น เป็นหน้าที่ของทุกฝ่ายที่จะต้องแสดงบทบาทให้ชุมชนเห็นในเชิงประจักษ์ในลักษณะของการสอดประสานประสมกลมกลืนตามบริบทของชุมชนแต่ละแห่งที่มี

ลักษณะแตกต่างกัน บางแห่งภาคที่ไม่เป็นทางการมีความเข้มแข็งอาจจะแสดงบทบาทที่เด่นชัดในการจัดการสวัสดิการของชุมชนเองโดยที่ภาครัฐเป็นเพียงองค์ประกอบเท่านั้น ในขณะที่บางชุมชนยังขาดความเข้มแข็งเพียงพอ ภาครัฐก็จำเป็นต้องจัดการดูแลให้เกิดสวัสดิการในชุมชนให้สามารถจัดการดูแลตนเองได้ ซึ่งแนวคิดในการจัดสวัสดิการ โดยหลากหลายกลุ่มนี้สอดคล้องกับแนวคิดในการจัดสวัสดิการแบบพหุนิยม โดยที่การจัดสวัสดิการแบบพหุนิยม (welfare pluralism) เป็นแนวคิดที่พัฒนาขึ้นจากสถาบันสังคมที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะองค์กรทางสังคมที่ไม่แสวงหากำไรที่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการสวัสดิการ ถึงแม้ว่าจะใช้ค่าใช้จ่ายจากรัฐก็ตาม แต่ก็เป็นการเริ่มต้นของแนวคิดการจัดสวัสดิการแบบพหุนิยมที่เป็นรูปธรรมที่ชัดเจน

ตามโครงสร้างของการจัดสวัสดิการแบบพหุนิยม ประกอบด้วยสถาบัน หรือ องค์กรทางสังคม 4 กลุ่ม คือ รัฐบาล (government) องค์กรทางสังคมที่ไม่แสวงหากำไร (voluntary sector) องค์กรทางสังคมแบบไม่เป็นทางการ (informal) และองค์กรทางการค้าที่แสวงหากำไร ซึ่งในช่วงแรกของการพัฒนาแนวคิดมาจากความเชื่อในรัฐสวัสดิการ ทำให้การจัดสวัสดิการในช่วงนี้เป็นการจัดสวัสดิการจากงบประมาณของรัฐที่เก็บภาษีมาจากประชาชนโดยผ่านกลไกรัฐ คือ รัฐบาล และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหลัก เพื่อใช้จ่ายงบประมาณโดยตรง การชดเชยในรูปแบบการลดหรือผ่อนผันทางด้านภาษี และการออกกฎหมายควบคุมต่าง ๆ แต่อย่างไรก็ตาม ในการจัดสวัสดิการของรัฐโดยผ่านกลไกรัฐนั้นยังไม่อาจสนองต่อความต้องการของประชาชน รวมถึงบางครั้งยังก่อให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับสังคมในระดับย่อยได้ เข้ามามีบทบาทในการจัดการเพิ่มขึ้นในลักษณะของการถ่ายโอนงานให้กลุ่มอื่น ๆ มีภาระการจัดการสวัสดิการเองเพิ่มขึ้น

อย่างไรก็ตาม การจัดสวัสดิการโดยองค์กรที่ไม่ใช่ภาครัฐนั้น นอกเหนือจากการถ่ายโอนงานสวัสดิการมาจากภาครัฐแล้ว ยังมีความทับซ้อนในการจัดสวัสดิการของตนเองโดยเฉพาะองค์กรทางสังคมแบบที่ไม่เป็นทางการ เนื่องจากแนวคิดในการจัดสวัสดิการในระยะต่อมาได้ให้ความสำคัญกับชุมชนในฐานะที่ทำให้สวัสดิการที่เกิดขึ้นมีแนวโน้มถูกจัดขึ้นและจัดการโดยชุมชนมากขึ้นอย่างไรก็ตาม เมื่อการครอบงำของรัฐได้ก่อให้เกิดผลกระทบในเชิงทำลายชุมชนมากกว่าการทำให้ดีขึ้น แนวคิดวัฒนธรรมชุมชนที่ให้ความสำคัญกับความเป็นตัวตนของชุมชนที่มีรากฐานทางวัฒนธรรม ประเพณี ระบบคุณค่า ตลอดจนภูมิปัญญาที่มีการสั่งสมกันมาช้านาน จึงกลายเป็นแนวคิดสำคัญที่ทำให้เกิดความเชื่อมั่นว่า ชุมชนสามารถจัดการตนเอง มีเส้นทางพัฒนาของตนเองได้ สามารถพึ่งตนเองได้ แต่ก็มีได้หมายความว่าชุมชนต้องกลับไปมีลักษณะดั้งเดิมเหมือนดังเช่นอดีตที่ผ่านมา ชุมชนต้องมีการปรับตัวให้เข้ากับสภาพทางสังคมที่เปลี่ยนไป มีการสร้างสรรค์ปรับปรุงสวัสดิการให้สอดคล้องกับความเป็นไปของชุมชน ทั้งที่เป็นสวัสดิการสังคมในระดับมหภาคจากภาครัฐ สวัสดิการพื้นฐานและสวัสดิการทันสมัย ทั้งนี้ เพื่อให้ชุมชนได้รับสวัสดิการสูงสุด

ดังนั้น จึงกล่าวในที่สุดได้ว่า แนวคิดในการจัดสวัสดิการชุมชนจะมี ลักษณะเป็นแบบพหุนิยม ที่มี การผสมผสานระหว่างสวัสดิการสังคมที่กำหนดจากภาครัฐ และสวัสดิการของชุมชนเอง

สรุปแนวคิดเกี่ยวกับสวัสดิการชุมชนที่เชื่อมโยงกับการศึกษาวิจัยนี้ คือ แนวคิดของเสรี พงศ์พิศ (2548, หน้า 19-20) ได้กล่าวถึง การจัดสวัสดิการชุมชน เป็นเรื่องที่ต้องอาศัยทั้งศาสตร์และ ศิลปะเพื่อที่จะจัดการกองทุนชุมชนให้บรรลุผลสำเร็จ จึงต้องค่อยเป็นค่อยไป และสิ่งหนึ่งที่ต้อง นำมาพิจารณาด้วยคือ “การเรียนรู้” ของคนในชุมชนซึ่งชาวบ้านได้เรียนรู้ ได้ค้นพบความรู้ ทรัพยากรในท้องถิ่นได้ค้นพบ “ทุน” เกิดเป็น “กองทุน” ขึ้นมา เพื่อเป็นสวัสดิการให้แก่ผู้คนใน ท้องถิ่นโดยตรง ชาวบ้านในเครือข่ายต่าง ๆ พบว่าการเรียนรู้และการสร้างปัญญา ทำให้พวกเขาได้ พบอะไรที่ยิ่งใหญ่กว่าและมากกว่าเงินทองมากนัก พวกเขาได้ความรู้ ได้ปัญญา ซึ่งเป็นที่มาของเงิน แต่เงินที่เป็นทุนและสร้างความมั่นคงให้ชีวิต ครอบครัว และชุมชนยั่งยืน ไม่ใช่มาแล้วไป ใช้แล้ว หมดอย่างที่เกิดขึ้น ทำให้เกิดเป็นหนี้สิน และทำให้ชาวบ้านอยู่ในวงจรอุบาทว์อย่างไม่สิ้นสุด ผล สำคัญที่สุดเกิดขึ้นจากการค้นพบศักยภาพของตนเอง และค่อย ๆ พัฒนาศักยภาพเหล่านี้ คือ เกิด ความเชื่อมั่นในตนเอง เชื่อมั่นว่าชุมชนพึ่งตนเองได้ เชื่อมั่นว่าสามารถจัดระบบชุมชนใหม่ จัดการ ทรัพยากรใหม่ จัดสวัสดิการใหม่ ทำให้ทุกคนอยู่ร่วมกันในชุมชน และอยู่ร่วมกัน อย่างยั่งยืนและ เป็นสุข

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชื่อเรื่อง และมีความสัมพันธ์กัน เพื่อนำมาอธิบาย อ้างอิงและสนับสนุนงานวิจัยให้มีคุณภาพทางวิชาการ สรุปได้ดังนี้

ไพฑูรย์ นิยมนา และคณะ (2552) ได้ศึกษารูปแบบการบริหารจัดการเครือข่ายกองทุน สวัสดิการสังคมระดับอำเภอ กรณีศึกษาอำเภอราศีไศล จังหวัดศรีสะเกษ พบว่า มีจำนวน 6 กลุ่ม กองทุนที่รวมกันในลักษณะของเครือข่าย และมีกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่องมาแล้วมากกว่าหนึ่งปี โดยตั้งชื่อเครือข่ายว่า “เครือข่ายกองทุนเสริมสร้างชีวิตและสวัสดิการชุมชนจังหวัดศรีสะเกษ” แต่ละชุมชนมีการดำเนินกิจกรรมกองทุนสองกองทุนควบคู่กันไป คือ “กองทุนเสริมสร้างชีวิต ชุมชน” และ “กองทุนสวัสดิการชุมชน” โดยกองทุนเสริมสร้างชีวิตชุมชน จะดำเนินกิจกรรมทาง การเงิน มีการซื้อหุ้น การฝาก การถอน และการกู้ ซึ่งผลกำไรจากการดำเนินการของกองทุน เสริมสร้างชีวิตชุมชน ร้อยละ 30 จะจัดสรรเพื่อนำไปเป็นทุนสำหรับการจัดสวัสดิการให้กับชาว ชุมชนที่เป็นสมาชิก

รัตนภรณ์ ภูภทร (2553, บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาวิจัย การประเมินผลการดำเนินงาน กองทุนสวัสดิการ เกิด แก่ เจ็บ ตาย กรณีศึกษาเทศบาลตำบลทับคล้อ จังหวัดพิจิตร ผลการประเมิน พบว่า สภาพทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลพบว่าส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 51-60 ปี ส่วนใหญ่มี สถานภาพสมรสแล้ว ระดับการศึกษาพบว่า จบการศึกษาค่ากว่ามัธยมตอนต้น มีอาชีพรับจ้าง และ การค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว มีรายได้ต่อเดือนอยู่ระหว่าง 3,001- 4,000 บาท การเป็นสมาชิกกองทุนฯ ส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกองทุนฯ เหตุผลที่เป็นสมาชิกกองทุนฯ เพราะเป็นกองทุนที่มีความเชื่อถือ มี ประโยชน์ต่อครอบครัวและแบ่งเบาภาระค่าใช้จ่ายแก่ครอบครัว

รุ่งศิริ นุชสุวรรณ (2553, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความยั่งยืนของกองทุนสวัสดิการภาค ประชาชนวันละ 1 บาท ชุมชนวัดเชิงหวาย เขตบางสื่อ กรุงเทพมหานคร พบว่า มีปัจจัยเสี่ยงที่ส่งผล ต่อการจัดการกองทุน แบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ ปัจจัยเสี่ยงภายใน ด้านประชากรของสมาชิก กองทุน พบว่า ส่วนใหญ่เพศหญิงมากกว่าเพศชาย มีอายุระหว่าง 50-59 ปี มีอัตราการเจ็บป่วยและ เสียชีวิตอย่างต่อเนื่อง อัตราการลาออกอยู่ในระดับกลาง สถานะทางการเงินรายรับ-รายจ่ายอยู่ใน ระดับสมดุล และในอนาคตมีโอกาสประสบกับภาวะการเงินไม่เพียงพอในการจ่ายสวัสดิการ บำนาญ ด้านผู้ร่วมงานคณะกรรมการทุกคนใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารกองทุน และการมี ส่วนร่วมของสมาชิกทุกคน สำหรับปัจจัยเสี่ยงภายนอก ด้านความต้องการเข้าร่วมเป็นสมาชิกใน ชุมชนวัดเชิงหวาย พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่สนใจเข้าร่วมเป็นสมาชิกกองทุน เนื่องจากใช้ สิทธิจากบัตรประกันสุขภาพถ้วนหน้า (บัตรทอง) และบัตรประกันสังคม สำหรับด้านการ สนับสนุนด้านนโยบายจากหน่วยงานภาครัฐ พบว่า กองทุนมีโอกาสได้รับการหนุนเสริมด้าน งบประมาณจากนโยบายรัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ส่วนภาคท้องถิ่นยังขาดความเข้าใจและ ความเชื่อมั่นในการดำเนินงานของกองทุน

ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาความยั่งยืนของกองทุนคือ คณะกรรมการควรมีการบริหาร ความเสี่ยงเพื่อวิเคราะห์ปัญหา และประเมินความเสี่ยงที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อกองทุนในอนาคต ควรมีการสำรวจความเหมาะสมของระเบียบกองทุนสวัสดิการชุมชนทุกปี ควรมีการ ประชาสัมพันธ์กองทุน ส่วนภาครัฐและหน่วยงานภาคีที่เกี่ยวข้อง ควรมีการสนับสนุนการ ดำเนินการของกองทุน โดยเฉพาะประเด็นสร้างความแข็งแกร่งในการบริหารจัดการ รวมทั้งการเข้า ไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาศักยภาพคณะกรรมการบริหารกองทุนให้เป็นระบบเพื่อพัฒนากองทุน อย่างยั่งยืน

อุดมศักดิ์ เดโชชัยและคณะ (2553, บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่อง องค์การชุมชนกับการบริหารจัดการทุนแบบบูรณาการเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนกรณีศึกษา : บ้านคีรีวง ตำบลกำโลน อำเภอลานสกาและบ้านคอนคา ตำบลทอนหงส์ อำเภอพรหมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งงานวิจัยดังกล่าวนี้ ได้มีการใช้องค์กรชุมชนเป็นเครื่องมือในการเชื่อมโยงทุนชุมชน ในมิติต่าง ๆ ซึ่งกล่าวได้นำไปสู่การจัดการสวัสดิการชุมชน ของชุมชน โดยชุมชน ซึ่งเป็นสวัสดิการชุมชนในอีกรูปแบบหนึ่งที่ช่วยยกระดับการแก้ไขปัญหาความยากจน โดยพิจารณาได้จากวัตถุประสงค์ที่ทำการศึกษาคือ ศึกษาถึงจุดเปลี่ยนสำคัญของการคิดในการจัดตั้งกลุ่มองค์กรชุมชนร่วมกัน การใช้รูปแบบและวิธีการในการบริหารจัดการทุนแบบบูรณาการ พร้อมทั้งผลการดำเนินงานขององค์กรชุมชนตามรูปแบบและวิธีการดังกล่าว เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาความยากจน ซึ่งได้แบ่งออกเป็น 2 กรณีศึกษา คือ ชุมชนบ้านคีรีวง และชุมชนบ้านคอนคา

ผลการศึกษาพบว่า จุดเปลี่ยนสำคัญของความคิดในการจัดตั้งกลุ่มองค์กรชุมชนร่วมกัน เกิดขึ้นจากปัจจัยสำคัญ 2 ประการด้วยกันคือ 1) ปัจจัยที่เกิดขึ้นจากภายในชุมชน เช่น ภัยพิบัติจากธรรมชาติ ปัญหาหนี้สิน ทรัพยากรธรรมชาติ และแกนนำชุมชน เป็นต้น 2) ปัจจัยที่เกิดขึ้นจากภายนอกชุมชน เช่น รูปธรรมความสำเร็จจากชุมชนอื่น การสนับสนุนแนะนำจากหน่วยงานภายนอก เป็นต้น สำหรับการเลือกรูปแบบและวิธีการในการบริหารจัดการทุนแบบบูรณาการนั้น พบว่า ทั้ง 2 ชุมชน ได้ยกระดับกลุ่มออมทรัพย์ เป็นสถาบันการเงินของชุมชนที่คอยแก้ไขปัญหาสภาพคล่องให้กับกลุ่มองค์กรชุมชนที่เกิดขึ้นใหม่ ผลการดำเนินงานดังกล่าวนอกจากเชื่อมโยงให้เกิดองค์กรชุมชนที่มีลักษณะหลากหลายแล้ว ยังทำให้เกิดการบริหารจัดการทุนแบบบูรณาการและครบวงจร จนเกิดกลไกการดูแลกันอย่างเชื่อมโยงตามหน่วยย่อยต่าง ๆ ของสังคม

อภิศักดิ์ ชีระวิศิษฐ์ และคณะ (2552, บทคัดย่อ) ได้ศึกษารูปแบบและวิธีการสนับสนุนการจัดการสวัสดิการ โดยองค์กรชุมชนในเชิงประเด็นและเชิงพื้นที่ในโครงการวิจัยนำร่องขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนาสังคมและการจัดสวัสดิการสังคมเชิงพื้นที่จังหวัดขอนแก่น หนึ่งในชุดโครงการวิจัยนำร่องขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนาสังคมและการจัดสวัสดิการสังคมเชิงพื้นที่ของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยและกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ผลจากการศึกษาพบว่า ในจังหวัดขอนแก่นมีการดำเนินการ 2 รูปแบบ ได้แก่รูปแบบการจัดการโดยภาครัฐ มีการดำเนินงานผ่านคณะกรรมการบริหารกองทุนในรูปแบบการทำงานที่เน้นโครงการ (Project Oriented) เป็นตัวขับเคลื่อนและอยู่ภายใต้ระเบียบของราชการ รูปแบบที่สอง โดยชุมชนท้องถิ่นจะดำเนินงานผ่านคณะกรรมการชุมชนท้องถิ่นจังหวัด เน้นการทำงานในลักษณะเครือข่ายในท้องถิ่นและมีความยืดหยุ่นสูง ซึ่งการจัดสวัสดิการเป็นแบบผสมระหว่างภาครัฐและประชาชน (Mix Welfare regime)

จินตนา กาศมณี (2557) ได้ศึกษา “การจัดสวัสดิการชุมชนโดยภาคประชาชนใน กรุงเทพมหานคร : กรณีศึกษาเครือข่ายกองทุนสวัสดิการชุมชน เขตคันนายาว” ผลการศึกษาพบว่า ความสำเร็จในการจัดสวัสดิการชุมชนโดยภาคประชาชนในกรุงเทพมหานคร : กรณีศึกษาเครือข่ายกองทุนสวัสดิการชุมชน เขตคันนายาว คือ การยกระดับคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น เกิดการพึ่งตนเองอย่าง ยั่งยืนและสร้างความเข้มแข็งให้กับภาคประชาชน ดังนั้น ทุกชุมชนในเครือข่ายจึงตระหนักถึง ความสำคัญในเรื่องการร่วมมือร่วมใจสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน การสร้างสวัสดิการชุมชน เพื่อก่อให้เกิด การช่วยเหลือเกื้อกูล พึ่งพากันของคนในชุมชน และการป้องกันชุมชนจากภัย ภายนอกที่เป็นผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงในทุก ๆ ด้าน นำไปสู่ความเข้มแข็งให้คนในชุมชน ลักษณะสำคัญที่นำมาสู่ความสำเร็จในการจัดสวัสดิการชุมชนของเครือข่ายกองทุนสวัสดิการชุมชน ประการแรกคือ การสร้างทุนทางสังคม ประกอบด้วยความไว้วางใจ และเครือข่ายทางสังคม ประการที่สองคือ ภาวะผู้นำที่เกิดจาก “จิตวิญญาณของผู้นำ” ซึ่งมาจากความซื่อสัตย์ ความจริงใจ การมีจิตสาธารณะ การมีวิสัยทัศน์และแนวทางการจัดสวัสดิการชุมชนเพื่อบรรลุเป้าหมายสูงสุด ของชุมชน ประการที่สาม คือ การมีส่วนร่วม ซึ่งมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการจัดสวัสดิการชุมชน ที่มาจากการสร้างพลังการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อการแก้ไขปัญหา เกิดการพึ่งพาตนเอง มีความ พร้อมที่จะช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้อย่างยั่งยืน และประการที่สี่คือ การสร้างเครือข่ายเป็น ลักษณะที่สำคัญอีกส่วนหนึ่งของการจัดสวัสดิการชุมชนโดยภาคประชาชน ที่เกิดจากการสร้างการ เรียนรู้ การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การพึ่งพาตนเอง การรักษาและใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนให้ เกิดประโยชน์มากที่สุด โดยการเชื่อมโยงกันระหว่างชุมชนในเขตพื้นที่คันนายาว ที่มีความคิดเห็น ตรงกันในการสร้าง “สวัสดิการชุมชน” ให้เกิดขึ้นเป็นรูปธรรมจนนำมาสู่ความสำเร็จในการจัด สวัสดิการชุมชนของเครือข่ายกองทุนสวัสดิการชุมชน เขตคันนายาว อีกทั้งยังพบว่า บทบาท ภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดสวัสดิการชุมชน คือการหนุนเสริม สนับสนุน อำนวยความสะดวก ให้คำปรึกษาต่อกิจกรรมต่าง ๆ ของการจัดสวัสดิการชุมชนโดยภาคประชาชน ประเด็นที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ ความเป็นอิสระจากอำนาจรัฐ และอำนาจต่าง ๆ ที่ไม่ชอบธรรม จึงนับว่ามีความสำคัญและกระทำได้ที่บทบาทดังกล่าว

เพ็ญศิริ พันพา (2545, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง ระบบบุญนิยม : การพัฒนากองทุน สวัสดิการชุมชนเพื่อ การพึ่งตนเอง ศึกษาเฉพาะกรณี สาธารณ โภคิธีระหอโสภน ชุมชนศิระหอโสภน มี วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพัฒนาการของชุมชนและแนวคิดระบบบุญนิยม รวมทั้งวิธีการพัฒนา กองทุนสวัสดิการชุมชนที่นำไปสู่การพึ่งตนเองของชุมชน พัฒนาการของชุมชนมีจุดเริ่มต้นมาจากการเผยแพร่นาฬิกาทางศาสนา ต่อมาจึงพัฒนาเป็นชุมชนที่สมาชิกผู้เลื่อมใสศรัทธามาอาศัยอยู่ ร่วมกัน เกิดกิจกรรมการผลิตเพื่อตอบสนองความต้องการภายในชุมชน ปัจจัยที่ทำให้ชุมชนแห่งนี้

สามารถพัฒนากองทุนจนสามารถพึ่งตนเองได้พบว่า มีพุทธศาสนาเป็นปัจจัยหลักที่เชื่อมโยงระหว่างการนำเอาภูมิปัญญาชาวบ้านกับเทคโนโลยีท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ในกิจกรรมการผลิตอย่างเหมาะสม โดยใช้ทุนและทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน โดยไม่รับค่าตอบแทนที่เป็นตัวเงินหรือชื่อเสียง แต่จะได้รับ “บุญ” เป็นการตอบแทน นอกจากนี้การที่คนในชุมชนมีวิถีการใช้ชีวิตที่เรียบง่าย การบริโภคอย่างพอดี เป็นหลักการที่นำไปสู่การเกิดผลผลิตส่วนเกินและสะสมทุนทำให้กองทุนเติบโตและนำมาจัดเป็นสวัสดิการที่ครอบคลุมต่อความจำเป็นขั้นพื้นฐานของชีวิตให้แก่สมาชิก

Rose Ernst, Linda Nguyen, Kamilah C. Taylor (2013) ได้ทำการศึกษาเรื่อง Citizen Control : Race and the Welfare office ผลการวิจัยพบว่าในรัฐวอชิงตันนั้นจัดให้กับประชาชนหนึ่งในสามของผู้อยู่อาศัยทั้งหมดที่มีความแตกต่างกัน โดยเจ้าหน้าที่ของสำนักงานสวัสดิการต้องมีวิธีการ ที่มีประสิทธิภาพในการตรวจสอบที่เป็นระบบในการเก็บรวบรวมข้อมูลจาก 54 ชุมชน ที่สรุปผลการวิจัยที่แสดงหลักฐานว่าภาครัฐคอยย่ำความคิดในเรื่องของการเหยียดผิว จากการศึกษาที่มีการตรวจสอบของการให้เงินสินเชื่อบ้านหรือการวิเคราะห์ทางกฎหมายที่มีอคติ ดังนั้นจากการสำรวจว่าแอฟริกันอเมริกัน เอเชียอเมริกันหรือตรวจสอบLatina ที่เห็นได้ชัดโดยเฉพาะเมื่อเปรียบเทียบระหว่างอเมริกันผิวขาวกับแอฟริกันอเมริกันหรืออเมริกันเอเชียเกี่ยวกับสถานะความเป็นพลเมืองของความเป็นชนชาติของชาวอเมริกัน เอเชีย หรือชาวต่างประเทศอื่นๆ สรุปได้ว่าในกรุงวอชิงตัน เมืองหลวงของประเทศสหรัฐ นั้นระบบสวัสดิการของประชาชนจะขึ้นอยู่กับคุณลักษณะส่วนบุคคลของผู้นั้นสำหรับระดับสวัสดิการที่จะได้จากภาครัฐที่ให้ความสำคัญกับประชาชนกลุ่มต่าง ๆ ที่ไม่เท่ากัน

Mary M. McKay (2014) ได้ทำการศึกษาเรื่อง Global Social Welfare โดยเป็นการวิจัยประยุกต์ในงานการจัดสวัสดิการสังคมสงเคราะห์ ทั่วโลกโดยให้ความสำคัญกับประเทศกำลังพัฒนา ในการเป็นอยู่ที่ดีของบุคคลกลุ่มครอบครัวและชุมชน ด้านการทำงานเพื่อสังคมระดับโลก ผลการวิจัยพบว่าในการพัฒนา นโยบายสวัสดิการสังคมและการปฏิบัติ ในด้านความเป็นอยู่ของบุคคลกลุ่มครอบครัวและชุมชน ความยากจน การขาดแคลนอาหารและความไม่มั่นคงที่อยู่อาศัย ความปลอดภัย ด้านสิ่งแวดล้อม ปัจจัยทางสังคมของสุขภาพ มารดาและเด็กสุขภาพ สุขภาพจิต การติดยาเสพติดโรคและความเจ็บป่วยทางเพศและความไม่เท่าเทียมกันของรายได้และสิทธิมนุษยชน ความยุติธรรมทางสังคม การเข้าถึงการดูแลสุขภาพและทรัพยากรทางสังคม การเสริมสร้างการดูแลและการให้บริการ การบาดเจ็บ และการตอบสนองต่อภัยพิบัติทางธรรมชาติ สงคราม ความรุนแรง การเคลื่อนไหวของประชากรและการค้าสงครามและผู้ลี้ภัยอพยพ/ย้ายถิ่น การค้ามนุษย์ เด็กกำพร้าและมีช่องโหว่ เด็ก ๆ ที่มีการเชื่อมโยงที่สำคัญระหว่างบุคคลครอบครัวและชุมชนและรัฐบาล ซึ่งในการจัดสวัสดิการที่มีความซับซ้อนในด้านของความต้องการต่าง ๆ ของทั้ง

ประชาชนและชุมชน ที่จะต้องทำตัวชีวิตและมีการประเมินทุกช่วงเวลาหนึ่งเพื่อให้มีข้อมูลที่จะนำไปปรับปรุงโครงการหรือยุทธศาสตร์ในการพัฒนาในครั้งต่อไป

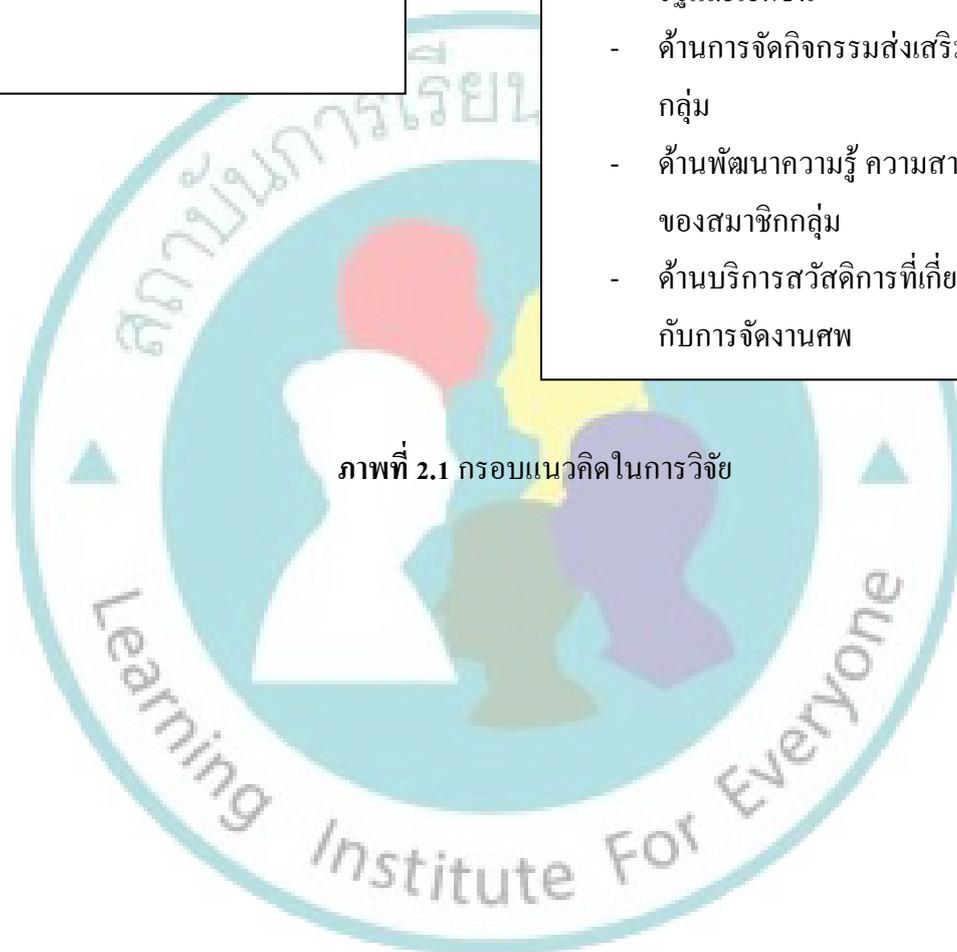
Action for welfare Research and Development Society (2014) ผลการวิจัยพบว่าได้มีโครงการวิจัยเกี่ยวกับสุขภาพและสวัสดิการที่มีการปรับปรุงสุขภาพในประเทศนอร์ดิคโดยการหาวิธีการแก้ปัญหาเพื่อสังคมและให้บริการด้านสุขภาพกับประชาชนที่มีคุณภาพสูงเป็นความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษาของฟินแลนด์ เดนมาร์ก ไอซ์แลนด์ ที่ต้องการสร้างสวัสดิการที่จะตอบสนองความต้องการที่เพิ่มขึ้นสำหรับความร่วมมือการวิจัยในเรื่องสุขภาพและสวัสดิการของชาวยุโรปในมุมมองกว้าง ไม่เพียง แต่การจัดสวัสดิการและสิทธิประโยชน์จากการว่างงานหรือด้านศึกษาแต่จะพยายามที่จะเรียนรู้เกี่ยวกับผลกระทบของประชากรในสังคมและปัจจัยด้านสุขภาพที่จะนำไปสู่การจำแนกประเภทของโรคที่จะนำไปสู่การรักษาที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น รวมถึงการป้องกันโรคที่ดีและระบบสวัสดิการที่มีประสิทธิภาพมากขึ้นและผลที่ได้จากการศึกษานั้นจะนำไปพัฒนาเป็นโครงการในด้านสวัสดิการที่ตอบสนองแบบเฉพาะเจาะจงกับประชากรที่มีความแตกต่างกันทั้งชาติพันธุ์ ศาสนา ความเชื่อ ฯลฯ

ดังนั้น จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องข้างต้น ผู้วิจัยเห็นว่ากลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์เพื่อสวัสดิการชุมชน กรณีศึกษาบ้านสะพานไม้แก่น ตำบลสะพานไม้แก่น อำเภोजะนะ จังหวัดสงขลา ต้องเกิดจากความต้องการอันแท้จริงของสมาชิกและสายสัมพันธ์แห่งทุนทางสังคมที่มีอยู่ในชุมชน ทำให้สมาชิกเกิดการเรียนรู้ศักยภาพของตนเอง อันจะนำไปสู่ความเข้มแข็งและการพัฒนาที่ยั่งยืนของกลุ่มและสวัสดิการชุมชนต่อไป

6. กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 2.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อ ศึกษาการจัดสวัสดิการชุมชนและแนวทางพัฒนาการจัดสวัสดิการชุมชน ของกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ บ้านสะพานไม้แก่น ตำบลสะพานไม้แก่น อำเภोजะนะ จังหวัดสงขลา โดยวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

1. รูปแบบในการวิจัย / วิธีการและเทคนิคที่ใช้ในการวิจัย
2. กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย
3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
4. วิธีการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล
5. สถานที่ในการวิจัย
6. ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย
7. ปฏิทินการปฏิบัติงาน

1. รูปแบบในการวิจัย/วิธีการและเทคนิคที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยกำหนดรูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ เรื่องกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์เพื่อสวัสดิการชุมชน บ้านสะพานไม้แก่น อำเภोजะนะ จังหวัดสงขลา ตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการศึกษาการจัดสวัสดิการชุมชนของกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์และเสนอแนวทางพัฒนาการจัดสวัสดิการชุมชน ของกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ บ้านสะพานไม้แก่น ตำบลสะพานไม้แก่น อำเภोजะนะ จังหวัดสงขลา เป็นวิธีศึกษาเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจาก เอกสาร แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และศึกษาภาคสนาม เพื่อศึกษาสภาพความเป็นจริงตามสภาพบริบทชุมชนและแนวการปฏิบัติของกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ ผู้วิจัยใช้ การสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth interview) และการสนทนากลุ่ม (focus group) เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล กับกลุ่มเป้าหมายแล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) วิธีการและขั้นตอนที่ใช้ในการศึกษาวิจัย มีดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาค้นคว้าหาข้อมูลจาก เอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องกลุ่มองค์กร ทูตทางสังคมกับการพัฒนากลุ่มองค์กร ฌาปนกิจสงเคราะห์และสวัสดิการการตาย ตามที่ผู้รู้ นักวิชาการและผู้ศึกษาได้เขียนและศึกษาไว้แล้ว

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาภาคสนาม เพื่อศึกษาบริบทชุมชน ในท้องที่บ้านสะพานไม้แก่น อำเภोजะนะ จังหวัดสงขลา ผู้วิจัยได้เลือก บ้านสะพานไม้แก่น เป็นกรณีศึกษา ตั้งแต่ เดือน สิงหาคม พ.ศ.2562 – กรกฎาคม พ.ศ.2563 โดยแบ่งเป็น 4 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ติดต่อประสานงานกับประธานและคณะกรรมการบริหารกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูล เพื่อสร้างความคุ้นเคย ความสัมพันธ์ที่ดี แจงวัตถุประสงค์ วิธีการศึกษาและแนะนำตัวในสถานะนักศึกษาสถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน

ระยะที่ 2 เข้าสู่สนามวิจัย บ้านสะพานไม้แก่น เพื่อการสร้างสัมพันธ์กับชุมชน สร้างความเป็นมิตรและความจริงใจเกิดความไว้วางใจและพร้อมที่จะให้ข้อมูลที่เป็นจริงทั้งที่เป็นเชิงบวกและเชิงลบที่แท้จริง เพื่อร่วมกันค้นหาองค์ความรู้ ในการจัดสวัสดิการชุมชน และแนวทางการพัฒนาการจัดสวัสดิการชุมชนของกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ บ้านสะพานไม้แก่น

ระยะที่ 3 การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) รวมถึงการสนทนากลุ่ม (focus group) ด้วยการจัดประชุมกลุ่มขนาดเล็ก มีการสนทนาพูดคุยกันอย่างอิสระอย่างไม่เป็นทางการ กับกลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยในประเด็นการจัดสวัสดิการชุมชนและแนวทางการพัฒนาการจัดสวัสดิการชุมชนของกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ บ้านสะพานไม้แก่น

ระยะที่ 4 วิเคราะห์ข้อมูลและเขียนรายงานการวิจัย

2. กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยใช้กลุ่มเป้าหมายที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ บ้านสะพานไม้แก่น อำเภोजะนะ จังหวัดสงขลา ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key Informant) ประกอบด้วย คณะกรรมการบริหารกลุ่ม ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน ที่ปรึกษากลุ่มสมาชิกกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ บ้านสะพานไม้แก่น จำนวน 30 คน โดยใช้เกณฑ์พิจารณาการเลือกกลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้

1. คณะกรรมการบริหารกลุ่ม จำนวน 10 คน ซึ่งเป็นบุคคลผู้ที่มีบทบาทในการบริหารจัดการกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ ที่คัดมาจากตัวแทนสมาชิกทั้ง 10 หมู่บ้าน และมีวาระการดำรงตำแหน่ง คราวละ 4 ปี

2. ประชาชนชาวบ้านจำนวน 4 คน ซึ่งเป็นบุคคลผู้ที่เป็นภูมิปัญญาชุมชนที่มีส่วนและมีบทบาทในการบริหาร จัดการกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ยุคแรกของการก่อตั้งกลุ่มและยังดูแลกลุ่มจนถึงปัจจุบัน

3. ผู้นำชุมชนจำนวน 2 คน ซึ่งเป็นบุคคลที่เกี่ยวข้องในบทบาทการปกครองชุมชน 1 คน คือกำนันตำบลสะพานไม้แก่นและมีบทบาทการบริหารชุมชน 1 คนคือนายกองค้การบริหารตำบลสะพานไม้แก่น

4. ที่ปรึกษากลุ่มจำนวน 4 คน ซึ่งเป็นบุคคลที่คณะกรรมการบริหารกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ได้เชิญเป็นคณะกรรมการที่ปรึกษา และเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ด้านการบริหารกลุ่มและสวัสดิการชุมชน

5. สมาชิกกลุ่มจำนวน 10 คน ซึ่งเป็นบุคคลผู้เป็นตัวแทนของสมาชิกกลุ่มทั้ง 10 หมู่บ้านที่เข้าร่วมกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ คือ ผู้ใหญ่บ้านทั้ง 10 หมู่บ้าน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth interview) เป็นการสัมภาษณ์ที่ต้องการรายละเอียดมากที่สุดในเรื่องที่ต้องการ และ การสนทนากลุ่ม (focus group) ด้วยการจัดประชุมกลุ่มขนาดเล็ก มีการสนทนาพูดคุยกันอย่างอิสระกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญของกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ บ้านสะพานไม้แก่นทั้ง 5 กลุ่ม ซึ่งประกอบด้วย 1. คณะกรรมการบริหารกลุ่ม 2. ประชาชนชาวบ้าน 3. ผู้นำชุมชน 4. ที่ปรึกษากลุ่ม 5. สมาชิกกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ เพื่อให้ได้มาซึ่งคำตอบตรงตามวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้ นอกจากนี้ก็มีการใช้เครื่องมือ เช่น กล้องถ่ายรูป เอกสารประกอบการรวบรวมข้อมูล ได้แก่ รายชื่อคณะกรรมการและสมาชิกกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ และตัวผู้วิจัย เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้

4. วิธีการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล

วิธีการเก็บข้อมูล

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ใช้ระยะเวลาในการศึกษาภาคสนามเริ่มตั้งแต่เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2562 – กรกฎาคม 2563 ซึ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลยึดหลักข้อมูลที่มีลักษณะสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยสามารถหาคำตอบของการวิจัยได้ตามที่กำหนดไว้ ซึ่งมีวิธีการดำเนินการ ดังนี้

1. การเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ ผู้วิจัย ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth interview) เป็นการสัมภาษณ์ที่ต้องการรายละเอียดมากที่สุดในเรื่องที่ต้องการ ในประเด็น การจัดสวัสดิการชุมชน และแนวทางการพัฒนากลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ ดำเนินการ ดังนี้

1.1 ติดต่อประสานงานกับกลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key Informant) ที่ผู้วิจัยเลือกเจาะจงทั้ง 30 คน

1.2 นัดวัน เวลา เพื่อขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เก็บข้อมูลในการวิจัย

1.3 ดำเนินการสัมภาษณ์

2. การเก็บข้อมูลโดยการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัย ใช้แบบสนทนา (focus group) ด้วยการจัดประชุมกลุ่มขนาดเล็ก มีการสนทนา พูดคุยกันอย่างอิสระ ไม่มีความกดดัน หรือเกรงใจจนไม่กล้าพูดในสิ่งที่เป็นจริง ในประเด็น การจัดสวัสดิการชุมชนและแนวทางการพัฒนาการจัดสวัสดิการชุมชน กลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ บ้านสะพานไม้แก่น ดำเนินการ ดังนี้

2.1 ติดต่อประสานงานกับกลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยเลือกเจาะจง จำนวน 7 คน

2.2 นัดวัน เวลา เพื่อขอความอนุเคราะห์สนทนากลุ่มเพื่อเก็บข้อมูลในการวิจัย

2.3 ดำเนินการสนทนากลุ่ม

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content analysis) ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม การแสดงความคิดเห็นข้อมูลภาคสนามจากการจดบันทึก หลังจากนั้นนำมาแยกประเภท จัดเป็นระบบหมวดหมู่แล้วจึงนำมาวิเคราะห์ การจัดสวัสดิการชุมชน และแนวทางการพัฒนาด้านการจัดสวัสดิการชุมชน ของกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ บ้านสะพานไม้แก่น จากนั้นก็นำมาวิเคราะห์ข้อมูล จากปรากฏการณ์แล้วจึงหาความสัมพันธ์ของแต่ละกลุ่ม

5. สถานที่ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่บ้านสะพานไม้แก่น ตำบลสะพานไม้แก่น อำเภोजะนะ จังหวัดสงขลา เป็นสถานที่การวิจัย

6. ระยะเวลาในการดำเนินการวิจัย

เริ่มตั้งแต่เดือน สิงหาคม พ.ศ. 2562 – กรกฎาคม พ.ศ. 2563 เพราะการเก็บข้อมูลจะต้องใช้เวลาที่ยาวนานซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับปัจจัยต่างๆที่เกี่ยวกับการเก็บข้อมูล ได้แก่ การเก็บข้อมูลจาก

กลุ่มเป้าหมายที่เป็นการสัมภาษณ์รายบุคคลในช่วงเวลาที่จำกัดของการประกอบอาชีพ การเก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่างในการนัดเวลาสนทนากลุ่มแต่ละกลุ่มในการนัดหมายพร้อมกัน และ การจัดประชุมสามัญประจำปีเพื่อสะท้อนความคิดเห็นของกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์

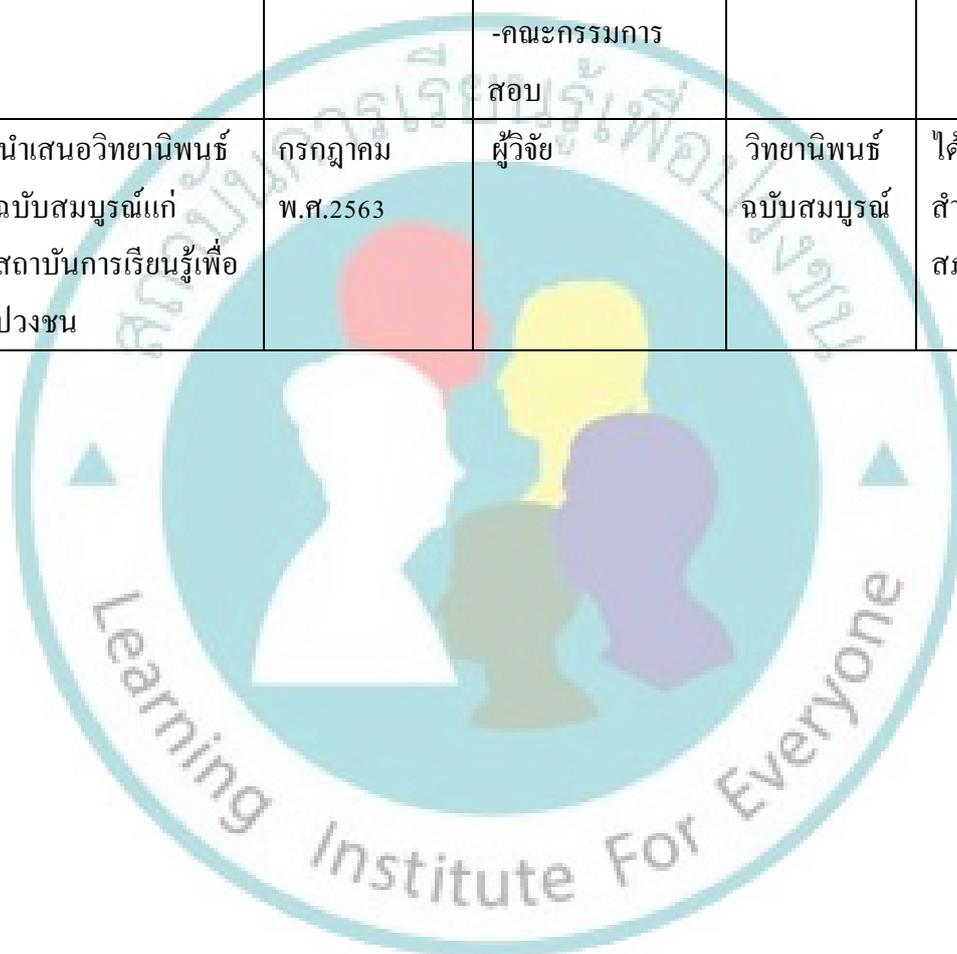
7. ปฏิทินการปฏิบัติงาน

ตารางที่ 3.1 ปฏิทินการปฏิบัติงาน

ที่	รายการกิจกรรม	วัน/เดือน/ปี	ประชากร กลุ่มเป้าหมาย	เครื่องมือวิจัย	ผลที่คาดว่าจะได้รับ
1	ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	สิงหาคม พ.ศ.2562	-	เอกสารตำรา	ได้แนวความคิดในการทำวิจัย
2	นำเสนอแบบขอ อนุมัติชื่อเรื่องและขอ แต่งตั้งอาจารย์ที่ ปรึกษาฯ	กันยายน- ตุลาคม พ.ศ. 2562	-	แบบขอ อนุมัติชื่อเรื่อง ฯTHE1	ได้รับอนุมัติให้ทำ วิทยานิพนธ์
3	เขียนโครงร่าง วิทยานิพนธ์	พฤศจิกายน- มีนาคม พ.ศ. 2562	-	โครงร่าง วิทยานิพนธ์	เขียนโครงร่าง วิทยานิพนธ์ให้สำเร็จ
4	สอบโครงร่าง วิทยานิพนธ์	เมษายน พ.ศ. 2562	ผู้วิจัย/อาจารย์ที่ ปรึกษา/ คณะกรรมการสอบ โครงร่าง	โครงร่าง วิทยานิพนธ์	สอบโครงร่าง วิทยานิพนธ์ผ่าน
5	ลงพื้นที่เก็บรวบรวม ข้อมูลภาคสนาม/ วิเคราะห์และ สังเคราะห์ข้อมูล	มีนาคม- พฤษภาคม พ.ศ.2563	ผู้วิจัยและประชากร กลุ่มตัวอย่าง	-แนว สัมภาษณ์ -แนวสนทนา กลุ่ม -แนวบันทึก การฝึกอบรม	ได้รับความร่วมมือ จากประชากรกลุ่ม ตัวอย่างเป็นอย่างดี

ตารางที่ 3.1 (ต่อ)

ที่	รายการกิจกรรม	วัน/เดือน/ปี	ประชากร กลุ่มเป้าหมาย	เครื่องมือวิจัย	ผลที่คาดว่าจะได้รับ
6	สอบวิทยานิพนธ์	มิถุนายน พ.ศ.2563	-ผู้วิจัย -อาจารย์ที่ปรึกษา -คณะกรรมการ สอบ	วิทยานิพนธ์ 5 บท	สอบวิทยานิพนธ์ผ่าน ไปด้วยดี
7	นำเสนอวิทยานิพนธ์ ฉบับสมบูรณ์แก่ สถาบันการเรียนรู้เพื่อ ปวงชน	กรกฎาคม พ.ศ.2563	ผู้วิจัย	วิทยานิพนธ์ ฉบับสมบูรณ์	ได้รับการอนุมัติ สำเร็จการศึกษาจาก สภาสถาบันฯ

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์เพื่อสวัสดิการชุมชน บ้านสะพานไม้แก่น ตำบลสะพานไม้แก่น อำเภोजะนะ จังหวัดสงขลา การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยโดยใช้ การสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม เป็นเครื่องมือเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key Informant) ซึ่งประกอบด้วย คณะกรรมการบริหารกลุ่ม ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน ที่ปรึกษากลุ่ม สมาชิกกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ บ้านสะพานไม้แก่น เพื่อศึกษาวิเคราะห์ การจัดสวัสดิการชุมชนของกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ และแนวทางการพัฒนาด้านการจัดสวัสดิการชุมชนของกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ บ้านสะพานไม้แก่น ตำบลสะพานไม้แก่น อำเภोजะนะ จังหวัดสงขลา จากการเก็บรวบรวมข้อมูล และนำข้อมูลมาวิเคราะห์ สามารถสรุปผลได้ดังนี้

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้นำมาจัดลำดับและนำเสนอผลการวิจัย กลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์เพื่อสวัสดิการชุมชนบ้านสะพานไม้แก่น ดังนี้

1. ผลจากการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่ม ด้านการจัดสวัสดิการชุมชนของกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ บ้านสะพานไม้แก่น

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลทั้งหมดที่ได้มาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยจำแนกข้อมูลออกเป็นหัวข้อหรือประเด็นเพื่อให้เห็นกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์เพื่อสวัสดิการชุมชนใน ด้านเงินทุนของกลุ่ม ด้านเงินสนับสนุนงบประมาณจากรัฐและเอกชน ด้านการจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนา กลุ่ม ด้านพัฒนาความรู้ ความสามารถของสมาชิกกลุ่ม และด้านบริการสวัสดิการที่เกี่ยวข้องกับการจัดงานศพ ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผลการวิจัยปรากฏดังนี้

1. ด้านเงินทุนของกลุ่ม พบว่า กลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ บ้านสะพานไม้แก่น เริ่มก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ.2499 หากสมาชิกของกลุ่มฌาปนกิจศพเสียชีวิตลง ก็ให้สมาชิกทุกคนไปเสียค่าบำรุงศพ ๗ ๗ ละ 5 บาท ได้เงินบำรุงศพทั้งสิ้นจำนวน 570 บาท ต่อมาก็ได้เพิ่มเงินบำรุงศพ จาก 5 บาทเป็น 8 บาท พร้อมข้าวสาร 1 ลิตร เพราะเห็นว่าการจัดงานศพมีค่าใช้จ่ายมากขึ้นและสิ่งที่จำเป็นมากคือ ข้าวสาร จนกระทั่งเปลี่ยนประฐานคือ ครุุ่ม่วง ทองยอด ได้มีการปรับปรุงเงินบำรุงศพละ 8 บาท เป็นศพละ 15 บาทพร้อม ข้าวสาร 1 ลิตร สมาชิกก็เพิ่มจำนวนขึ้นเรื่อย ๆ และขยายเขตสมาชิกเพิ่มขึ้น ได้ปรับปรุงเงินค่าบำรุงศพจากเดิม 15 บาท เป็น 20 บาท พร้อมข้าวสาร 1 ลิตรได้

ปรับเปลี่ยนการชำระเงินบำรุงศพจาก 20 บาท เป็น 30 บาท พร้อมข้าวสาร 1 ลิตรตามลำดับ และในปี 2559 นายสุรชาติ ดวงแก้ว เป็นประธานได้มีการปรับปรุงค่าบำรุงศพเป็นศพละ 100 บาท ไม่มีข้าวสารเพราะเห็นว่าข้าวสารที่สมาชิคนำมามีลักษณะที่ไม่เหมือนกันทั้งชนิดของข้าวสาร ข้าวสารเก่า ข้าวสารใหม่ ไม่สะดวกต่อการหุง ในปัจจุบันกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์บ้านสะพานไม้แก่นมีสมาชิกทั้งสิ้น จำนวน 1,578 ครัวเรือน มีเงินบำรุงศพให้แก่ครอบครัวของสมาชิกผู้เสียชีวิตทั้งสิ้น ศพๆละ 157,800 บาทและสมาชิกครอบครัวที่เสียชีวิตสามารถเบิกเงินสำรองก่อนจำนวน 30,000 บาทเพื่อเป็นเงินที่ใช้ในช่วงเตรียมงานและจัดงานศพของญาติผู้เสียชีวิต จากการดำเนินงานด้านเงินทุนของกลุ่มจากอดีตจนถึงปัจจุบันพบว่า กลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์มีเงินทุนเฉพาะทุนที่เป็นสิ่งของ ข้าวสาร ที่มาจากการสทบของสมาชิกในยุคที่กลุ่มมีความจำเป็นที่ต้องใช้ปัจจัยด้านอาหาร การกินเป็นสิ่งสำคัญ เมื่อมาถึงยุคปัจจุบันก็ไม่จำเป็น จึงเก็บเฉพาะเงินก็สามารถซื้อได้ทุกอย่างสำหรับการจัดงานศพ ไม่มีการบริจาคเงินสทบจากหน่วยงาน องค์กรอื่น เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ไม่มีการระดมทุนเพิ่มเติมด้วยวิธีการต่างๆ ปัจจุบันเงินทุนของกลุ่มส่วนใหญ่เก็บมาจากสมาชิกกลุ่มเมื่อมีการตายของสมาชิกกลุ่ม ไม่มีทุนจากผลกำไร กลุ่มออมทรัพย์ หรือเงินส่วนอื่นที่เกิดจากการบริหารจัดการกลุ่ม มีเฉพาะเงินทุนภายในชุมชนที่เป็นของสมาชิกเพียงอย่างเดียว

2. ด้านเงินสนับสนุนงบประมาณจากรัฐและเอกชน พบว่าในช่วงปี 2559-2560 ได้ดำเนินการพัฒนาจาก “กลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ ตำบลสะพานไม้แก่น” มาเป็น “สมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์ตำบลสะพานไม้แก่น” แต่ยังไม่ได้รับรองจากสมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์ ในช่วงรอยต่อของการหมดวาระการดำรงตำแหน่งจึงมีการเลือกตั้งคณะกรรมการใหม่ ต่อมาในปี 2560 ได้มีการเลือกประธานคนที่ 5 คือนายสุภักดิ์ แก้วจันทร์ ซึ่งมีสมาชิก และคณะกรรมการ ทั้ง 10 หมู่บ้าน มีการจัดประชุม และได้เปลี่ยนจาก “สมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์ตำบลสะพานไม้แก่น” มาเป็น “กลุ่มสมาชิกศพ(โบราณ) บ้านสะพานไม้แก่น” โดยมีความเห็นว่าไม่สะดวกในการดำเนินงาน ไม่มีความเป็นอิสระ จากการยกเลิกการเป็นสมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์ มีผลทำให้ปัจจุบันกลุ่มไม่มีเงินสนับสนุนที่เป็นงบประมาณทั้งภาครัฐและเอกชน เช่น สมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์ กลุ่มสัจจะ กลุ่มออมทรัพย์ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคอำเภอจะนะในฐานะพื้นที่ชุมชนที่มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่การผลิตไฟฟ้า ฯลฯ

3. ด้านการจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนากลุ่ม พบว่า ด้านการจัดกิจกรรมและการส่งเสริมพัฒนากลุ่มก็มีเฉพาะการดำเนินการในส่วนการประชุมสามัญประจำปีและการประชุมเพื่อคัดเลือกคณะกรรมการบริหารกลุ่มในช่วงเวลาที่คณะกรรมการบริหารกลุ่มหมดวาระและประชุมเพื่อมีการคัดเลือกคณะกรรมการบริหารกลุ่มชุดใหม่ ไม่มีกิจกรรมที่กระตุ้นให้เกิดการรวมกลุ่ม กิจกรรมการ

รวมกลุ่มเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ กิจกรรมพัฒนาไปสู่เป้าหมายที่กลุ่มกำหนดไว้ กิจกรรมการนำเสนอข้อมูลจากการศึกษาวิเคราะห์การดำเนินงานของกลุ่ม เพื่อกระตุ้นให้เกิดการคิดค้นแนวทางแก้ไขปัญหา รวมถึงการสนับสนุนด้านกิจกรรม ด้านความรู้ เทคโนโลยี ที่จำเป็นต่อการดำเนินงานของกลุ่มให้มีความทันสมัยเหมาะสมกับยุคปัจจุบัน

4. ด้านพัฒนาความรู้ ความสามารถของสมาชิกกลุ่ม พบว่า ไม่มีการดำเนินการอย่างเป็นทางการแบบในการพัฒนาความรู้ ความสามารถของสมาชิกกลุ่ม เท่าที่พบเห็นก็มีเฉพาะในส่วน ของการแจ้งข้อมูล ข่าวสารที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นการแจ้งชุมชนในการเข้ามาเป็นสมาชิกกลุ่ม การแจ้งในส่วน ของข้อปฏิบัติในการรับสวัสดิการกลุ่มและการแจ้งการกำหนดเวลาจ่ายค่าสมาชิกสหเมื่อมีสมาชิกในกลุ่มเสียชีวิตผ่านเครื่องกระจายเสียงของหมู่บ้าน ไม่มีการพัฒนาความรู้ให้แก่สมาชิกในด้านต่างๆ เช่น ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนา กลุ่ม การบริหารกลุ่ม การพัฒนาสวัสดิการการตาย และการพัฒนาความสามารถของสมาชิกเพื่อส่งเสริมสนับสนุนกลุ่มให้มีความเข้มแข็ง และด้านการส่งเสริมกลุ่มอาชีพที่เกี่ยวกับการจัดการศพ เช่น การสร้างกลุ่มทำดอกไม้จันทน์ กลุ่มทำรูป กลุ่มทำเครื่องแกง กลุ่มทำพวงหรีด หรือกลุ่มทำของชำร่วย เป็นต้น

5. ด้านบริการสวัสดิการที่เกี่ยวข้องกับการจัดงานศพ พบว่า การให้บริการสวัสดิการที่เกี่ยวข้องกับการจัดงานศพก็มี การบริการในส่วนที่เป็นด้านสถานที่ ได้แก่ ศาลา วัด หรือ ศาลาประจำหมู่บ้าน และภาชนะข้าวของเครื่องใช้ในการจัดเลี้ยงซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่กลุ่มได้ทำการจัดซื้อ ส่วน ด้านโรงศพในช่วงก่อนก็มีให้บริการแต่เมื่อชำรุดก็ไม่มีการซ่อมบำรุงจนกระทั่งใช้การไม่ได้ ในส่วนนี้ปัจจุบันก็ใช้บริการเช่าจากเอกชนซึ่งมีค่าใช้จ่ายสูง ไม่มีการให้บริการด้านอื่นที่เป็นของกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ ไม่ว่าจะเป็น ของใช้ในพิธีงานศพหรือ สิ่งของที่ใช้ในการจัดเลี้ยง

2. ผลจากการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่มด้านแนวทางการพัฒนาการจัดสวัสดิการชุมชนกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ บ้านสะพานไม้แก่น

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลทั้งหมดที่ได้มาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยจำแนกข้อมูลออกเป็นหัวข้อหรือประเด็นเพื่อให้เห็นกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์เพื่อสวัสดิการชุมชนใน ด้านเงินทุนของกลุ่ม ด้านเงินสนับสนุนงบประมาณจากรัฐและเอกชน ด้านการจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนา กลุ่ม ด้านพัฒนาความรู้ ความสามารถของสมาชิกกลุ่ม และด้านบริการสวัสดิการที่เกี่ยวข้องกับการจัดงานศพ ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผลการศึกษาวิจัยปรากฏดังนี้

1. ด้านเงินทุนของกลุ่ม พบว่า ผู้ให้ข้อมูลเห็นว่าควรมีการพัฒนากระบวนเงินทุนของกลุ่มให้มีความมั่นคงเพื่อเป็นสวัสดิการสำหรับครอบครัวของผู้เสียชีวิต นอกจากเงินที่ได้จากการเก็บจากสมาชิกกลุ่มและเงินสำรองไว้ใช้ในระหว่างจัดงานศพ กลุ่มควรมีเงินทุนที่มั่นคงไม่ใช่มีเฉพาะทุนที่

เป็นสิ่งของ ข้าวสาร ที่มาจากการสทบของสมาชิก ควรได้รับการบริจาคสมทบของหน่วยงาน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จัดให้มีการระดมทุนเพิ่มเติมด้วยวิธีการต่างๆเช่น จัดกิจกรรมการหา ทุนสมทบกลุ่มในลักษณะต่างๆ เพราะปัจจุบันเงินทุนส่วนใหญ่เก็บมาจากสมาชิก ไม่มีทุนจากผล กำไร กลุ่มออมทรัพย์ หรือเงินส่วนอื่นที่เกิดจากการบริหารจัดการกลุ่ม มีเฉพาะเงินทุนภายในชุมชน ที่เป็นของสมาชิกเพียงอย่างเดียว เมื่อสมาชิกจัดงานศพแล้วเงินทุนของกลุ่มที่ได้รับซึ่งหักกับ ค่าใช้จ่ายในงานศพ ก็เหลือเพียงเล็กน้อย ไม่มี เงินทุนที่เหลือจากการจัดงาน เงินเหลือเพื่อเป็น ทุนการศึกษาให้กับบุตรหลานครอบครัวผู้เสียชีวิต และนอกจากนี้จากการสัมภาษณ์สมาชิกที่จัด งานศพมาก่อนพบว่า เงินที่ได้จากการเก็บสมาชิกทั้งหมดก็จะเป็นค่าใช้จ่ายในงานทั้งสิ้น

2. ด้านเงินสนับสนุนงบประมาณจากรัฐและเอกชนของกลุ่ม พบว่า ปัจจุบันกลุ่มไม่มีเงิน สนับสนุนที่เป็นงบประมาณทั้งภาครัฐและเอกชน เช่น สมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์ กลุ่มสัจจะ กลุ่ม ออมทรัพย์ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคอำเภอจะนะ ในฐานะพื้นที่ ชุมชนที่มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่การผลิตไฟฟ้าส่วนภูมิภาคอำเภอจะนะ ผู้ให้ข้อมูลเห็นว่าควรมี การจัดประชุมเพื่อให้มีการจดทะเบียนเป็นสมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์ใหม่เพื่อให้สวัสดิการจาก กองทุนฌาปนกิจสงเคราะห์หรือจากหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องเพื่อการสทบ และผู้ให้ข้อมูลอีกส่วน หนึ่งก็เห็นว่าควรคงไว้เหมือนเดิมตามที่เคยบริหารจัดการมาก่อน แต่ให้มีการปรับปรุง พัฒนา วิธีการเพื่อให้กลุ่มได้รับเงินสนับสนุนจากหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน

3. ด้านการจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนากลุ่ม พบว่า ผู้ให้ข้อมูลเห็นว่า ควรมีการจัดกิจกรรม ส่งเสริมพัฒนากลุ่ม เช่น กิจกรรมสร้างความรัก ความสามัคคีในกลุ่ม กิจกรรมศึกษาดูงานกลุ่ม ฌาปนกิจต้นแบบที่ประสบความสำเร็จ กิจกรรมทำบุญอุทิศให้แก่ผู้ตายในรอบปีที่ผ่านมา นอกจากนี้ผู้ให้ข้อมูลยังเห็นว่าควรมีกิจกรรมที่กระตุ้นให้เกิดการรวมกลุ่มเพื่อเกิดความรักของ สมาชิกที่เข้าร่วมกลุ่ม ควรมีการรวมกลุ่มเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อเป็นการทบทวนการ ดำเนินงานกลุ่มอย่างน้อยในช่วงรอบปีที่ผ่านมาจะทำให้เห็นประเด็นกลุ่มที่ต้องพัฒนาในปีต่อไป ควรมีกิจกรรมพัฒนากลุ่มสู่เป้าหมายที่กลุ่มกำหนดไว้ เพื่อการนำเสนอข้อมูลจากการศึกษาวิเคราะห์ กระตุ้นให้เกิดการคิดค้นแนวทางแก้ไขปัญหา รวมถึงการสนับสนุนด้านกิจกรรมด้านความรู้ เทคโนโลยีที่จำเป็นต่อการทำงานกลุ่ม ประเด็นที่กลุ่มนำเสนอให้ใช้การโอนเงินแทนการที่จะต้อง เดินทางมาจ่ายที่หน้างานประหยัดเวลาไม่ต้องเดินทาง

4. ด้านพัฒนาความรู้ ความสามารถของสมาชิกกลุ่ม พบว่า ผู้ให้ข้อมูลเห็นว่า ควรมีการ พัฒนาความรู้ ความสามารถของสมาชิกในกลุ่ม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การพัฒนาความรู้ ความสามารถ ที่มีความเกี่ยวข้องกับสิ่งจำเป็นที่ต้องใช้ในการจัดงานศพเพื่อลดการพึ่งพาจากภายนอกที่มีราคาแพง เช่น การผลิตของชำร่วยแจกในงานศพ การทำดอกไม้จันทน์ รวมถึงการพัฒนาสมาชิกให้มีการ

รวมกลุ่มเพื่อให้บริการแก่สมาชิกในกลุ่ม เช่น กลุ่มทำเครื่องแกง กลุ่มโลงเย็น กลุ่มจัดดอกไม้หน้าศพ กลุ่มทำพวงหรีด กลุ่มพืชผักสวนครัว กลุ่มเลี้ยงสัตว์ นอกจากนี้ผู้ให้ข้อมูลเห็นควรมีการพัฒนาความรู้ให้แก่สมาชิกในด้าน ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนากลุ่ม การบริหารกลุ่ม การพัฒนาสวัสดิการ การตาย และการพัฒนาความสามารถของสมาชิกเพื่อส่งเสริมสนับสนุนกลุ่มให้มีความเข้มแข็ง

5. ด้านบริการสวัสดิการที่เกี่ยวข้องกับการจัดงานศพ พบว่า ผู้ให้ข้อมูลเห็นว่า กลุ่มองค์กรสมาชิกศพเอง ควรเป็นศูนย์กลางในการให้บริการสวัสดิการที่เกี่ยวข้องกับการจัดพิธีงานศพ โลงเย็น ฐูปเทียน ดอกไม้หน้าศพ พวงหรีด ดอกไม้จันทน์ และที่เกี่ยวข้องกับการจัดเลี้ยงในงานศพ เช่น ข้าวสาร น้ำดื่ม เครื่องดื่ม เครื่องแกง เครื่องครัว เป็นต้น ที่มีบริการเป็นร้านค้าของกลุ่มฌาปนกิจศพเองเพื่อเป็นสวัสดิการให้แก่สมาชิกในราคาถูก เป็นราคาสมาชิกในเชิงสวัสดิการ เป็นการประหยัดต้นทุนในการจัดการศพ ผู้ให้ข้อมูลจะมองอีกว่า ค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่เป็นค่าใช้จ่ายที่เอกชนเข้ามาดำเนินงานเองแทบทุกส่วนทั้งในส่วนพิธีศพเช่น การจัดดอกไม้หน้าศพ สิ่งของอุปกรณ์ที่ใช้หน้าหีบศพ โลงศพ โลงเย็น การประดับตกแต่งหน้าโลงศพ และในส่วนการจัดเลี้ยงในงานศพ ไม่ว่าจะเป็น น้ำดื่ม น้ำใช้ เนื้อสัตว์ เนื้อปลา เครื่องแกง ข้าวสาร แก้วหูหุ้มต้ม ฯลฯ

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง กลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์เพื่อสวัสดิการชุมชน: กรณีศึกษาบ้านสะพานไม้แก่น ตำบลสะพานไม้แก่น อำเภोजะนะ จังหวัดสงขลา โดยกำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังนี้ เพื่อศึกษาการจัดสวัสดิการชุมชนและค้นหาแนวทางพัฒนาการจัดสวัสดิการชุมชน ของกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ บ้านสะพานไม้แก่น ตำบลสะพานไม้แก่น อำเภोजะนะ จังหวัดสงขลา

ผู้วิจัยเลือกใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล คือ การสนทนากลุ่มแบบสัมภาษณ์ และการศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้องประเด็นที่ต้องการศึกษา รวมถึงเอกสารเกี่ยวกับการดำเนินงานกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์บ้านสะพานไม้แก่น ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้ นำมาตรวจสอบ ความครบถ้วน ความสมบูรณ์ ความถูกต้อง และวิเคราะห์ข้อมูลแยกเป็นส่วนๆ ตามประเด็นของการศึกษา ผลการศึกษาสามารถสรุปได้ดังนี้

สรุปผลการวิจัย

1. ผลด้านการจัดสวัสดิการชุมชนของกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลทั้งหมดที่ได้มาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยจำแนกข้อมูลออกเป็นหัวข้อหรือประเด็นเพื่อให้เห็นกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์เพื่อสวัสดิการชุมชนในด้านเงินทุนของกลุ่ม ด้านเงินสนับสนุนงบประมาณจากรัฐและเอกชน ด้านการจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาชุมชน ด้านพัฒนาความรู้ ความสามารถของสมาชิกกลุ่ม และด้านบริการสวัสดิการที่เกี่ยวข้องกับการจัดงานศพ ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผลการวิจัยปรากฏดังนี้

1. ด้านเงินทุนของกลุ่ม พบว่า กลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ บ้านสะพานไม้แก่น เริ่มก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ.2499 ถ้าหากสมาชิกของกลุ่มฌาปนกิจศพเสียชีวิตลง ก็ให้สมาชิกทุกคนไปเสียค่าบำรุงศพ ๗ ละ 5 บาทได้เงินสมาชิกบำรุงศพ 570 บาท ต่อมาก็ได้เพิ่มเงินบำรุงศพ จาก 5 บาทเป็น 8 บาท พร้อมข้าวสาร 1 ลิตรเพราะเห็นว่าจัดงานศพมีค่าใช้จ่ายมากขึ้นและสิ่งที่เป็นมากคือข้าวสาร จนกระทั่งเปลี่ยนประธานคือ ครัวม่วง ทองยอด ได้มีการปรับปรุงเงินบำรุงศพละ 8 บาท เป็นศพละ 15 บาทพร้อม ข้าวสาร 1 ลิตร สมาชิกก็เพิ่มจำนวนขึ้นเรื่อย ๆ และขยายเขตสมาชิกเพิ่มขึ้น ได้ปรับปรุง

เงินค่าบำรุงศพจากเดิม 15 บาท เป็น 20 บาท พร้อมข้าวสาร 1 ลิตร ได้ปรับเปลี่ยนการชำระเงินบำรุงศพจาก 20 บาท เป็น 30 บาท พร้อมข้าวสาร 1 ลิตรตามลำดับ และในปี 2559 นายสุรชาติ ดวงแก้ว เป็นประธานได้มีการปรับปรุงค่าบำรุงศพเป็นศพละ 100 บาทปัจจุบันมีสมาชิกรวม 1,578 ครั้วเรือนเงินบำรุงทั้งสิ้นศพๆละ 157,800 บาทและสมาชิกครอบครัวที่เสียชีวิตเบิกเงินสำรองก่อนจำนวน 30,000 บาทเพื่อเป็นเงินที่ใช้ในช่วงเตรียมงานและจัดงานศพของของญาติผู้เสียชีวิต

2. ด้านเงินสนับสนุนงบประมาณจากรัฐและเอกชน พบว่าในช่วงปี 2559-2560 ได้ดำเนินการพัฒนาจาก “กลุ่มฌาปนกิจศพ ตำบลสะพานไม้แก่น” มาเป็น “สมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์ตำบลสะพานไม้แก่น” ในช่วงนี้มีครอบครัวผู้เสียชีวิตจะได้เงินสนับสนุนจากรัฐต่อมาในปี 2560 ได้มีการเลือกประธานคนที่ 5 คือนายสุภักดิ์ แก้วจันทร์ ซึ่งมีสมาชิก และคณะกรรมการ ทั้ง 9 หมู่บ้าน และได้เปลี่ยนจาก “สมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์ตำบลสะพานไม้แก่น” มาเป็น “กลุ่มสมาชิกศพ(โบราณ) บ้านสะพานไม้แก่น” ที่ได้ยกเลิกการเป็นสมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์

3. ด้านการจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนา กลุ่ม พบว่า ด้านการจัดกิจกรรมและการส่งเสริมพัฒนา กลุ่มก็มีเฉพาะการดำเนินการในส่วนการการประชุมสามัญประจำปีและการประชุมในช่วงเวลาที่คณะกรรมการบริหารกลุ่มหมดวาระและประชุมเพื่อมีการเลือกคณะกรรมการบริหารกลุ่มใหม่

4. ด้านพัฒนาความรู้ ความสามารถของสมาชิกกลุ่ม พบว่า ไม่มีการดำเนินการอย่างเป็นทางการเท่าที่พบเห็นก็มีในส่วน ของการแจ้งข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการแจ้งสมาชิกในครอบครัวในการเข้าเป็นสมาชิกกลุ่ม การแจ้งในส่วนของข้อปฏิบัติในการรับสวัสดิการกลุ่มและการแจ้งการกำหนดจ่ายค่าสมาชิกศพเมื่อมีสมาชิกในกลุ่มเสียชีวิตผ่านเครื่องกระจายเสียงของหมู่บ้าน

5. ด้านบริการสวัสดิการที่เกี่ยวข้องกับการจัดงานศพ พบว่า การให้บริการสวัสดิการที่เกี่ยวข้องกับการจัดงานศพก็มี การบริการด้านภษณะในการจัดเลี้ยงที่เป็นส่วนหนึ่งที่กลุ่มได้ทำการจัดซื้อ ด้านโรงศพในช่วงก่อนก็มีให้บริการแต่เมื่อชำรุดก็ไม่มีทำการซ่อมบำรุงก็ใช้การไม่ได้ นอกจากนั้นสวัสดิการอื่นๆ ก็จะเป็นสิ่งที่วัดและศาลาประจำหมู่บ้านมีให้บริการเพื่อความสะดวกของกลุ่ม เมื่อมีการตั้งศพของสมาชิก

2. ผลด้านแนวทางการพัฒนาด้านสวัสดิการชุมชนกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยจำแนกข้อมูลออกเป็นหัวข้อหรือประเด็นเพื่อให้เห็นกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์เพื่อการจัดสวัสดิการชุมชนในด้านเงินทุนของกลุ่ม ด้านเงินสนับสนุนงบประมาณจากรัฐและเอกชน ด้านการจัดกิจกรรมส่งเสริม

พัฒนา กลุ่ม ด้านพัฒนาความรู้ ความสามารถของสมาชิกกลุ่ม และด้านบริการสวัสดิการที่เกี่ยวข้องกับการจัดงานศพ ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผลการวิจัยปรากฏดังนี้

1. ด้านเงินทุนของกลุ่ม กลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ พบว่า ผู้ให้ข้อมูลเห็นว่าควรมีการพัฒนา ระบบเงินทุนของกลุ่มให้มีความมั่นคงเพื่อเป็นสวัสดิการสำหรับครอบครัวของผู้เสียชีวิตนอกจากเงินที่ได้เงินที่เก็บจากสมาชิกกลุ่มและเงินสำรองไว้ใช้ในระหว่างจัดงานศพ เช่น เงินสบทบของกลุ่มเอง เงินทุนที่เหลือจากการจัดงาน เงินเหลือเพื่อเป็นทุนการศึกษา จากการสัมภาษณ์สมาชิกที่จัดงานศพ มาก่อนพบว่า เงินที่ได้จากการเก็บสมาชิกทั้งหมดเมื่อหักค่าใช้จ่ายในงานก็เหลือเงินเพียงไม่เกิน 2 หมื่นถึง 3 สามหมื่นบาทเท่านั้น

2. ด้านเงินสนับสนุนงบประมาณจากรัฐและเอกชน พบว่า ในด้านเงินสนับสนุน งบประมาณจากรัฐและเอกชนไม่มีการสนับสนุน ผู้ให้ข้อมูลเห็นว่าควรมีการจัดประชุมเพื่อให้มีการจดทะเบียนเป็นสมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์ใหม่เพื่อ ได้สวัสดิการจากกองทุนฌาปนกิจ สงเคราะห์หรือจากหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องเพื่อการสบทบทุน เช่น โรงไฟฟ้า จะนะ และผู้ให้ข้อมูล อีกส่วนหนึ่งก็เห็นว่าควรคงไว้เหมือนเดิมตามที่เคยบริหารจัดการมาก่อน

3. ด้านการจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนา กลุ่ม พบว่า ผู้ให้ข้อมูลเห็นว่า ควรมีการจัดกิจกรรม ส่งเสริมพัฒนา กลุ่ม เช่น กิจกรรมสร้างความรัก ความสามัคคีในกลุ่ม กิจกรรมศึกษาดูงานกลุ่ม ฌาปนกิจต้นแบบที่ประสบความสำเร็จ กิจทำบุญอุทิศให้แก่ผู้ตายในรอบปีที่ผ่านมา

4. ด้านพัฒนาความรู้ ความสามารถของสมาชิกกลุ่ม พบว่า ผู้ให้ข้อมูลเห็นว่า ควรมีการพัฒนา ความรู้ ความสามารถของสมาชิกในกลุ่ม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การพัฒนาความรู้ ความสามารถที่มีความเกี่ยวข้องกับสิ่งจำเป็นที่ต้องใช้ในการจัดงานศพเพื่อลดการพึ่งพาจากภายนอกที่มีราคาแพง เช่น การผลิตของแฉกในงานศพ การทำดอกไม้จันทน์ รวมถึงการพัฒนาสมาชิกให้มีการรวมกลุ่ม เพื่อให้บริหารแก่สมาชิกในกลุ่ม เช่น กลุ่มการทำเครื่องแฉก กลุ่ม โลงเย็น จัดจัดดอกไม้ในงานศพ กลุ่ม พิษผักสวนครัว กลุ่มเลี้ยงสัตว์

5. ด้านบริการสวัสดิการที่เกี่ยวข้องกับการจัดงานศพ พบว่า ผู้ให้ข้อมูลเห็นว่า ควรกลุ่ม องค์กรสมาชิกศพเองควรเป็นศูนย์กลางในการให้บริการสวัสดิการที่เกี่ยวข้องกับการจัดพิธีงานศพ โลง เย็น ฐูปเทียน ดอกไม้หน้าศพ พวงหรีด ดอกไม้จันทน์ และที่เกี่ยวข้องกับการจัดเลี้ยงในงานศพ เช่น ข้าวสาร น้ำดื่ม เครื่องดื่ม เครื่องแฉก เครื่องครัว ที่มีบริการเป็นร้านค้าของกลุ่มฌาปนกิจศพเอง เพื่อเป็นสวัสดิการให้แก่สมาชิกในราคาถูกลง

อภิปรายผลการวิจัย

เมื่อพิจารณาถึงการจัดตั้งกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์เพื่อสวัสดิการชุมชน บ้านสะพานไม้แก่น อำเภोजะนะ จังหวัดสงขลา ผลจากการศึกษา พบว่า ก่อตั้งขึ้นโดยการรวมตัวของ ผู้นำชุมชน ภูมิปัญญาชาวบ้าน สมาชิกในชุมชนที่ร่วมกันคิดวางแผนการจัดสวัสดิการงานศพ และบริหารจัดการกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ เพื่อสงเคราะห์ซึ่งกันและกันในการจัดงานศพ และสงเคราะห์ครอบครัวผู้เสียชีวิตที่เป็นสมาชิก และมีได้ประสงค์หากำไรหรือรายได้เพื่อแบ่งปันกัน เป็นการช่วยเหลือเกื้อกูลต่อกันในสังคม เพื่อบรรลุนิติประสงค์ของการจัดตั้งฌาปนกิจสงเคราะห์

ผลการศึกษาทำให้ทราบว่า บริบทชุมชนเป็นปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดการจัดตั้งกลุ่มในชุมชน อันสืบเนื่องจากคนในชุมชนมีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน มีวิถีการเป็นอยู่ ประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ ภูมิปัญญาสังคม และความเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน กลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ บ้านสะพานไม้แก่น เป็นกลุ่มที่บุคคลหลายคนตกลงเข้าร่วมกันเพื่อสงเคราะห์ซึ่งกันและกันในการจัดการศพ และสงเคราะห์ครอบครัวผู้เสียชีวิตที่เป็นสมาชิก และมีได้ประสงค์หากำไรหรือรายได้เพื่อแบ่งปันกัน เป็นการช่วยเหลือเกื้อกูลต่อกันในสังคม เป็นคุณลักษณะของสังคมไทยมาตั้งแต่อดีต กลุ่มครอบครัวที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในท้องถิ่นเดียวกัน มีวัฒนธรรมและกิจกรรมบางประการร่วมกันเพื่อสนองความต้องการของสมาชิกและเพื่อแก้ปัญหาการดำเนินชีวิตประจำวันร่วมกันเมื่อมีการตายเกิดขึ้นจะมีการจัดการศพด้วยการช่วยเหลือกันในหมู่เครือญาติและชุมชน ซึ่งการตายนั้นนำมาซึ่งความสูญเสียทั้งชีวิตและทรัพย์สินยิ่งหากคนตายเป็นเสาหลักของครอบครัวจะมีผลกระทบต่อสมาชิกในครอบครัวอย่างมาก จึงมีการจัดตั้งกลุ่มขึ้นมาเพื่อช่วยบรรเทาผลกระทบอันเกิดจากการเสียชีวิตนั้นในรูปแบบของ สวัสดิการเสียชีวิต ซึ่งเป็นกิจกรรมเพื่อสวัสดิการชุมชน

การจัดสวัสดิการชุมชนของกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์บ้านสะพานไม้แก่น

จากการศึกษาเกี่ยวกับ การจัดสวัสดิการของกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์บ้านสะพานไม้แก่น พบว่า กลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์บ้านสะพานไม้แก่น ได้จัดตั้งขึ้นด้วยอุดมการณ์ความคิดในการจัดสวัสดิการชุมชน โดยมีการจัดตั้งเงินทุนกลุ่ม มีการสนับสนุนเงินกลุ่ม มีการพัฒนาความรู้ความสามารถให้แก่สมาชิก และจัดสวัสดิการให้แก่สมาชิกที่มีบุคคลในครอบครัวเสียชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับ (ระพีพรรณ คำหอม, 2550, หน้า4-5) ที่ต้องแสวงหาแนวทางที่เหมาะสมตามบริบทของแต่ละประเทศที่เอื้ออำนวยให้เกิดสวัสดิการขึ้น แต่อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาแนวคิดทฤษฎีโครงสร้างทางสังคม (สนธยา พลศรี, 2542, หน้า191) เชื่อว่า ในอดีตที่ชุมชนยังไม่มี ความซับซ้อน แต่มีการพึ่งพาอาศัย การช่วยเหลือเกื้อกูล และเอื้ออาทรต่อกัน ซึ่งถือเป็นรูปแบบสวัสดิการพื้นบ้านที่ยึดโยงการเป็นชุมชนให้สมาชิกอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุขได้

แนวทางการพัฒนาสวัสดิการชุมชนของกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์บ้านสะพานไม้แก่น

จากการศึกษาเกี่ยวกับ แนวทางการพัฒนาด้านสวัสดิการชุมชนกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์บ้านสะพานไม้แก่น พบว่า แนวทางการพัฒนาด้านสวัสดิการชุมชนของกลุ่ม จะเป็นแนวทางในการยกระดับคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น เกิดการพึ่งตนเองอย่างยั่งยืนและสร้างความเข้มแข็งให้กับภาคประชาชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย จินตนา กาศมณี (2557) ได้ศึกษา “การจัดสวัสดิการชุมชนโดยภาคประชาชนในกรุงเทพมหานคร : กรณีศึกษาเครือข่ายกองทุนสวัสดิการชุมชน เขตคันนายาว” ผลการศึกษาพบว่า ความสำเร็จในการจัดสวัสดิการชุมชนโดยภาคประชาชนในกรุงเทพมหานคร : กรณีศึกษาเครือข่ายกองทุนสวัสดิการชุมชน เขตคันนายาว คือ การยกระดับคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น เกิดการพึ่งตนเองอย่างยั่งยืนและสร้างความเข้มแข็งให้กับภาคประชาชน ดังนั้น ทุกชุมชนในเครือข่ายจึงตระหนักถึงความสำคัญในเรื่องการร่วมมือร่วมใจสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน การสร้างสวัสดิการชุมชนเพื่อก่อให้เกิด การช่วยเหลือเกื้อกูล พึ่งพากันของคนในชุมชน และการป้องกันชุมชนจากภัยภายนอกที่เป็นผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงในทุก ๆ ด้าน นำไปสู่ความเข้มแข็งให้คนในชุมชน ลักษณะสำคัญที่นำมาสู่ความสำเร็จในการจัดสวัสดิการชุมชนของเครือข่ายกองทุนสวัสดิการชุมชน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการวิจัย ดังนี้

1. การจัดสวัสดิการของกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์บ้านสะพานไม้แก่น

การจัดสวัสดิการของกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์บ้านสะพานไม้แก่น ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1.1 หาแนวทางในการเพิ่มสวัสดิการให้แก่สมาชิกในด้านการให้บริการสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการจัดงานศพทั้งในส่วนพิธีศพและการจัดเลี้ยงในงานศพ นอกจากเงินทุนของกลุ่มซึ่งเป็นเงินที่ได้จากการเก็บจากสมาชิกเมื่อเกิดสมาชิกในกลุ่มเสียชีวิตเพียงอย่างเดียว

1.2 มีการจดทะเบียนเป็นสมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์เพื่อได้รับงบประมาณสนับสนุน งบประมาณจากรัฐและเอกชน ตามสิทธิกฎหมายของการก่อตั้งกลุ่ม

1.3 ส่งเสริมกิจกรรมกลุ่มในด้านการพัฒนา ความรู้ ความสามารถของสมาชิก ควรมีการให้บริการสวัสดิการอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการจัดงานศพ เพื่อประหยัดค่าใช้จ่ายในการจัดงานศพ

2. ศึกษาแนวทางการพัฒนาสวัสดิการชุมชนของกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์บ้านสะพานไม้แก่น

แนวทางการพัฒนาด้านสวัสดิการชุมชนของกลุ่มฌาปนกิจ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

2.1 พัฒนาระบบเงินทุนของกลุ่มให้มีความมั่นคงเพื่อเป็นสวัสดิการสำหรับครอบครัวของผู้เสียชีวิต ทั้งที่เป็นเงินที่เหลือจากการจัดงานศพและเป็นเงินเหลือเพื่อการศึกษาบุตร

2.2 พัฒนากลุ่มที่เป็นไปเพื่อการส่งเสริมอาชีพที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่จำเป็นในการจัดงานศพ เช่นกลุ่มทำดอกไม้จันทน์ กลุ่มจัดดอกไม้หน้าศพ เพื่อลดค่าใช้จ่ายและเพิ่มรายได้

2.3 มีกิจกรรมการดำเนินงานกลุ่มให้หลากหลายครอบคลุมทุกกิจกรรมของการจัดงานศพ เช่น โลง ดอกไม้หน้าโลงศพ ของชำร่วยและอื่นๆ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนากลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์แบบบูรณาการ
2. ควรศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการจัดสวัสดิการกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์
3. ควรศึกษาวิจัยเรื่อง บทเรียนความสำเร็จจากการพัฒนากลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์แบบยั่งยืน

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

หนังสือทั่วไป

- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2548). **ทิศทางและรูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมของประเทศไทย**. กรุงเทพฯ: เทพเพ็ญวานิชย์.
- โกวิท พวงงาม. (2553). **การจัดการตนเองของชุมชนและท้องถิ่น**. กรุงเทพฯ: บพิธการพิมพ์.
- กิติพัฒน์ นนทปัทมดล. (2544). **นโยบายสังคมและสวัสดิการสังคม**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- _____. (2551). **กองทุนหมู่บ้านสวัสดิการชุมชน**. กรุงเทพฯ: เจริญวิทย์การพิมพ์.
- กาญจนา แก้วเทพ. (2540). **องค์กรชุมชน กลไกเพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาสังคม**. ขอนแก่น: สถาบันวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- _____. (2551). **กองทุนหมู่บ้านสวัสดิการชุมชน**. กรุงเทพฯ: เจริญวิทย์การพิมพ์.
- _____. (2554). **กระบวนการพัฒนายั่งยืน**. กรุงเทพฯ: เจริญวิทย์การพิมพ์.
- ชาติติยา กรรณสูต. (2540). “สวัสดิการสังคมกับสตรีไทย” ใน **สวัสดิการสังคมทางแก๊วกฤตสังคมไทย**. กรุงเทพฯ: บริษัท ฟาอภัย จำกัด.
- คณะกรรมการส่งเสริมสวัสดิการสังคมแห่งชาติ. (2540). **แผนงานสวัสดิการสังคมและสังคมสังคมสงเคราะห์แห่งชาติ ฉบับที่ 3 (2540-2544)**. กรุงเทพฯ: ศักดิ์โสภการพิมพ์.
- คณะกรรมการองค์กรการเงินและสวัสดิการชุมชนภาคใต้. (2558). **การพัฒนาระบบสวัสดิการชุมชน**. กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน(องค์การมหาชน).
- จันทนา เจริญวิริยะภาพ และคณะ. (2546). **เครือข่ายกองทุนหมุนเวียนชาวบ้านสงขลาบูรณาการใช้เงินเป็นเครื่องมือสร้างสวัสดิการชุมชน**. กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน).
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. (2544). **แนวคิดเศรษฐกิจชุมชน : ข้อเสนอทางทฤษฎีในบริบทต่างสังคม**. กรุงเทพฯ: บริษัทอัมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด.
- _____. (2548). **แนวคิด แนวปฏิบัติ ประสบการณ์ กองทุนหมู่บ้านและสวัสดิการชุมชน**. กรุงเทพฯ: เจริญวิทย์การพิมพ์.
- กิม ภคเมธาวิ. (2552). **ยุทธศาสตร์การพัฒนาสังคมและการจัดสวัสดิการสังคมเชิงพื้นที่**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

- มาโนช มาละการ. (2551). **กระบวนการดำเนินงานสวัสดิการชุมชน** : การสังเคราะห์งานวิจัยและวิเคราะห์เนื้อหา ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ยุพา วงศ์ไชย และคณะ. (2529). **ระบบสวัสดิการสังคมในประเทศไทย** : ข้อเสนอแนะต่อสภาสตรีแห่งชาติฯ. กรุงเทพฯ: คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- _____. (2550). **รายงานการศึกษาขั้นต้นโครงการสังเคราะห์องค์ความรู้การพัฒนารูปแบบการบูรณาการเครือข่ายกองทุนสวัสดิการชุมชน ระดับอำเภอ 12 พื้นที่**. กรุงเทพฯ: กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
- วันทนีษ์ วาสกะ.(2539). **สวัสดิการสังคมและสังคมสงเคราะห์**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วรวุฒิ โรมรัตน์พันธ์. (2548). **ทุนทางสังคม**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการเสริมสร้างสุขภาพ.
- วันทนีษ์ วาลิกะสิน, สุรางค์รัตน์ วศินารมณ, และกิติพัฒน์ นนทปัทมะกุล. (2541). **ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสวัสดิการและสังคมสงเคราะห์**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- _____. (2540) **“วิกฤตสังคมไทยและทางรอด” ใน สวัสดิการสังคมทางแก้วิกฤตสังคมไทย**. หน้า 1-4. จาตุรงค์ บุญยรัตนสุนทร.กรุงเทพฯมหานคร : บริษัทฟ้าอภัย จำกัด.
- ศรีสว่าง พัววงศ์แพทย. (2538). **ศรีสังคม : แนวคิด หลักการ วิธีการ งานพัฒนา และสวัสดิการสังคม**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- ศูนย์ส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน.(2541). **6 เดือนยุทธศาสตร์เศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อสาการศึกษาดินแดน.
- ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร. (2548). **ภูมิปัญญากับการสร้างพลังชุมชน**. กรุงเทพฯ. ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน). (2558). **คู่มือการดำเนินงานกองทุนสวัสดิการชุมชน**. กรุงเทพฯ: กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน(องค์การมหาชน). (2554).**รายงานประจำปี**. กรุงเทพฯ. กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2542). **การพัฒนาชุมชน**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- เสรี พงศ์พิศ. (2544). **แนวคิด แนวปฏิบัติ ประสบการณ์ กองทุนหมู่บ้านและสวัสดิการชุมชน**. กรุงเทพฯ: ภูมิปัญญาไทย.

- สุภางค์ จันทวานิช. (2553). **วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ**. พิมพ์ครั้งที่ 18. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุขุมวิทย์ ไสยโสภณ. (2551). **หลักรัฐประศาสนศาสตร์**. ขอนแก่น : ห้างหุ้นส่วนจำกัด ขอนแก่นการพิมพ์
- สุวัฒน์ คงแป้น. (2545). **วิธีแห่งทำกลุ่มลัจจะสะสมทรัพย์เพื่อพัฒนาคุณธรรมครบวงจรชีวิต ตามแนวทางของพระสุบัน ปณฺโฑ**. กรุงเทพฯ: รามทรศน์.
- สำนักงานมาตรฐานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2549). **กระบวนการสร้างเครือข่ายงานพัฒนาและสวัสดิการสังคมในชุมชน**. กรุงเทพฯ: สำนักงานมาตรฐานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- สังคีต พิริยะรังสรรค์. (2541). **“เศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองฉบับมหาดไทย” ในเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง : แนวความคิดและยุทธศาสตร์**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ทรงสิทธิ์วรรณ.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2542). **การพัฒนาชุมชน**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- สนธยา พลศรี. (2542). **ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- สำนักงานกองทุนพัฒนาชุมชน กรมพัฒนาชุมชน. (2522). **คู่มือการบริหารกองทุน**. กรุงเทพฯ: สำนักงาน.
- สนธยา พลศรี. (2556). **เครือข่ายการเรียนรู้ในงานพัฒนาชุมชน**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ. โอเดียนสโตร์.
- สมพันธ์ เตชะอธิก และคณะ. (2540). **การพัฒนาความเข้มแข็งขององค์กรชาวบ้าน**. กรุงเทพฯ. เจริญวิทย์การพิมพ์.
- อรทัย อาจอ่ำ. (2539). **ชุมชนแข่งกี : วิธีชีวิตและขบวนการพัฒนาสู่การพึ่งตนเอง**. สถาบันวิจัยประชากรและสังคม. มหาวิทยาลัยมหิดล.
- อานันท์ กาญจนพันธุ์. (2544). **วิธีคิดเชิงซ้อนในการวิจัยชุมชน : พลวัตและศักยภาพของชุมชนในการพัฒนา**. กรุงเทพฯ: สำนักกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว.).
- Chris Baker. (2007). **Sufficiency Economy and Human Development**. Thailand Human Development Report.
- Frank Robert. (2006). **Micro Economics and Behavior**. New York: McGraw-Hill Irwin.
- Friedman Benjamin. (2005). **The Moral Consequences of Economic Growth**.
- Maslow.A.H. (1970). **Motivation and Personality**.(2 ed).New York.Harper & How.

วิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์/การศึกษาค้นคว้าอิสระ

กลุ่มออมทรัพย์ตำบลคลองเปื้ะ. (2538). แนวทางการดำเนินงานที่นำกลุ่มไปสู่ความสำเร็จ
จิตติ มงคลชัยอรัญญา. (ม.ป.ป.). การกระตุ้นให้เกิดกลุ่มใหม่และการวิเคราะห์กลุ่มเดิม.

เอกสารอัดสำเนา.

เจษฎา ยอดเพชร. แนวทางการบริหารจัดการกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลหนองแวง
อำเภอพระยืน จังหวัดขอนแก่น.วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีที่ 3
ประจำเดือนมกราคม – มิถุนายน 2559. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

จรรยาลักษณ์ เกตุปมา.(2551). แนวทางการพัฒนารูปแบบการบูรณาการเครือข่ายกองทุนสวัสดิการ
ชุมชน. รายงานการศึกษาอิสระปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการ
ปกครองท้องถิ่น วิทยาลัยปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

เจษฎา ชะ โภทฺธิ. (2555). แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานการจัดสวัสดิการชุมชนในตำบลกาบิน
อำเภอภูซำปูน จังหวัดอุบลราชธานี. รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการ
บริหารการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.

ชนินทร์ วสินนท์. (2549). การจัดสวัสดิการชุมชนของเครือข่ายอินแปง : กลไกกระบวนการจัดการ
ตนเอง. วิทยานิพนธ์สังเคราะห์ศาสตร์ดุฎฐิบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารสังคม.

คณะสังคมสงเคราะห์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.กรุงเทพฯ.

จิตติกร โพธิสาร. (2558). วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต.กระบวนการประชาสังคมที่
ส่งผลต่อประสิทธิผลในโครงการสวัสดิการชุมชน ตามแผนพัฒนาสามปีขององค์การ
บริหารส่วนตำบลขนาดเล็กในจังหวัดภูเก็ต พังงา กระบี่ ปีที่ 11 เล่มที่ 1 (ม.ค.-มิ.ย.2558)

ธงชัย ภูวนาถวิจิตร. บทความ. แนวคิดสวัสดิการชุมชนบนฐานทรัพยากรชุมชน : ทางเลือกเพื่อ
การพึ่งตนเองของชุมชนอย่างยั่งยืน.แหล่งที่มา MFU Connexion ปีที่ 4 ฉบับ 2 (ก.ค.-ธ.ค.
2558)

ชนายุส ชนธิติ. (2553).โครงการวิจัยความพร้อมและการพัฒนาความพร้อมในการดำเนินงานด้าน
สวัสดิการสังคมสำหรับคนพิการขององค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดนครปฐม.
กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว).

ธิดารัตน์ คิมกระโทก. (2551). กระบวนการขับเคลื่อนสวัสดิการชุมชน : ศึกษากรณี ตำบล
สมานฉันท์ อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนา
สังคม) คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

นันทิยา หุตานุวัตรและณรงค์ หุตานุวัตร. (2546). การพัฒนาองค์กรชุมชน. อุบลราชธานี
คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.

ปัญญา เลิศไกร.(2550). แนวคิดและรูปแบบการจัดสวัสดิการชุมชนที่ประสบความสำเร็จ.

ภาคนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต.มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.กรุงเทพฯ.

บทความ การเรียนรู้กระบวนการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชนแรงงานนอกระบบ

: กรณีศึกษา พื้นที่บูรณาการนำร่องคำทาเหนือ.วารสารวิชาการสาธารณสุข ปีที่ 20

ฉบับที่ 5 (ก.ย.-ต.ค.2554)

บำเพ็ญ พงศ์เพชรดิถ. (2559). บทความวารสาร.การพัฒนา รูปแบบการบริหารจัดการกองทุน

สวัสดิการจังหวัดราชบุรี. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา ปีที่ 11ฉบับที่ 1 (ม.ค.-มิ.ย.2559)

ปฎิกรณ์ โคลลือชา. (2552). การเสริมสร้างการดำเนินงานของกองทุนสวัสดิการชุมชน เทศบาล

ตำบลบัวขาว อำเภอภูผินรายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์. รายงานการศึกษานิพนธ์ปริญญารัฐ

ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น.วิทยาลัยปกครองท้องถิ่น :

มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

พีระ เนตรวิระ. (2552). วิธีการและแนวทางการแก้ไขปัญหาการจัดการสวัสดิการชุมชนของ

กองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลน้ำเกี๋ยน กิ่งอำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน. การศึกษาตาม

หลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารและนโยบายสวัสดิการ

สังคม. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ไพฑูรย์ ศรีละหว่า.(2553). การศึกษากองทุนสวัสดิการชุมชน “กองทุนัจจะออมวันละ 1 บาท :

กรณีศึกษาตำบลบั้งกง อำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น. รายงานการศึกษานิพนธ์

ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น วิทยาลัยปกครอง

ท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ภัทรวรรณ กาลือ.(2553).การบริหารจัดการ “องค์กรออมบุญวันละหนึ่งบาทเพื่อสวัสดิการชุมชน

บ้านดอนไชย สร้างทุนทางสังคมอย่างยั่งยืน” เทศบาลตำบลล้อมแรด อำเภอดิน

จังหวัดลำปาง.วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต.คณะสังคมสงเคราะห์.

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.กรุงเทพฯ.

มาโนช มาละการ. (2551). กระบวนการดำเนินงานสวัสดิการชุมชน. การสังเคราะห์งานวิจัย

และการสังเคราะห์เนื้อหา ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศิลปากร.

_____.(ม.ป.ป.). กระบวนการและขั้นตอนในการจัดตั้งและสนับสนุนการดำรงอยู่ของกลุ่ม.

เอกสารอึดสำเนา.

รพีพงษ์ กันยะมี. (ม.ป.ป.). โครงร่างข้อเสนอวิทยานิพนธ์เรื่องการก่อเกิดและพลวัตของการจัด

สวัสดิการของชุมชนสำหรับเด็กกำพร้าที่ได้รับผลกระทบจากโรคเอดส์

- : ทัศนศึกษาชุมชนตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่.
- รัตนกร ภูภาพร.(2553).การประเมินผลการดำเนินงานกองทุนสวัสดิการ เกิด แก่ เจ็บ ตาย
กรณีศึกษาเทศบาลตำบลทับคล้อ จังหวัดพิจิตร รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต
 สาขาวิชานโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- วิจิต จรุงสุจริตกุล. (2560). รายงานการวิจัยรูปแบบและความสำเร็จของการสร้างภูมิคุ้มกันทาง
การเงินของชุมชน กรณีศึกษา : กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลเสาเถา อำเภอสิชล จังหวัด
นครศรีธรรมราช มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช.
- วิรัตน์ ไชยชนะ. (2543). “ศึกษาโครงสร้างของกลุ่มออมทรัพย์และปัจจัยที่ทำให้กลุ่มเข้มแข็ง
 : **กรณีศึกษา กลุ่มออมทรัพย์ตำบลคลองเปี้ยะ อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา.**
 วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- ศิริ พลสา. (2553). การพัฒนาและเสริมสร้างความเข้มแข็งระบบสวัสดิการภาคประชาชน
กรณีศึกษาตำบลบึงกง จังหวัดขอนแก่น. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตร
 มหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนสังคม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สิญญา แก้วมหากาฬ. (2554). แนวทางการพัฒนาการบริหารกองทุนสวัสดิการภาคประชาชน
ตำบลพลายวาส อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผู้ความยั่งยืน. รายงานการ
 ศึกษาอิสระ ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น
 วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- อุดมศักดิ์ เดโชชัย บุญยิ่ง ประทุม ดร.สุรินทร์ ทองทศ. (2555). การศึกษาพัฒนาการกองทุน
สวัสดิการชุมชน ผู้กองทุนสวัสดิการรัฐสมทบ **กรณีศึกษา กองทุนสวัสดิการชุมชน**
จังหวัดนครศรีธรรมราช มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช.
- อุทัย ปริญญาสุทธีรัตน์. “สวัสดิการชุมชน”ความสมดุลระหว่างการให้และการรับ.วารสาร
การพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต ปีที่ 4 ฉบับ 3 (ก.ย.-ธ.ค.2559)
- อภิญา เวชชัยและศิริพร ยอดกมลศาสตร์. (2550).สวัสดิการสังคมฉบับชาวบ้าน : แนวคิด
นโยบาย แนวทางปฏิบัติ. กรุงเทพฯ: คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก.

รายชื่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญหลัก (key informant)

1. นายสุภักดิ์	แก้วจันทร์	ประธานกรรมการ
2. นายประจิม	พุ่มเสนา	กรรมการ
3. นายวณา	ชัยสร้อยสุด	กรรมการ
4. นายบำรุง	ทองยอด	กรรมการ
5. นายนาม	นวลตั้ง	กรรมการ
6. นายสถาพร	หนูมาก	กรรมการ
7. นายบัว	ไชยแก้ว	กรรมการ
8. นายพงษ์ศักดิ์	ไชยมัน	กรรมการ
9. นายบุญทิพย์	ชูหนู	กรรมการ
10. นายจรรยา	ตะสะโร	กรรมการ

รายชื่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญรอง (general information)

1. นายอ่ำ	บุญเรืองรุ่ง	ปราชญ์ชาวบ้าน
2. นายยอด	แก้วจันทร์	ปราชญ์ชาวบ้าน
3. นายปริศดา	สุวรรณรัตน์	ผู้นำชุมชน
4. นายอนันต์	ขวัญจันทร์	ผู้นำชุมชน
5. นายบูรณ์	แก้วสมศรี	ที่ปรึกษา
6. นายมนัส	ทองปาน	ที่ปรึกษา
7. นายณัฐวุฒิ	เกื้อก่อยอด	สมาชิก
8. นายทวีศักดิ์	สุวรรณรัตน์	สมาชิก
9. นายตระกูล	ประยูรแก้ว	สมาชิก
10. นายเจริญ	ทองแจ่ม	สมาชิก
11. นายสุทิน	จันทร์แก้ว	สมาชิก
12. นายสงวน	ด้วงแก้ว	สมาชิก
13. นายประดับ	ไชยแก้ว	สมาชิก
14. นายเชาว์	อาญาพิทักษ์	สมาชิก
15. นายวุฒิชัย	อ่อนทอง	สมาชิก

16. นายเคลื่อน	รุ่งถิ่นแก้ว	สมาชิก
17. นายจิรศักดิ์	รักชู	สมาชิก
18. นายพิทักษ์	ณ สังข์	สมาชิก
19. นายสมพร	บุญมาก	สมาชิก
20. นายพร้อม	รุ่งถิ่นแก้ว	สมาชิก

ภาคผนวก ข.

แบบสัมภาษณ์การวิจัย

เรื่องกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์เพื่อสวัสดิการชุมชน บ้านสะพานไม้แก่น ตำบลสะพานไม้แก่น
อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา

ตอนที่ 1 ข้อมูลสภาพทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ผู้ให้สัมภาษณ์.....

วัน/เดือน/ปี ที่ให้สัมภาษณ์.....เวลา.....

ประเภทของสมาชิกกลุ่ม.....

ผู้สัมภาษณ์.....

ตอนที่ 2 การจัดสวัสดิการชุมชนของกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ ในด้านต่างๆ ต่อไปนี้เป็นอย่างไร

2.1 ด้าน เงินทุนของกลุ่ม

2.2 ด้านเงินสนับสนุนงบประมาณจากรัฐและเอกชน

2.3 ด้านการจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนากลุ่ม

2.4 ด้านพัฒนาความรู้ ความสามารถของสมาชิกกลุ่ม

2.5 ด้านบริการสวัสดิการที่เกี่ยวข้องกับการจัดงานศพ

ตอนที่ 3 แนวทางการพัฒนาสวัสดิการชุมชนของกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ด้านต่างๆ ควรเป็นอย่างไร

3.1 ด้าน เงินทุนของกลุ่ม

3.2 ด้านเงินสนับสนุนงบประมาณจากรัฐและเอกชน

3.3 ด้านการจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนากลุ่ม

3.4 ด้านพัฒนาความรู้ ความสามารถของสมาชิกกลุ่ม

3.5 ด้านบริการสวัสดิการที่เกี่ยวข้องกับการจัดงานศพ

ลงชื่อ.....ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ภาคผนวก ค.

แบบสนทนากลุ่ม

การวิจัยเรื่องกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์เพื่อสวัสดิการชุมชน บ้านสะพานไม้แก่น
ตำบลสะพานไม้แก่น อำเภोजะนะ จังหวัดสงขลา

ดำเนินการสนทนาเมื่อวันที่ 15 เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2563

ผู้สนทนากลุ่มนางสาวกาญจนา จันทร์เสนาะ ผู้จัดบันทึกนายจตุพร หนูดำ

ผู้ช่วยดำเนินการสนทนากลุ่มนายเจริญ คงสวัสดิ์

รายชื่อสมาชิกผู้เข้าร่วมสนทนา

ชื่อ – นามสกุล	ประเภทของสมาชิกกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์
1.นายสุภัทร แก้วจันทร์	ประธานกลุ่ม
2.นายอำ บัญเรืองรุ่ง	ปราชญ์ชาวบ้าน
3.นายอนันต์ ขวัญจันทร์	ผู้นำชุมชน
4.นายบูรณ์ แก้วสมศรี	ที่ปรึกษา
5.นายณัฐวุฒิ เกื้อก่อยอด	สมาชิก
6.นายทวิศักดิ์ สุวรรณรัตน์	สมาชิก
7.นายเจริญ ทองแจ่ม	สมาชิก

ประเด็นคำถามในการจัดสนทนากลุ่ม

- 1.ด้านการจัดสวัสดิการชุมชนของกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์
 - 1.1 ด้าน เงินทุนของกลุ่ม ที่กลุ่มจัดให้มีอะไรบ้าง
 - 1.2 ด้านเงินสนับสนุนงบประมาณจากรัฐและเอกชน มีหรือไม่ อย่างไร
 - 1.3 ด้านการจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนากลุ่ม มีกิจกรรมอะไรบ้าง
 - 1.4 ด้านพัฒนาความรู้ ความสามารถของสมาชิกกลุ่ม มีการพัฒนาอะไรบ้าง
 - 1.5 ด้านบริการสวัสดิการที่เกี่ยวข้องกับการจัดงานศพ มีบริการอะไรบ้าง
2. ด้านแนวทางการพัฒนาสวัสดิการชุมชนของกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์
 - 1.1 ด้าน เงินทุนของกลุ่ม ควรมีการพัฒนาด้านใดบ้าง

- 1.2 ด้านเงินสนับสนุนงบประมาณจากรัฐและเอกชน ควรมีดำเนินการอย่างไร
- 1.3 ด้านการจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนา กลุ่ม ควรส่งเสริมกิจกรรมด้านใดบ้าง
- 1.4 ด้านพัฒนาความรู้ ความสามารถของสมาชิกกลุ่ม ควรพัฒนาด้านใดบ้าง
- 1.5 ด้านบริการสวัสดิการที่เกี่ยวข้องกับการจัดงานศพ ควรบริหารด้านใดบ้าง

ภาคผนวก ง.

ภาพกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์เพื่อสวัสดิการชุมชน บ้านสะพานไม้แก่น ตำบลสะพานไม้แก่น
อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา

ภาพที่ 1 สำนักงานกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ บ้านสะพานไม้แก่น

ภาพที่ 2 คณะกรรมการบริหารกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ บ้านสะพานไม้แก่น

ภาพที่ 3 การสนทนากลุ่มของผู้เกี่ยวข้องกับกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์

ภาพที่ 4 การสัมภาษณ์ที่ปรึกษากลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์

ภาพที่ 5 การสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน

ภาพที่ 6 การสัมภาษณ์ภูมิปัญญาชุมชน

ภาพที่ 7 การจ่ายเงินสวัสดิการของสมาชิกในงานศพ

ภาพที่ 8 การจัดเลี้ยงสมาชิกผู้มาจ่ายเงินสวัสดิการกลุ่ม

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ - นามสกุล นางสาวกาญจนา จันทน์เสนาะ
 วันเดือนปีเกิด 28 ธันวาคม 2523
 ที่อยู่ บ้านเลขที่ 68/1 หมู่ 2 ตำบลสะพานไม้แก่น อำเภोजะนะ
 จังหวัดสงขลา 90130

เบอร์โทรศัพท์ 093-5808596

อีเมล songkhla@life.ac.th

สถานที่ทำงาน หมู่ 2 บ้านดงหมูเหนือ ตำบลท่าประคู้ อำเภอนาทวี
 จังหวัดสงขลา 90160

ประวัติการศึกษา ปริญญาตรี บริหารธุรกิจบัณฑิต
 สาขาวิชาการบัญชี
 มหาวิทยาลัยรามคำแหง ปีที่สำเร็จการศึกษา พ.ศ.2547

ประสบการณ์ทำงานในชุมชน

1. เป็นสมาชิกกลุ่มสมาชิกศพ(โบราณ) บ้านสะพานไม้แก่น
2. คณะกรรมการสถานศึกษาโรงเรียนไม้แก่นประชาอุทิศ
 บ้านสะพานไม้แก่น ตำบลสะพานไม้แก่น อำเภोजะนะ
 จังหวัดสงขลา